

ספר ישעיה פרק מ

א. כל הנחמות כאן הם לעתיד לב'א. **נַחְמוּ** **נַחְמוּ** **עַמִּי** אתם הנביאים אמרו דברי נחמה לעמי, (מה שאמר פעמיים נחמו, להגדיל התנחומין), **יֹאמֶר אֶל הַיְכֹם:** כך אומר אלוקיכם.

ב. **דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם** דברו לירושלים דברים המתקבלים על הלב, **וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ** תאמרו לה דברי נבואה, **כִּי מְלֶאכָה צְבֹאָה** שנגמר ונשלם הזמן הקצוב שנקצב לה להיות בגלות, **כִּי נִרְצָה עֹנֶה** כי כבר נתפייס העון שלה, הכוונה שהתכפר העון שלה, **כִּי לִקְחָה מִיַּד יְקֹוֹק** כי כבר קיבלה עונש מיד ד', **כְּפָלִים** **בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ:** כפליים על החטאים שלה, הכוונה שכבר גלתה פעמיים, גלות בבל, וגלות אדום.

ג. **קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר** מתאר הנביא את הגאולה, כאילו שיש קול שמכריז במדבר, **פָּנוּ דֶרֶךְ יְקֹוֹק** תסירו מכשול מהדרך שהכין ד', שבו יחזרו בני הגלות, **יִשְׂרוּ בְעֵרְבָה** עשו במדבר דרך ישראל, **מִסְלָה לְאֵל הַיְנוּ:** דרך כבושה לאלוקינו, שכאשר יחזרו מהגלות, ילך ד' לפניהם.

ד. **כָּל גֵּיא יִנְשָׂא** כל עמק יתרומם, **וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ** וכל הר גבוה, והר יותר נמוך שנקרא גבעה יונמכו, **וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישוֹר** הדרך העקומה תהיה

ישרה, **וְהִרְכָּסִים לְבִקְעָה:** וההרים המחוברים, יהיו לבקעה, הכוונה בכל זה שילכו בדרך ישראל בלי להתעייף.

ה. **וְנִגְלָה כְבוֹד יְקֹוֹק וְזָאז** יתגלה כבוד ד', **וְרָאוּ כָל בְּנֵי אָדָם,** **כִּי פִי יְקֹוֹק דִּבֶּר:** שהפה של ד' דיבר את כל הנחמות, שהרי התקיימו.

ו. **קוֹל אִמֵּר קָרָא** קול נבואה אומר לנביא, קרא והכריז, **וְאָמַר מָה אֶקְרָא** מתאר כאילו שהנביא שואל מה אכריז, **כָּל הַבָּשָׂר חֲצִיר** וקול הנבואה עונה, הכריז שכל העמים שיבואו עם גוג להלחם עם ירושלים, יהיו נובלים מהר, כמו דשא שנובל מהר, **וְכָל חֲסָדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:** ואפילו אם אחד מהאומות עשה חסד, לא יהיה נחשב לכלום, אלא יהיה כפרח השדה שנובל מהר, בגלל שעשו הרבה צרות לישראל, והכריע הכף לחובה.

ז. **יָבֵשׁ חֲצִיר** ולכן יתייבשו מהר כמו דשא, **נָבֵל צִיץ** ויהיו נובלים כפרח, **כִּי רוּחַ יְקֹוֹק נִשְׁבָּה בּוֹ** ע"י נשיבה ברוח פי ד' יאבדו, **אֲכֵן חֲצִיר הָעֵם:** באמת יהיה כן, העם שבא עם גוג יהיה כמו דשא.

ח. הנביא חוזר שוב ואומר: **יָבֵשׁ חֲצִיר** העם הזה יתייבש כמו דשא, **נָבֵל צִיץ** וינבול כמו פרח, **וּדְבַר אֵל הַיְנוּ יִקוּם** **לְעוֹלָם:** ודבר אלוקינו שהבטיח לנו נחמות ע"י עבדיו הנביאים, יתקיים לעולם.

וְכֹל בְּשִׁלֵּשׁ עֶפְרַיִם הָאָרֶץ וּמִי כִּמוֹ ד' שִׁיּוּדַע אֶת כְּמוֹת עֶפְרַיִם הָאָרֶץ, כִּאִילוֹ מִדָּד אוֹתָם בְּמִידָה שֶׁנִּקְרָאת שְׁלִישׁ, וְשִׁקֵּל בְּפֹלֶס הָרִים וּמִי כִּמוֹ ד' שִׁיּוּדַע אֶת מִשְׁקַל הָהָרִים, כִּאִילוֹ שִׁקֵּל אוֹתָם בְּמִדָה שֶׁנִּקְרָאת פֹּלֶס, וּגְבָעוֹת בְּמֵ אֲזַנִּים: וְכִאִילוֹ מִדָּד אֶת הַגְּבָעוֹת שֶׁהֵם הָרִים יוֹתֵר נְמוּכִים בְּכַף מֵאֲזַנִּים.

ג. מִי תִכֵּן אֶת רוּחַ יְקֹ וְיָקֹ כִּשְׁד' עֲשֵׂה אֶת כָּל הַדְּבָרִים הַנִּלְלִים, מִי הוּא שֶׁהִכִּין אֶת הָרִצּוֹן שֶׁל ד', וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ: וּמִי הוּא הָאִישׁ שֶׁד' גִּילָה לוֹ אֶת הָעֲצוֹת שֶׁלוֹ.

ד. אֶת מִי נוֹעֵץ עִם מִי ד' הַתִּיעֵץ, וְיִבְיִנְהוּ מִי נִתֵּן לֵד' בִּינָה, וְיִלְמְדוּהוּ בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט וּמִי לִימַד אֶת ד' לִלְכַת בְּדֶרֶךְ שֶׁל מִשְׁפָּט, וְיִלְמְדוּהוּ דַעַת וּמִי לִימַד אֶת ד' דַעַת, וְדַרְכֵי תְבוּנוֹת יוֹדִיעֵנוּ: וּמִי הוֹדִיעַ לֵד' דֶּרֶךְ שֶׁל תְּבוּנָה. כּוֹונָתוֹ בְּכָל זֶה שֶׁאֵין ד' צָרִיךְ לֵאמֹר אֶחָד שִׁילְמַדְנוּ, כִּי הוּא בַעַל הַחִכְמָה.

ט. הֵן גּוֹיִם כְּמֶר מְדָלִי הָרִי גְבוּרוֹת הַגּוֹיִים נִחְשָׁבִים אֲצֵל ד', כִּמוֹ טִיפָה מְרָה שְׁנוֹזְלֶת מִתַּחַתִּית הַדְּלִי, (שֶׁבְּגִלְלֵי הַלְּכָלוֹךְ שִׁישׁ בְּתַחַתִּית הַדְּלִי הַטִּיפָה שֶׁמֶרָה), שֶׁלְעוֹמֶת כָּל הַמִּים שֶׁבְּדְלִי אֵינָה נִחְשָׁבֶת לְכָלוֹם, וְכִשְׁחָק מֵ אֲזַנִּים נִחְשָׁבוּ הֵם נִחְשָׁבִים בְּעֵינֵי ד', כִּמוֹ אֲבָק דָּק, מִמֶּה שֶׁנִּשְׁחָקִים הַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁעֲשׂוּיֹת מִנְחוּשֶׁת, שֶׁבְּנִשְׁבִּית הֵפֶה הֵם עֲפִים, הֵן אֵיִים כְּדָק יְטוּלִים: אֶת הַיּוֹשְׁבִים בְּאֵיִי הֵם יִזְרוֹק כִּמוֹ אֲבָק דָּק, וְכִיוֹן שֶׁהַגּוֹיִם לֹא שׁוִים כְּלוֹם לְעוֹמֶת ד', מִי יוֹכֵל

ט. עַל הַר גְּבוּהָ עָלִי לָךְ עַל הַר גְּבוּהָ, תַעֲלֵי לָךְ, כְּדִי שִׁישְׁמְעוּ דְבַרְיִךְ לְמַרְחוֹק, מִבְּשָׂרֵת צִיּוֹן קְבוּצַת הַנְּבִיאִים, שֶׁמִּבְּשָׂרֵת בְּשׁוֹרֵת הַגְּאוּלָה לְצִיּוֹן, הָרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ הָרִימִי אֶת קוֹלְךָ בְּכַח מִבְּשָׂרֵת יְרוּשָׁלַם קְבוּצַת הַנְּבִיאִים, הַמִּבְּשָׂרֵת גְּאוּלָה לְיְרוּשָׁלַם, הָרִימִי אֶת קוֹלְךָ, אֶל תִּירָאִי אֶל תִּפְחָדִי לְהָרִים קוֹל, שֶׁמֶא תִתְפַּשִׁי בְּשִׁקְרָה, אֲמַרְי לְעָרֵי יְהוּדָה תִגִּידִי לְאֲנָשִׁים שֶׁגָרִים בְּעָרֵי יְהוּדָה, הִנֵּה אֶל הַיְכֹסִם: הִנֵּה אֱלוֹקֵיכֶם בָּא לְגְאוּלָה אֲתֶכֶם.

י. הִנֵּה אֲדֹנָי יְקֹ וְיָקֹ בְּחִזְקָה יָבוֹא הִנֵּה ד' אֱלוֹקִים בָּא בְּכַח וְגְבוּרָה, וְזָרְעוּ מִשְׁלָה לוֹ וְהַמִּמְשָׁלָה בְּכַח הַזְרוּעַ שֶׁלוֹ, הִנֵּה שְׂכָרוֹ אֲתוֹ הַשְׂכָר עַל הַמַּעֲשִׂים, נִמְצָא אֲתוֹ, לְשֵׁלֶם לְכָל אֶחָד מִה שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ, וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: וְשִׁכָר הַפְּעוּלוֹת מִזְמוֹן אֲצֵלוֹ.

יא. כָּרְעָה עֲדָרוֹ יְרַעָה כִּמוֹ רוּעָה טוֹב שְׁרוּעָה אֶת הַצֶּאֱן, כִּי יִנְהִיג ד' אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּזָרְעוֹ יִקְבֹץ טְלָאִים הַרוּעָה הַטוֹב, אוֹסֵף אֶת הַטְּלָאִים בִּידוֹ, לֹא בְּמִקְלָה, וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהִל: וּבְחִיק שֶׁלוֹ סוֹחֵב אֶת הַצֶּאֱן הַקְּטָנִים.

יב. מִי מְדַד בְּשַׁעֲלוֹ מִים מִי כִּמוֹ ד' שִׁיּוּדַע אֶת עוֹמֵק הַמִּים שֶׁבְּעוֹלָם, כִּאִילוֹ מִדָּד אוֹתָם בְּאֶגְרוֹף שֶׁלוֹ (בְּשַׁעֲלוֹ), וְשָׁמַיִם בְּזָרֵת תִּכֵּן וּמִי כִּמוֹ ד' שִׁיּוּדַע אֶת רוּחַב הַשָּׁמַיִם, כִּאִילוֹ הִכִּין אוֹתוֹ בְּזָרֵת שֶׁלוֹ, (שֶׁהִיא חֲצִי אֲמָה),

כא. **הָלוֹא תִדְעוּ** הרי מדעתכם תוכלו להבין מי אדון העולם, **הָלוֹא תִשְׁמְעוּ** ואם אינכם מבינים בעצמכם, אתם יכולים לשמוע ממלמד שהבין זאת מדעתו, **הָלוֹא הִגֵּד מִרְאֵשׁ לָכֶם** הרי הוגד לכם במסורת איש מפי איש, מה שמקובל מימים קדמונים, **הָלוֹא הִבִּינֶתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ**: הרי תוכלו להבין מתוך יסודות הארץ, כלומר שהעולם עומד ברצון ד' בלי שום יסודות.

כב. **הִי יָשֵׁב עַל חוּג הָאָרֶץ** הרי ד' הוא יושב בשמים שמסבבים את הארץ, **וְיִשְׁבִּיָּה כַּחֲגָבִים** ויושבי הארץ דומים בעיניו כחגבים קטנים, **הַנוֹטָה כַּדִּקְּשָׁמִים** פרס את השמים כמו קרום, **וַיִּמְתַּחֲמֶם כֹּאֵל לַשַּׁבָּת**: מתח ופרש אותם כמו אוהל שיוכלו לשבת תחתיו.

כג. **הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאִין** עושה את השרים כאילו אינם, **שׁ פְּטִי אֶרֶץ כֶּתֶהוּ עֹשֶׂה**: את שופטי הארץ עושה כדבר של תוהו - ריק.

כד. **אֶף בַּל נִטְעוּ** עד כדי כך עושה אותם כלום, כאילו מעולם לא היו נטועים, **אֶף בַּל זָרְעוּ** וכאילו שמעולם לא נזרעו, **אֶף בַּל שִׁרְשׁ בְּאֶרֶץ גְּזָעִים** וכשיעקרו, הגזע לא יתן שרשים בארץ, שיוכל לחזור ולצמוח, **וְגַם נִשֵּׁף בָּהֶם וַיִּבְשּׁוּ** ואפילו אם רק יעשה נשיפה ברוח הפה, יתייבשו, **וּסְעָרָה** ורוח סערה, **כִּקֵּשׁ תִּשְׁאֵם: ס**

לעמוד כנגדו, ולמחות בו שלא יוציא את ישראל מתוכם.

טז. **וּלְבַנּוֹן** אע"פ שיער הלבנון גדול מאד ויש בו הרבה עצים, **אִין דִּי בְּעֵר אִין** בזה מספיק בשביל להבעיר אש של המזבח, **וְחִיתוּ** וחיות הנמצאות ביער הלבנון, **אִין דִּי עוֹלָה: ס** אין מספיק בשביל להקריב עולות לד', הכוונה שהוא רם ונישא מאד.

יז. **כָּל הַגּוֹיִם כְּאִין נִגְדוּ** הגוים לעומת ד' הם כלא כלום, **מֵאָפֶס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ לֹו**: כדבר שאין בו ממש הם נחשבים אצלו. **וְאֵל מִי תִדְמִיין אֵל** אל מי מהדברים תדמו את ד', **וַיִּמָּה דְמוֹת תַּעֲרֹכוּ לֹו**: ומה הדמיון שתוכלו להשוות אל ד'.

יט. **הַפֶּסֶל** וכי תדמו אליו את הפסל, **נִסְךְ חֲרָשׁ** שהתיך האומן ממתכת, **וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקְעוּ** והצורף לוקח זהב ומרדד אותו דק דק כדי לצפות את הפסל בזהב, **וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוֹרְף**: ושרשראות של כסף מחבר לו הצורף, כדי שיוכלו למשוך אותו, כי אינו יכול לזוז מהמקום.

כ. **הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה** העני שאין לו כסף להפריש בשביל להכין ממנו פסל, **עֵץ לֹא יִרְקֵב יִרְקֵב** עץ משובח וחזק שאינו נרקב, הוא בוחר, **חֲרָשׁ חָכֵם יִבְקֵשׁ לֹו** אומן חכם הוא מחפש, **לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יִמוּט**: שיכין לו מהעץ פסל שלא יתמוטט, כלומר שחלקי העץ לא יפרדו זה מזה, ואם צריך לחזקו, כיצד אפשר לדמותו לד'.

הזמנים, **אין חקר לתבונתו:** ומה שמתאחר מלשלם שכר, זה דבר שלא נוכל לחקור ולהבין את תבונת ד'.

כט. **נִתַּן לַיַּעֲקֹב כֹּחַ יַגִּיעַ זְמַן שְׂדֵי יִתֵּן כַּח לְיִשְׂרָאֵל,** שעכשיו הוא עיף מהגלות, **וְלֹאִין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:** כופל הדברים, ולישראל שאין להם כח, ירבה חוזק.

ל. **וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ** ואז יתעייפו הגוים, שעכשיו יש להם כח כמו נערים, **וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ:** כופל הדברים, הגוים שהם עכשיו חזקים כמו בחורים יכשלו ויפלו.

לא. **וְקוֹי יִקְוֶה וְאֵלּוּ שְׁקִיוּ לַד' שִׁוְשִׁיעִם,** **יִחְלִיפוּ כֹחַ** כל הזמן יתחדש הכח שלהם, **יַעֲלוּ אֲבָר כַּנְּשָׂרִים** יגדלו להם כנפים, לעוף מהר לא"י כמו נשרים, (זו מליצה על המהירות), **יִרוּצוּ וְלֹא יִגְעוּ** כשיחזרו לא"י, ירוצו ולא יתעייפו, **יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ:** כופל הדברים, ילכו ולא יתעייפו.

ספר ישעיה פרק מא

א. **הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֵיִם** תשתקו אתם היושבים בא"י הים, כדי לשמוע אלי, (כשמדברים לא שומעים מה שהשני מדבר), **וְלֹאֲמִים יִחְלִיפוּ כֹחַ** והאומות יתחזקו בכחם, לענות תשובות לד', אך לא יצליחו, **יִגְשׁוּ אֶזְ יְדִבְרוּ** יגשו אל ד' לשמוע דבריו, ואז ידברו, אך לא יהיה להם

תקח אותם כמו קש שהוא קל לעוף מפני הרוח.

כז. **וְאֵל מִי תִדְמִיוֹנִי וְאִשָּׁה וְלֹאִיזָה דָּבָר תּוּכְלוּ לַדְמוֹת אוֹתִי וְלֹהֲשׁוֹת אוֹתִי,** **יֵאמֶר קְדוֹשׁ:** כך אומר ד' שהוא קדוש.

כח. **שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם** הרימו עיניכם לשמים, **וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹה וְהַתְּבוֹנָנוּ,** מי ברא את הכוכבים והמזלות שבשמים, **הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם** והתבוננו, מי הוא שמוציא את צבא השמים כל יום במנין, **לְכֹלֵם בְּשֵׁם יִקְרָא** לכל כוכב קורא בשם שראוי לו, **מֵרֵב אוֹנִים וְאַמִּיץ כֹּחַ** מרוב החוזק שלו, ואמיצות הכח שלו, **אִישׁ לֹא נַעֲדָר:** ס אחד מהכוכבים מעולם לו היה חסר, כי ד' קבע שיהיו לעולם,

כט. **לָמָּה תֵּאמַר יַעֲקֹב וְיִתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל** מדבר על עם ישראל בגלות, מדוע תאמר עם ישראל מחמת צרות הגלות, **נִסְתָּרָה דַרְכֵי מִיָּקֶה וְד' העלים עין מכל הדרכים הטובים שהתנהגנו בו, וּמֵאֵל הִי מְשַׁפְּטֵי יַעֲבֹר:** וד' העביר את הגמול, שמשלם שכר טוב לעושי מצוותיו, כי לא שילם לנו על המעשים הטובים.

כח. **הֲלֹא יִדְעַתָּה הֲרִי תוּכֵל לִהְבִּין מִדַּעַתְךָ,** **אִם לֹא שָׁמַעְתָּ** אם לא שמעת ממלמד, **אֵל הִי עוֹלָם יִקְוֶה** שה' הוא אלקים לעולם, **בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ** שברא את כל העולם מקצה לקצה, **לֹא יַעֲפֹ וְלֹא יִגְע** אף פעם אינו מתעייף, וכוחו שוה בכל

אברהם, כמו מלך סדום שאמר לאברהם
תן לי הנפש והרכוש קח לך.

ו. **אִישׁ אֶת רַעְהוּ יַעֲזְרוּ** ואע"פ שראו
את כל הניסים, בכל זאת עזרו אחד לשני
להכין פסלים, **וּלְאַחֵיו יֵאמֶר חֲזַק**: כפל
הדברים, ולאחיו אמר התחזק בעשיית
הפסל.

ז. **וַיַּחֲזֵק חֲרָשׁ אֶת צַרְף** וחזק אומן
העצים, הוא הנגר את הצורף, שיכין ציפוי
זהב לפסל שעשוי מעץ, **מַחְלִיק פְּטִישׁ**
אֶת הוֹלֵם פְּעַם שני שלבים יש בהכנת
טסי הזהב, (1) הכאה על הטס בכח
בתחלת הרידוד, (2) להחליק את הטסים,
זירז זה שמחליק את הטסים בפטיש קטן,
את המכה בחוזק, כדי שיתחיל לעשות
מלאכתו, **אִמֵר לְדַבֵּק טוֹב הוּא** וכאשר
מדביקים הטסים לעץ, אומר שזה טוב,
וַיַּחֲזֵקוּ בְּמִסְמְרֵים לֹא יִמוּט: ס
ומחזק את הציפוי ע"י מסמרים, בכדי שלא
יפרד מהפסל.

ח. **וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי** אבל אתה
ישראל, אינך כמותם, אלא אתה עבדי,
יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּחַרְתִּיךָ אתה הוא יעקב
שבחרתי בך להיות לי לעם, **זָרַע אַבְרָהָם**
אֲהַבִּי: בגלל שאתה מזרע אברהם
שאהב אותי, ופרש מע"ז, בשביל לעבוד
אותי.

ט. **אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ**
אחזיק בך להוציא אותך מקצוות הארץ,
וּמֵאֲצִילֶיהָ קִרְאתִיךָ ומהגדולים שבארץ
קראתי לך, שתצא מהגוים, ולא יהיה להם

מה לומר, **יַחֲדוּ לְמִשְׁפַּט נִקְרְבָה**: ד' עם
האומות, יקרבו יחד למשפט, ואז יוכיחם
על מה שהם אומרים, שאין ביכולת ד'
להציל את ישראל מידם.

י. **מִי הָעִיר מִמְזַרְח** מי נתן התעוררות
בלבו של אברהם שנולד בארץ המזרח,
צָדֵק יִקְרָאֵהוּ הכריז על האמת, לעזוב
את הע"ז ולעבוד את ד', **לְרַגְלוֹ** בכל מקום
שדרך ברגלו, הלא ד' הוא שעורר אותו
לזה, **יִתֵן לְפָנָיו גּוֹיִם** ד' מסר לפניו את
הגוים, כדרלעומר וחבריו, **וּמַלְכִים יִרְדּוּ**
ועל המלכים השליטו, **יִתֵן כְּעֶפְר חֲרָבוֹ**
הרג הרבה כעפר בחרב שלו, **כְּקֶשׁ נִדְף**
קִשְׁתּוֹ: כמו קש כתוש, כך הרג בקשת
שלו.

יא. **יִרְדְּפִים יַעֲבוֹר שְׁלוֹם** רדף אחריהם
ועבר בשלום, כי לא מת אחד מאנשיו,
אֲרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבֹא: אע"פ שרדף
אותם בדרך, שלא בא שם מעולם ברגליו.

יב. **מִי פָעַל וְעָשָׂה** מי עשה את כל הפלא
הזה, **קִרְא הַדְרֹת מֵרֶאשׁ** ד' שגזר
על כל דור שיעמוד בשעתו, עוד לפני שהיו,
אֲנִי יָקִי וְיָקִי רֵאשׁוֹן: אני ד' ראשון לפני כל
הדורות שיהיו, **וְאֶת אַחֲרֵי נִים אֲנִי הוּא**:
ואני אהיה עם הדורות האחרונים שיהיו.

יג. **רְאוּ אֵיִים וַיִּירָאוּ** אלו הגרים בא"י הים
ראו את הנס שעשיתי לאברהם, ופחדו,
קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדוּ גם אלו שגרים
בקצות הארץ, פחדו כששמעו את הנס,
קָרְבוּ וַיֵּאָתִיוּ: התקרבו ובאו אל

שאינן כוחם אלא בתפלה בפה, כמו התולעת שמנסרת בפה בארזים, **אל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב** אל תפחדי משפחת יעקב שנמשלת לתולעת, **מִתֵּי יִשְׂרָאֵל** אל תפחדו אנשי ישראל, **אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נָאִים יְקֹוֹק** אני הייתי עוזר לך מאז ומתמיד, כך אומר ד', **וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל**: ואני אגאל אותך בעתיד, אני שאני קדוש בישראל,

טז. **הִנֵּה שְׁמַתִּיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חֲדָשׁ** הנה אעשה אותך כנגד האויבים כמו כלי שנקרא מורג, הוא כלי העשוי חריצים בשביל לדוש את התבואה, וכשהוא חדש הוא מחודד ביותר, **בַּעַל פִּיפְיוֹת שִׁישׁ בּוֹ** הרבה חידודים, **תְּדוֹשׁ הָרִים** תעשה דישה בהרים, **וְתִדְקַק** תעשה אותם דק כקמח, **וְגִבְעוֹת כַּמֶּץ תְּשִׂים**: ואת הגבעות תעשה כמו פסולת התבואה שנקראת מוץ, הכוונה בכל זה שיהרגו את מלכי האומות ושריהם.

טז. **תִּזְרַם תַּפְזָר אֹתָם, וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם** והרוח תרים אותם לגובה, **וְסַעְרָה תִּפְיֵץ אֹתָם** ורוח סערה תפזר אותם לכל צד, **וְאֶתְּהָ תִּגְיֵל בִּיקֹוֹק** ואתה תשמח בישועת ד', **בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל**: פ במה שבטחת בד' שהוא קדוש ישראל, תתפאר.

יז. **הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין** עם ישראל שנמשלו לעניים, כשיחזרו מהגלות דרך המדבר, יחפשו מים ולא יהיה

כח לשלוט בך, **וְאִמַּר לְךָ עַבְדִּי אֶתְּהָ** ואמרתי לך שאתה עבדי, **בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסֹתֶיךָ**: בחרתי בך מאז להיות לי לעם, וגם בגלות לא מאסתי בך.

יח. **אֵל תִּירָא כִּי עִמָּךְ אֲנִי** אל תפחד שאעזוב אותך שוב, כי אני אתך, **אֵל תִּשְׁתַּע כִּי אֲנִי אֵל הַיָּם** אל תסור ממני, כי עני ד' אלוקיך, **אֲמַצְתִּיךָ** חיזקתך בדיבורים טובים, **אֶף עֲזַרְתִּיךָ** וגם הייתי עוזר לך בימים הקדמונים, **אֶף תִּמְכַּתִּיךָ** גם אני לך למשענת כשהיית ביד האויב, שלא יכלה אותך, **בְּיָמֶיךָ צְדָקָי**: לא בגלל שמגיע לך, אלא צדקה אני עושה אתך.

יט. **הֵן יִבְשׁוּ וְיִכְלְמוּ** באמת, בסוף יתביישו, **כֹּל הַנְּחָרִים בְּךָ** כל אלו שהיה להם חרון אף וכעס עליך, **יִהְיוּ כְּאֵין** יהיו כמו לא כלום, **וְיִאֲבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ**: ויאבדו כל האנשים שרבו אתך.

יב. **תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאֵם** אפילו אם תחפש אותך לא תמצא אותם, **אֲנִשֵׁי מִצְּתָךְ** האנשים שרבים אתך, **יִהְיוּ כְּאֵין וְכִאֲפֹס** יהיו כמו לא כלום, **אֲנִשֵׁי מִלְּחַמְתֶּךָ**: האנשים שנלחמים אתך.

יג. **כִּי אֲנִי יְקֹוֹק אֵל הַיָּם** כי אני ד' האלקים שלך, **מִחֲזִיק יְמִינְךָ** אוחז ביד ימינך שלא תפול, **הָאִמַּר לְךָ אֵל תִּירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ**: ס כיון שאני אומר לך שלא תפחד, כי אעזור לך, לכן אין לך מה לפחד. יד. הנביא ממשיל את בני יעקב כתולעת (בשני דברים, 1) שהם חלושים כתולעת, 2)

תגישו את תוכן הטענות החזקות שיש לכם, **יֹאמֶר מֶלֶךְ יַעֲקֹב**: כך אומר ד' שהוא מלך על ישראל שנקרא ג"כ יעקב.

כב. יִגִּישׁוּ וַיִּגִּדּוּ לָנוּ אֵת אֲשֶׁר תִּקְרִינָה הפסלים, שהגוים אומרים שהם אלהים, בעלי כח, יתקרבו ויגידו לנו מה יהיה באחרית הימים, **הָרֵאשׁוֹת מָה הֵנָּה** ויאמרו מה היה לפני בריאת העולם, **הַגִּידוּ וְנִשְׁמָה לְבִנּוֹ** כשתגידו לנו מה היה בעבר, נשים לב לבדוק, אם נכונים דבריכם, **וְנִדְעָה אַחֲרֵיתָן** ואז נדע שאתם יודעים גם מה יהיה באחרית הימים, **אוּ הַבָּאוֹת הַשְּׁמִיעֵנוּ**: או תגידו לנו, מה עתיד לקרות, ונראה אם דבריכם מתקיימים.

כג. הַגִּידוּ הָאֵתוֹת לְאַחֹר הַגִּידוֹ את הבאות, (אותיות מלשון "וְאֶתָּה" מרבבות קדש, לשון ביאה) באחרית הימים, **וְנִדְעָה כִּי אֵל הֵי אֱתֶם** ואז נדע שהנכם בעלי כח ויכולת, **אֶף תִּיטִיבוּ וְתִרְעוּ** ונדע שאתם יכולים לעשות טוב לבני אדם, או להרע להם, **וְנִשְׁתַּעֲהוּ** ואז נספר, **וְנִרְאָה יַחְדָּו**: ונראה ביחד מה לעשות, כוונת הנביא ללעוג מהם, כי ודאי לא יוכלו לעשות כלום.

כד. הֵן אַתֶּם מֵאִין באמת אתם דבר שאין בו ממש, **וּפְעֻלְכֶם מֵאֲפֶע** ומעשיכם כמעשי נחש שנקרא אפעה שממית, **תּוֹעֵבָה יִבְחַר בְּכֶם**: איש שעושה תועבות בוחר בכם.

להם, **לְשׁוֹנִם בְּצִמָּא נִשְׁתָּה** הלשון שלהם מחמת הצמא, כאילו נעקרה ממקומה, **אֲנִי יֵקָ וְיָק אֶעֱנִים** אני ד' אענה להם על מה שיבקשו מיד, **אֵל הֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבֶם**: אני, שאני אלקי ישראל, לא אעזוב אותם.

יח. אֶפְתַּח עַל שְׁפִיִּים נְהָרוֹת אפתח במקומות הגבוהים שבדרך כלל אין שם נהרות, אפתח שם נהרות, **וּבְתוֹךְ בְּקָעוֹת מַעֲיִנוֹת** ובתוך העמקים אפתח מעינות, **אֲשִׁים מְדַבֵּר לְאִגַּם מַיִם** אשים במדבר שהוא מקום יבש, מקומות מכונסים עם מים, **וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מַיִם**: וארץ שממה למקום שיוצאים ממנו מים.

יט. אֶתֶן בְּמִדְבַר אֶרֶז שֶׁטָּה וְהִדַּס וְעֵץ שָׁמֶן אע"פ שבמדבר לא גדלים עצים, מ"מ אעשה נס שיגדל במדבר כל מיני עצים, **אֲשִׁים בְּעֶרְבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאֲשׁוּר יַחְדָּו**: ואשיב במדבר עוד סוגי עצים, וכולם יחד יגדלו שמה.

כ. לְמַעַן יִרְאוּ כל זה אעשה, כדי שהגוים יראו הפלא, **וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁימוּ** וידעו, השימו הדברים על לבם, **וַיִּשְׁכִּילוּ יַחְדָּו** וכולם יחד ישכילו לדעת, **כִּי יַד יֵקָ וְיָק עֲשֵׂתָה זֶאת** שיד ד' עשתה גאולה זאת, **וְקִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאָה**: פ' וד' שהוא קדוש ישראל, ברא הפלא הזה.

כא. קִרְבוּ רִיבְכֶם יֹאמֶר יֵקָ וְיָק ד' אומר לעובדים לפסל, תגישו את הריב שיש לכם עם ד' ועם ישראל, **הַגִּישׁוּ עֲצֻמוֹתֵיכֶם**

וַיָּשִׁיבוּ דְבַר: אין שום פסל, שאם אשאל אותו יענה לי תשובה, כי אינם יכולים לדבר.

כט. הוּ כָלִים אֶון באמת גם הפסלים וגם העובדים הם שקר, **אָפֶס מַעֲשֵׂיהֶם** אין כלום במעשיהם, **רוּחַ וְתֵהוּ** הם כמו רוח שאין בה ממשות, וכמו דבר ריק, **נִסְכֵיהֶם:** פ הפסל שהתיכו אותו ממתכת.

ספר ישעיה פרק מב

א. הוּ עַבְדִי אֶתְמַךְ בּוֹ הנה מלך המשיח שהוא עבדי, אהיה לו למשענת ולתמיכה, **בְּחִירִי** הוא הנבחר אצלי, **רָצָתָה נַפְשִׁי** ונפשי רוצה אותו, **נָתַתִּי רוּחִי עָלָיו** נתתי לו רוח נבואה, **מִשְׁפָּט לְגוֹיִם יוֹצִיא:** משפט צדק יוציא לאור, לגויים שיבואו להתדיין אצלו.

ב. לֹא יִצְעַק שופט רגיל צריך לפעמים לצעוק, על הנידונים, אך מלך המשיח לא יצטרך כך, אלא דיבורו יהא בנחת, ויקבלו הנשפטים את דבריו, **וְלֹא יִשָּׂא** כופל דבריו: לא ירים את קולו, **וְלֹא יִשְׁמִיעַ** **בַּחוּץ קוֹלוֹ:** גם כשישפוט ברחוב, במקום שיש הרבה אנשים, לא יצטרך להרים קולו, להשתיק אותם, כדי שיקשיבו לו, כי מעצמם ישתקו.

ג. קָנָה רְצוּץ לֹא יִשְׁבּוֹר קנה חלש שעומד להשבר, לא ישבור, הנמשל: אנשים חלושי כח, לא יעוות את דינם, כמו שיש מחניפים לגבורים העשירים,

כז. הַעִירוֹתִי מִצְפוֹן אני גזרתי לעורר את נבוכדנצאר שגר בארץ צפון, **וַיָּיֵאת** שיבוא על ירושלים, **מִמְזַרְח שָׁמֶשׁ** אח"כ יבוא כורש מצד מזרח, **יִקְרָא בְּשֵׁמִי** ויאמין בי, **וַיָּבֵא סִגְנִים** ויבוא על שרי בבל, **כְּמוֹ חֶמֶר** לרמסם כמו טיט, **וְכְמוֹ יוֹצֵר יִרְמָס טִיט:** וכמו אומן שמייצר כלי חרס, שרומס בטיט.

כז. מִי הִגִּיד מֶרְאֵשׁ מי מהפסלים ידע לומר דברים לפני שהיו, **וַיִּנְדְּעָה** ואז היינו יודעים שאמת הדבר, **וּמְלַפְנִים וְנֹאֲמֵר צְדִיק** כופל הדברים: מי מהם אמר דברים לפני שבאו, וכשיבואו נאמר שהוא צודק, **אֵף אֵין מִגִּיד** באמת אין בהם מי שיכול להגיד אפילו דברים שבהנה, לפי שהפסלים אינם יכולים לדבר, **אֵף אֵין מִשְׁמִיעַ** אין מי מהפסלים שישמיע סתם דיבורים, **אֵף אֵין שִׁמְעַ אֲמֵרִיכֶם:** גם אין שום פסל שיכול לשמוע מאמר הגויים, כי אין לפסל אזנים.

כז. רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן אבל אני ד' אדע עתידות: הראשון שיבוא מהגלות, יבשר את בשורת הגאולה, **הִנֵּה הִנֵּם** ומיד הנה הם באים מהגלות, ולא יתאחרו לבוא, **וְלִירוּשָׁלַם מִבִּשֶׁר אֶתֶן:** ולירושלים אביא מבשר שיבשר על בשורת הגאולה.

כח. וְאֶרָא וְאֵין אִישׁ אבל אצל עובדי הפסל אני רואה, שאין שום איש שיודע עתידות, **וּמֵאֲלֵה וְאֵין יוֹעֵץ** ומהפסלים עצמם, אין מי שיכול לייעץ לעובדי הפסל, **וְאֶשְׁאֲלֵם**

ז. **לִפְקֹחַ עֵינַיִם עוֹרוֹת** לפתוח את העינים שאינם רואות את גבורות ד', **לְהוֹצִיא מִמִּסְגָּר אֶסִיר** להוציא מבבל, מקום שסגורים בו ישראל בגלות, **מִבֵּית כָּלֹא יֹשְׁבֵי חֶשֶׁךְ**: וממקום המאסר, תוציא את היושבים בחושך.

ח. **אֲנִי יְדֹד הוּא שְׁמִי** אני נקרא בשם אדני, וזה שמי האמיתי, כי אני אדון הכל, לא כן הפסילים, שקרויים ע"י בשם אלהים, ובאמת אין בהם כח, **וּכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אָתֵן** לא אתן את כבודי לגוים, שלא ימשלו עוד בעמי, **וּתְהַלְתִּי לַפְּסִילִים**: וההילול שמגיע לי, כבר לא יגיע לפסילים.

ט. **הָרֵאשׁוֹנוֹת הִנֵּה בָאוּ** הנבואות הראשונות שאמרתי לנביאים, בענין סנחריב, כבר הגיעו, **וּחֲדָשׁוֹת אֲנִי מְגִיד** ועכשיו אני אומר דברים חדשים שלא שמעתם עדיין, והיא הגאולה העתידה, **בְּטָרִם תִּצְמַחְנָה** לפני שיצמחו ויהיו הדברים האלה, **אֲשָׁמִיעַ אֶתְכֶם**: כבר אשמיע לכם מה שעתיד לקרות.

י. **שִׁירוֹ לִידֹד שִׁיר חֲדָשׁ** בזמן שיגאלו ישירו שיר חדש, **תְּהַלְתוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ** תהלת ד' תישמע מקצה הארץ, כי ממזרח ועד מערב כולם יכירו את ד', **יֹרְדֵי הַיָּם** אלו שמפליגים בים, **וּמְלֹאוּ** והבריות שממלאות את הים, **אֵיִים וַיִּשְׁבִּיֵהֶם**: האיים עצמם, וגם אלו שיושבים באיים, יהללו את ד'.

יא. **יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְיוּ** הנביא מתאר את השמחה הגדולה שתהיה: ירימו קול שירה

וּפְשְׁתֶּה כֶּהָ לֹא יִכְבְּנָה משל נוסף: פשתן בוער שהאש דעכה וקרובה לכבות, לא יכבה, **לְאֵמֶת יוֹצִיא מִשְׁפָּט**: ישפוט רק משפט אמת.

ד. **לֹא יִכְהָה** לא תחלש ראיית עיניו, גם כשיזקין, **וְלֹא יִרוּץ** לא יהיה מרוצץ, כלומא חלש, **עַד יֵשִׁים בְּאָרֶץ מִשְׁפָּט** עד שיעשה משפט באנשי העולם, **וּלְתוֹרָתוֹ אֵיִים יִחִילוּ**: לדברים שילמד, יחכו כל הגרים בא"י הים, כדי לשמוע את דבריו.

ה. **כִּי אָמַר הָאֵל יְדֹד** כך אומר ד', שהוא בעל הדין ובעל הרחמים, **בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם** ד' שברא את השמים, ופרס אותם כאוהל על הארץ, **רִקַּע הָאָרֶץ** פרס את הארץ, כמו דבר מרודד דק, **וְצִאֲצָאֶיהָ** ואת הצמחים שיוצאים ממנה, **נִתַּן נִשְׁמָה לָעַם עֲלֶיהָ** נותן נשמה לאנשים שחיים עליה, **וְרוּחַ לְהַלְכִים בָּהּ**: ורוח חיים לשאר הבריות שמתהלכים עליה.

ו. **אֲנִי יְדֹד קָרָאתִיךָ בְּצִדְקָה** אני ד' שקראתי לך מלך המשיח בשמך, ע"י הנביאים, תהיה דבר מתקיים, **וְאַחֲזִק בְּיַדְךָ** ואאחוז בידך, לחזק אותך על כולם, **וְאַצְרִיךָ** ואשמור אותך, **וְאַתְּנֶנְךָ** ואתן לך כח, **לְבְרִית עִם** להחזיר את עמי ישראל, לתורה ומצוות, שכרתי אתם ברית עליהם, **לְאוֹר גּוֹיִם**: להאיר את עיני הגוים, שיכירו וידעו שד' הוא האלוקים.

האומות, וְכָל עֲשָׂבָם אוֹבִישׁ ואת כל העשב שלהם אייבש, זה משל על המון העם, וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאִיִּים ואשיב את הנהרות שיהיו יבשים, כמו האיִים, וְאֶגְמִים אוֹבִישׁ: כופל הדברים, ואת מקומות קיבוצי המים אייבש,

טז. וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים אוֹלִיךְ את עם ישראל שהיו כמו עורים, בְּדַרְךְ לֹא יִדְעוּ דרך המדבר שלא הכירו דרך זו, בְּנִתִיבוֹת לֹא יִדְעוּ אֲדָרִיכֶם כופל הדברים: בשביל כזה שלא הכירו אוֹלִיךְ אותם, אָשִׁים מַחֲשָׁךְ לְפָנֵיהֶם לְאוֹר אשים את הדרך שהיא אצלם חשוכה, לפי שאין מכירים אותה, לְאוֹר, וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר ואת הדרכים העקומים לדרכים ישרים, אֱלֹה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם את הדברים האלו עשיתי כשיצאו ממצרים, וְלֹא עֲזַבְתִּים: וגם בגאולה העתידה, לא אעזוב דברים אלו.

יז. נֹסֶּגוּ אַחֲוֹר יחזירו את פניהם אחורה, יבִּשׁוּ בְּשֶׁת כמו אדם שמתבייש, ומחזיר פניו אחורה שלא יראו את הבושה שלו, הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל אלו שבוטחים בפסלים, הֵא מְרִים לְמִסְכָּה אַתֶּם אֵל הַיִּנּוּ: כופל הדברים: אלו שאומרים לפסלים שעשויים ממתכת, אתם האלהים שלנו.

יח. הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ אתם ישראל חרשים מלשמוע דבר ד', מעכשיו תשמעו דבר ד', וְהַעוֹרִים שאתם כמו עורים מלראות את

המדבר עם הערים שלו, (יש מקומות במדבר שיש שם ערים), חֲצִרִים תִּשָּׁב קֶדֶר וכן בערים בלי חומה שתשב שם עדת קדר, יִרְנוּ יִשְׁבִי סֶלַע ישירו תהלות ד' אלו שיושבים במגדלים שבנויים על סלעים, מֵרֶאשׁ הָרִים יִצְחוּ: מראשי ההרים ישמיעו קולות צוחה של הילול ושמחה.

יט. יִשִּׁימוּ לִידֹד כְּבוֹד יתנו בפה שלהם כבוד לד', וְתִהְלְתוּ בְּאִיִּים יִגִּידוּ: ותהלת ד' יגידו אלו שגרים באיִי הים. יג. יִדֹד כְּגִבּוֹר יֵצֵא ד' יצא להושיע את ישראל, כמו גבור שיוצא למלחמה בלי פחד, כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה כמו איש מלומד בתכסיסי מלחמות, יעורר לנקום את נקמת עמו ישראל שעינו אותם בגלות, יִרְיַע ישמיע קול תרועה, כמו גבור שמנצח במלחמה, אֶף יִצְרִיחַ גם ישמיע צעקה בקול גדול עַל אִיְבּוֹ יִתְגַּבֵּר: על האויבים שלו יתחזק ויתגבר.

יד. הַחֲשִׁיתִי מַעוֹלָם שתקתי הרבה זמן על מה שעשו הגוים לעם ישראל, אַחֲרִישׁ שתקתי, אֶתְאַפֵּק החזקתי לכבוש את הכעס שלי, כִּי־וֹלְדָה אֶפְעָה אבל עכשיו, כמו יולדת אשאג על הגוים, אָשֶׁם אעשה שממה את כולם, וְאֶשְׂאֵף יַחַד: ואבלע את כולם ביחד.

טז. אַחֲרִיב הָרִים וּגְבְעוֹת אעשה חורבן את ההרים הגבוהים, ואת ההרים היותר נמוכים, זה משל על המלכים והשרים של

הוחבאו כולם, **הִיוּ לְבַז וְאִין מְצִיל** בזזו אותם, ואין מי שיציל אותם, **מְשָׁפָה וְאִין אִמֵר הַשֵּׁב**: הם היו לרמיסה, ואין אף אחד שיאמר תשיבו אותם למקומם, ואל תרמסו אותם.

כג. **מִי בְּכֶם יֵאָזִין זֶאת** האם יש ביניכם מי שיאזין למה שאני אומר, **יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאַחֹר**: האם יש ביניכם מי שיקשיב וישמע, מה שיהיה באחרית הימים.

כד. **מִי נִתַּן לְמִשְׁפָּה** {לְמִשְׁפָּה} **יֵעֲקֹב** מי הוא שמסר את יעקב שירמסו אותו, **וְיִשְׂרָאֵל לִבְזִים** מי הוא שמסר את ישראל לגוים שבוזזים אותו, **הֲלוֹא יָד יָד** הרי ד' מסר אותם, והדבר לא קרה במקרה, **זו חֲטָאנוּ לוֹ** הסיבה שזה קרה, בגלל שחטאנו לד', **וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵי הַלֹּךְ** ולא רצו ללכת בדרכי ד', **וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ**: ולא רצו לשמוע מה שכתוב בתורה.

כה. **וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אָפוּ** ולכן שפך עליהם את הכעס שלו, **וְעִזֹּז מִלְחָמָה** והביא עליהם חוזק מלחמה, ואעפ"כ הם לא שמים לב שהכל מד', **וַתִּלְהֹטָהוּ מִסְבִּיב** וכשהכעס של ד' בער מסביבו של העם, (הכוונה שהצרה עומדת לב'א), **וְלֹא יָדַע** ולא מתבונן לדעת שמאת ד' דבר זה, **וַתִּבְעַר בּוֹ וְלֹא יָשִׁים עַל לִבּוֹ** וכשכעס ד' בוער במ, (הכוונה שכבר באה הצרה), אינם שמים לב שהכל בא בהשגחה פרטית.

מצות ד', **הַבֵּיטוּ לְרֵאוֹת**: עכשיו תסתכלו אל מצות ד', כי ד' רוצה להיטיב אתכם, **יט. מִי עוֹר כִּי אִם עֲבָדִי** למי אני קורא עור, לעבדי, היינו האנשים הצדיקים, בגלל שהם רואים אנשי הדור מקולקלים, ואינם מחזירים אותם בתשובה, **וְחָרַשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשַׁלַּח** ולמי אני קורא חרש לשליח שלי, ששלחתי, שלא שומע את מה שעושים האנשים ואינו מזהירם מלעשות מעשים כאלו, **מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם** כופל הדברים: למי אני קורא עור למי ששלם במדותיו, **וְעוֹר כְּעֶבֶד יָד יָד**: כותב פעם נוספת: למי אני קורא עור למי שהוא עבד ד'.

כ. **רָא יֵת** {רֵאוֹת} **רְבוֹת וְלֹא תִשְׁמֹר** הם רואים הרבה מחכמת ד', ואעפ"כ אינם שומרים את חבריהם מלחטוא, ולכן נקראים עורים, **פְּקוּחַ אֲזַנִּים וְלֹא יִשְׁמַע**: יש להם אזנים פתוחות לשמוע דבר ד', ואעפ"כ אינם שומעים מה שהאחרים עושים, לכן קורא להם חרשים.

כא. **יָד יָד חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ** ד' רוצה אנשים כאלו, כדי שילמדו את חבריהם להיות צדיקים, **יִגְדִיל תוֹרָה וַיֵּאֲדִיר**: ולהרבות תורה, ולחזק את כח התורה אצל העם.

כב. **וְהוּא עִם בְּזוּז וְשָׁסוּי** ועם ישראל עם שנבזז בידי הגוים, ונרמס על ידם, בגלל שלא החזירוהו בתשובה, **הֶפְּחַ בַּחֲוָרִים כְּלָם** צער לנפש יש לכל הבחורים שלהם, **וּבִבְתֵי כְלָאִים הֲחָבְאוּ** ובבתי סוהר

מכל הגויים, וְאֲנִי אֶהְבֵּתִיךָ וְאֲנִי אוֹהֵב
 אותך, וְאֵתָּן אֲדָם תַּחֲתֶיךָ לְכֵן אֲנִי נוֹתֵן
 לֵאבֹדוֹן אֲנָשִׁים אַחֲרַיִם בְּמִקוֹמְךָ, וְלֵאמִים
 תַּחַת נַפְשְׁךָ: וְאוֹמוֹת בְּמִקוֹם הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְךָ,
 הַכוֹוֹנָה: כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי בְּעֵבֶר, כִּי אֵעֲשֶׂה
 עִשְׂיֹו.

ח. אֵל תִּירָא כִּי אֶתְּךָ אֲנִי אֵל תִּפְחַד, כִּי
 אֲנִי אֶתְּךָ לְהַצִּילְךָ, מִמְּזַרְח אֲבִיא זֶרַעְךָ
 מִצַּד מִזְרַח אֲבִיא אֶת בְּנִיךָ שֶׁגִּלּוֹ לְשָׁם,
 וּמִמְעַרְב אֶקְבָּצְךָ: וְאֵלּוֹ שֶׁבַצַּד מִזְרַח
 אֶקְבֹּץ אוֹתָם מִשָּׁם.

ט. אֲמַר לְצַפּוֹן תִּנִּי אֹמֵר לְצַד צַפּוֹן, תִּנִּי
 אֶת אֵלּוֹ שֶׁגִּלּוֹ לְשָׁם, וְלִתִּימָן אֵל תִּכְלָאִי
 אֹמֵר לְצַד דְּרוֹם אֵל תִּמְנְעִי מִלִּתֵּת אֶת
 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְצְאִים שָׁם, הִבִּיאִי בְּנֵי
 מִרְחוֹק אֹמֵר לְכָל צִדֵי הָעוֹלָם, תִּבְיֹאוּ אֶת
 בְּנֵי שֶׁגִּלּוֹ לְמִרְחוֹק, וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה
 הָאָרֶץ: וְאֵת הַנִּקְבּוֹת, מִקְצֵה הָאָרֶץ.

י. כָּל הַנִּקְרָא בְּשְׁמִי כָל עַם יִשְׂרָאֵל
 שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשְׁמִי עִם ד', וְלִכְבוֹדִי
 בְּרָאֲתִיו וְכֹדִי שִׁיְהִיָּה לִי כְבוֹד וְתִפְאָרֶת
 הַכִּנְתִּי לָהֶם גְּאוּלָּה, יִצְרַתִּיו אֶף עֲשִׂיתִיו:
 כּוֹפֵל הַדְּבָרִים בְּמִילוֹת שׁוֹנוֹת.

יא. הוֹצִיא עִם עוֹר כֹּדִי לְהוֹצִיא מִהַגְלוֹת
 אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כְּמוֹ עוֹרִים וְעֵינַיִם יֵשׁ
 אֵע"פ שִׁישׁ לָהֶם עֵינַיִם הֵם כְּעוֹרִים שֶׁלֹּא רָצוּ
 לְרֹאוֹת מַעֲשֵׂי ד', וְחֲרָשִׁים וְאֲזָנִים לָמוֹ:
 הֵם עָשׂוּ עֲצָמָם כְּחֲרָשִׁים אֵע"פ שִׁישׁ לָהֶם
 אֲזָנִים, וְלֹא שָׁמְעוּ מִצוֹת ד'.

ספר ישעיה פרק מג

א. וְעַתָּה וְעַכְשָׁיו עַל אֶף הַכֹּל, כִּי אָמַר
 יְדֹוּ בִּרְאֹךְ יַעֲקֹב כֵּן אָמַר ד' שֶׁהוּא
 בְּרָא אוֹתְךָ, יַעֲקֹב, וְיִצְרַךְ יִשְׂרָאֵל וְד'
 שִׁיַּצַּר אוֹתְךָ, יִשְׂרָאֵל, אֵל תִּירָא כִּי
 גֹאֲלִיתִיךָ אֵל תִּפְחַד שְׁמֵא תִּכְלָה בְּגוּלָה,
 שֶׁהִרִי גֹאֲלִיתִי אוֹתְךָ מִמִּצְרַיִם, קִרְאֲתִי
 בְּשִׁמְךָ קִרְאֲתִי לְךָ בְּשֵׁם בְּנֵי בְכוּרֵי, לִי
 אֶתָּה: וְאִמַּרְתִּי לְךָ שֶׁאֲתָה שְׁלִי,

ב. כִּי תִעְבֹּר בְּמִים אֶתְּךָ אֲנִי גַם
 כְּשֶׁתִּעְבֹּר בְּמִים וְתִהְיֶה קָרוֹב לְטַבּוּעַ, אֲנִי
 אֶהְיֶה אֶתְּךָ, וּבִבְנֵהוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ וְגַם
 כְּשֶׁתִּעְבֹּר בְּנֵהוֹת שִׁישׁ שֵׁם מִיָּם שׁוֹטְפִים,
 לֹא יִשְׁטַפוּ אוֹתְךָ הַמִּיָּם, כִּי תִלְךָ בְּמוֹ אֵשׁ
 לֹא תִכּוֹה גַם אִם תִּלְךָ בְּתוֹךְ אֵשׁ לֹא
 תִקְבֵּל כּוֹיּוֹת, וְלֹהֲבָה לֹא תִבְעַר בְּךָ:
 וְהִלְהִבָה לֹא תִצְלִיחַ לְבַעוֹר בְּךָ, גַם אִם יִהְיֶוּ
 לְךָ הַרְבֵּה צָרוֹת לֹא תִכְלָה.

ג. כִּי אֲנִי יְדֹוּ אֵל הֵיךְ אֲנִי ד' אֶלְקִיךָ,
 וְהַכֹּל בְּיָדִי, קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ אֲנִי
 קְדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, מוֹשִׁיעַ אוֹתְךָ, נִתַּתִּי
 קְפָרְךָ מִצְרַיִם נִתַּתִּי לְךָ פְּדִיּוֹן נַפְשְׁךָ אֶת
 מִצְרַיִם, שֶׁאֲבֹדוּ בְּמִקוֹמְךָ, אֵע"פ שֶׁגַּם אֲתָה
 הִיִּית חַיִּיב כְּלִיָּה, כּוֹשׁ וְסָבָא תַחֲתֶיךָ:
 אֶת כּוֹשׁ וְאֶת סָבָא נִתַּתִּי כְּפִדְיוֹן נַפְשְׁךָ, שֶׁהֵם
 אֲבֹדוּ בְּמִקוֹמְךָ, כִּי סִנְחָרִיב נִלְחַם אֶתְּךָ
 וְאִיבַד אוֹתְךָ.

ד. מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְּעֵינַי בְּגִלְלִי שֶׁאֲתָה
 חָשׁוּב בְּעֵינַי, נִכְבְּדָתָּ וְאֲתָה נִכְבַּד אֲצִלִּי

יב. **אֲנִי הַגִּדְתִּי** אני הגדתי לפני כל ישועה, שעתידה לבוא, **וְהוֹשַׁעְתִּי** ובאמת הבאתי את הישועה שהודעת עליה, **וְהִשְׁמַעְתִּי** והשמעתי לכם ע"י נביא, לפני שנישועה הגיעה, **וְאִין בְּכֶם זָר** ואף אחד מכם לא היה זר, מלדעת הדבר, **וְאַתֶּם עֲדֵי נֶאֱמַר יְדֹד** ואתם עדים שכך היא האמת, כך אומר ד', **וְאֲנִי אֵל**: ואני הוא החזק שהושיע אתכם.

יג. **גַּם מִיּוֹם אֲנִי הוּא** גם מאז שנהיה הדבר שנקרא בשם "יום", רק אני מושיע, **וְאִין מִיַּדִּי מְצִיל** ואף אחד לא יכול להציל מידי, את מי שאני רוצה לאבד, **אֶפְעַל** אני עושה כל פעולה שאני רוצה, בין להושיע בין לאבד, **וּמִי יִשְׁיבְנָה**: ומי יכול להשיב את הפעולה שאני רוצה לעשות, כלומר אין מי שיכול למנוע את אותה פעולה. מתנבא על גאולת ישראל מיד בבל.

יד. **כִּי אָמַר יְדֹד גֵּאֲלֶכֶם קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל** כך אמר ד' שגואל אתכם מגלות בבל, שאני קדוש בישראל, **לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּבִלָּה** כדי שתוכלו לצאת מהגלות, את כורש שילחם עם בבל, ויחריב אותה, **וְהוֹרַדְתִּי בְּרִיחִים כְּלָם** את כל בני בבל הורדתי באניות, **וְכִשְׂדִים בְּאֲנִיּוֹת רִנְתֶּם**: והכשדים, באניות שהוליכו אותם לגלות, השמיעו קול צעקה.

טו. **אֲנִי יְדֹד קְדוֹשְׁכֶם** את כל הדברים האלה עשיתי אני ד' המקודש לכם, **בוֹרֵא**

ט. **כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֹּאסְפוּ לְאֵמִים** גם אם יתאספו כל הגוים וחכמיהם יחד, **מִי בָהֶם יִגִּיד זֹאת** האם יש בהם מי שיוכל לומר עתידות, **וְרֹאשֵׁנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ** או מה שהיה בעבר, האם יוכלו להשמיע לנו ולומר, אנחנו כבר הודענו על זה לפני שקרה הדבר, **יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ** יביאו עדים שידעו לומר על דבר לפני שהוא בא, ואז יהיו צודקים בדבריהם, **וַיִּשְׁמְעוּ וַיֹּאמְרוּ אָמֵת**: ואם אינם יכולים להביא עדים על כך, יודו על האמת שאינם יודעים כלום.

יז. **אַתֶּם עֲדֵי נֶאֱמַר יְדֹד** אבל לי יש עדים, אתם עם ישראל, כך אומר ד', **וְעַבְדִּי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי** ועבדי, הוא הנביא אשר בחרתי בו שיתנבא, גם הוא יהיה לעד, שאמרתי לו על מפלת סנחריב לפני שקרה, **לְמַעַן תִּדְעוּ** ממה שכבר הודעת בעבר, תוכלו לדעת גם על הדברים האחרונים שיהיו, **וְתִאֲמִינוּ לִי** ותוכלו להאמין לי שאקיים את דברי **וְתִבְּנוּ כִּי אֲנִי הוּא** מזה שאין אף אחד שיודע עתידות כמוני, תבינו שרק אני אלוקים, **לְפָנַי לֹא נוֹצֵר אֵל** לפני שבראתי את הבריאה, לא היה אל אחר שברא דבר, **וְאַחֲרַי לֹא יִהְיֶה**: וגם אחרי שבראתי את הבריאה, לא היה מי שיוכל לברא דברים.

יח. **אֲנִי אֲנִי כִּי יְדֹד** רק אני אדון הכל, **וְאִין מִבְּלַעֲדִי מוֹשִׁיעַ**: ואין חוץ ממני מושיע.

במקום שממה אכין נהרות שיהיה מה
לשתות.

כ. **תִּכְבְּדֵנִי חַיֵּית הַשָּׁדָה** אומר בדרך
משל: חיות השדה יכבדו אותי, **תַּנִּים**
וּבְנֹת יַעֲנָה נחש שנקרא תנים, והעוף
שקריו בת יענה שנמצאים במדבר, **כִּי**
נִתַּתִּי בַמְדָּבָר מֵיָם בגלל שנתתי להם
מים במדבר, **נְהָרוֹת בִּישִׁימֹן** ובמקום
שממה עשיתי להם נהרות, **לְהַשְׁקוֹת**
עַמִּי בְּחִירֵי: עיקר המתנה של המים יהיה
בשביל להשקות את העם המובחר שלי,
כשיחזרו מהגלות.

כא. **עַם זֶה יִצְרַתִּי לִי** עם זה שיצרתי שיהיו
לי לעם, **תְּהַלְתִּי יִסְפְּרוּ:** כדי שיספרו את
התהילות שלי.

כב. **וְלֹא אֵתִי קָרַאת יַעֲקֹב** אבל אתה
המכונה יעקב לא קראת לי, אלא פנית
לע"ז, **כִּי יַגְעַת בִּי יִשְׂרָאֵל:** כי התעייפת
מהעבודה שלי, ולכן התבטלת מהעבודה
שלי.

כג. **לֹא הִבִּיאתִי לִי שֶׁה עַל־תֶּיךָ** בימי
אחז שביטל את עבודת הקרבנות, לא
הבאת לי שֶׁה לעולה, **וּזְבַחֶיךָ לֹא**
כִּבְדַתֵּנִי ועם הזבחים הם השלמים, לא
כבדת אותי, **לֹא הֶעֱבַדְתֶּיךָ בְּמִנְחָה** לא
העבדתי אותך בעבודה קשה, בהבאת
המנחה, כי רק את הקומץ צריך להקטיר,
וְלֹא הוֹגַעְתֶּיךָ בְּלִבּוֹנָה: לא עייַפְתִּי
אותך בלבונה, כי לא ציויתי להביא הרבה
לבונה.

יִשְׂרָאֵל מְלֻכְכֶם: אני ד' שבראתי אתכם
ישראל, ואני המלך שלכם.

טז. **כִּהֵאמַר יְדֹדְךָ** כך אמר ד', **הַנּוֹתֵן**
בַּיָּם דָּרְךָ שהכין דרך בים סוף, כשבני
ישראל יצאו ממצרים, **וּבְמִים עֲזִים**
נִתְיָבָה: ובמים חזקים, הם מי הירדן, הכין
שביל לבני ישראל בימי יהושע.

יז. **הַמוֹצִיא רֶכֶב וְסוֹסִים** שנתן רעיון בלב
מצרים, שיצאו עם אנשים שרוכבים ביחד
עם סוסיהם, **חֵיל וְעִזּוֹז יַחְדּוֹ** ואת
החיילים עם כל החוזק שלהם, לרדוף אחרי
ישראל, **יִשְׁכְּבוּ בַל יִקּוּמוּ** הם נשארו
לישון, ולא יקומו עוד, כי טבעו בים, **דָּעְכוּ**
הנפש שלהם קפצה מהם, **כַּפְשָׁתָה כָּבוֹ:**
הנפש שלהם כבתה מהר, כמו פשתן
שנכבית מהר, כי לא בוערת הרבה זמן.

יח. **אַל תִּזְכְּרוּ רֵאשִׁי נוֹת** בגאולה העתידה
לא תצטרכו להזכיר את הניסים שעשיתי
לכם בימים הראשונים, **וְקִדְמֵי נִיּוֹת אֵל**
תִּתְּבֹנְנוּ: כופל הדברים, ובדברים
שנעשו בשנים קדומים, לא תצטרכו
להתבונן.

יט. **הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה** הנה אני עושה נס
חדש שמעולם לא היה, **עֵתָה תִצְמַח**
בקרוב תהיה הישועה הזאת, **הַלּוֹא**
תִדְעוּהָ הרי תכירו אותה, כי היא מוזכרת
בתורה בפרשת נצבים ושב ד' אלוקיך את
שבותך וגו', **אַף אֲשִׁים בַּמְדָּבָר דָּרְךָ** גם
את הטובה הגדולה הזאת אעשה לכם,
שאתן במדבר דרך, **בִּישְׁמוֹן נְהָרוֹת:**

וְאַתָּנָה לַחֲרָם יַעֲקֹב ואמסור אתכם שקרויים יעקב לאבדון, **וְיִשְׂרָאֵל לַגְּדוּפִים**: ואת ישראל אתן לבזיונות שיבזו אותם הגוים.

ספר ישעיה פרק מד

א. **וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדֵי** ועכשיו תשמעו עם ישראל שמכונים בשם יעקב, את הטובה שד' עתיד לתת לכם, **וְיִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בּוֹ**: כופל הדברים: ותשמעו אתם שנקראים בשם ישראל שבחרתי בכם.

ב. **כִּי אָמַר יְדֹד עֲשֶׂךָ** כך אמר ד' שעשה אתכם וברא אתכם, **וְיִצְרַח מִבְּטֹן יַעֲזָרְךָ** מאז שיצאתם מבטן אמכם עוזר לכם, **אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב** אל תפחדו מהגוים, עבדי שמכונים בשם יעקב, **וְיִשְׂרוּן בְּחַרְתִּי בּוֹ**: כופל הדברים: אל תפחדו, אתם שנקראים ישורון, בגלל שאתם ישרים מכל הגוים.

ג. **כִּי אָצֵק מַיִם עַל צְמָא** אומר ד': כמו שאני שופך על ארץ שהיא צמאה (זקוקה) למים, **וְנוֹזְלִים עַל יַבְשָׁה** כופל הדברים: כמו שאני עושה שיזלו מים על ארץ יבשה, **אָצֵק רוּחִי עַל זֶרְעֶךָ** כך אשפוך את רצוני הטוב על זרעכם, זרע ישראל, **וּבִרְכָתִי עַל צְאָצְאֵיךָ**: כופל הדברים: אתן את ברכתי הוא רצונו הטוב של ד', על אלו שיוצאים מכם.

כד. **לֹא קִנִּיתִי לִי בַכֶּסֶף קָנָה** לא היית צריך לקנות קנה בושם עבור הקטרת קטורת, כי היתה גדלה בירושלים, **וְחִלַּב זָבַחְיָךְ לֹא הִרְוִיתָנִי** עם חלב הזבחים לא השבעת אותי, כי לא הקרבת אותם לפני, **אֲךָ הֶעֱבַדְתָּנִי בְּחַטֹּאתֶיךָ** אבל אתה כן העבדת אותי עם העבירות שלך, שהייתי צריך לדאוג לגדל את נבוכדנצר, כדי שלא תמסרו ביד אומה שפלה, **הוֹגַעְתָּנִי בְּעוֹנֹתֶיךָ**: כופל הדברים, עֵיִפֶתְ אוֹתִי עם העוונות שלך.

כה. **אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מִחֵה פְּשַׁעֶיךָ** אני הוא שמחקתי את הפשעים שלך בעבר, וגם עכשיו אמחוק, (לכן כתוב פעמיים אנכי) **לְמַעַנִי** לא בזכותך, רק למען שמי, שלא יהיה חילול ה', **וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֶּר**: מחקתי את העוונות היטב עד שלא יזכרו ולא ישאר מהם רושם.

כו. **הַזְכִּירְנִי ד'** אומר תזכיר לי מה אני חייב לך, **נִשְׁפָּטָה יַחַד** נעשה דיון ביחד לראות מי צודק, **סִפֵּר אֶתָּה לְמַעַן תִּצְדַּק**: תתחיל אתה לומר מה שיש לך, כי כך הטבע שדברי הראשון מתקבלים, אך בכל זאת לא תהיה צודק.

כז. **אָבִיךָ הָרֵאשׁוֹן חָטָא** אם אדם הראשון שנוצר ע"י הקב"ה חטא, כ"ש אתה שנולדת מאב ואם, **וּמְלִיצֶיךָ פָּשְׁעוּ בִּי**: וגם הצדיקים שבכם שאמורים ללמד זכות עליכם, מרדו בי.

כח. **וְאַחֲלִיל שְׂרֵי קִדְשִׁי** בגלל העוונות שלכם, אחלל את השרים הקדושים שלכם,

ואת הדברים שיבואו בזמן רחוק, **יְגִידוּ לְמוֹ:** שיגידו לתועלת עצמם, הכוונה להצדיק את עצמם.

ח. **אֵל תִּפְחָדוּ וְאֵל תִּרְהוּ** אל תפחדו מאלהים אחרים (גם תרהו הוא לשון פחד), **הֲלֹא מֵאֵז הַשְּׁמַעְתִּיךָ וְהַגְדַּתִּי** הרי מאז במעמד הר סיני, השמעתי ואמרתי לכם, שאין אלוקים חוץ ממני, **וְאַתֶּם עַדִּי** ואתם העדים שלי בדבר הזה, שהרי פתחתי לכם במעמד הזה את שבעת הרקיעים, **הֲיִשׁ אֱלֹהִים מִבְּלַעֲדִי** האם יש בעל כח חוץ ממני, **וְאִין צוּר בַּל יִדְעָתִי:** והרי אין חזק בעולם שאין אני מכיר אותו. כוונתו לומר שכל החוזק בא ממני.

ט. **יִצְרִי פֶסֶל כָּלֵם תִּהְיוּ** האומנים שמייצרים את הפסלים, הם והפסלים דבר שאין בו ממש, **וְחַמוּדֵיהֶם בַּל יוֹעִילוּ** והפסלים שהם חומדים אותם, אין בהם תועלת, **וְעַדֵּיהֶם הִמָּה** והפסלים עצמם עדים שאין בהם תועלת, **בַּל יִרְאוּ וּבַל יִדְעוּ** שהרי אינם רואים, ולא יודעים כלום, וא"כ איך הם יכולים לעזור לאחרים, **לְמַעַן יִבְשׁוּ:** העדות הזאת תגרום להם להתבייש, על שבטחו בפסלים.

י. **מִי יִצַר אֵל** האם יש שטות גדולה כמו השטות של מי שיצר את האליל, **וּפֶסֶל נִסְךְ וְשִׁיצָק פֶּסֶל מִמַּתְכַּת, לְבַלְתִּי הוֹעִיל:** שלא יכול להועיל כלום.

יא. **הֵן כָּל חֲבָרָיו יִבְשׁוּ** הרי כל מי שמתחבר לפסלים, לעבוד אותם, יתבייש,

ד. **וְצִמְחוּ בֵּינֵן חֲצִיר** הם יצמחו ויתרבו, כאילו היו בין דְּשָׁאִים, **כְּעֶרְבִים עַל יְבֵלֵי מַיִם:** וכמו ערבות שנטועים ליד מקום שמתפלגים שם נהרות המים, שצומחים מהר.

ה. **זֶה יֹאמֶר לִידֹד אֲנִי** הצדיקים שבעם, יאמרו אנחנו מאז ומעולם הָאֲמַנְנוּ בַד', **וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב** והילדים הקטנים של הרשעים, לא ילכו בדרכי אבותיהם הרשעים, אלא יקראו לעצמם בשם יעקב אביהם, הכוונה שילכו בדרכיו הטובים, **וְזֶה יִכְתֹּב בִּידוֹ לִידֹד וּבְעַלֵּי** התשובה יחייבו את עצמם לחזור אל ד', כמו אדם שמתחייב לחבירו התחייבות בכתב, **וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה:** והגרים שיתווספו לעם ישראל, יכנו את עצמם בשם ישראל.

ו. **כִּי אָמַר יְדֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ** כך אומר ד' שהוא מלך על עם ישראל, ותמיד גואל אותם, **יְדֹד צְבָאוֹת** ד' שהוא אדון על כל הצבאות שלמעלה ושלמטה, **אֲנִי רִאשׁוֹן** אני הייתי לפני שנברא העולם, **וְאֲנִי אַחֲרוֹן** ואני אהיה כאשר העולם יגמר, **וּמִבְּלַעֲדִי אֵין אֵל הַיָּמִים:** וחוץ ממני אין שום בעל כח.

ז. **וּמִי כְמוֹנִי יִקְרָא וַיְגִידָהּ** מי הוא שיכול לקרוא בקול ולומר שהוא כמוני, שיגיד דבר זה, **וַיַּעֲרֹכָהּ לִי** ויסדר לפני את הדברים, **מִשׁוּמֵי עִם עוֹלָם** שנעשו מאז שעשיתי עמים בעולם, **וְאֵת תִּיּוֹת** ויגיד את הדברים שיבואו בזמן הקרוב, **וְאֲשֶׁר תִּבְּרָא אָנָּה**

שעושים בו עיגולים שקרוי מחוגה, יסובב אותו לעשות בו ציורים ועיגולים, ויעשהו **כְּתַבְנִית אִישׁ** ועושה לו צורה של איש, **כְּתַפְאֶרֶת אָדָם** צורה מפוארת של אדם, שהיא מפוארת יותר מצורת בעלי חיים, **לְשֶׁבֶת בֵּית**: כל המטרה של האליל שישב בבית, כי אינו יכול לזוז ממקומו.

יד. **לְכָרֶת לוֹ אֶרְזִים** יש כאלו שטורחים יותר, והולכים לכרות עצי ארז חזקים מהיער, לצורך עשיית הפסל, ויקח תרזה ואלון ויש שלוקחים עצים הקרויים תרזה ואלון, שהם עצים יפים מאד, ויאמץ לו בעצי יער אך מכיוון שאינם חזקים כמו הארז, הם מחזקים אותם עם מסמרים שעשויים מעצי היער, נטע אֶרֶן ויש טורחים יותר שהם בעצמם נוטעים עצים שקרויים אורן, עד שיגדלו ויהיה ראוי להכין מהם פסל, וְגִשְׁם יִגְדֵל: אך בכל זאת הם זקוקים להגיע להשי"ת, שיריד להם גשם, כדי שיגדל העץ.

טו. **וְהָיָה לְאָדָם לְבָעַר** מאותו העץ עצמו משמש להבעיר אש, ויקח מהם ויחם חלק מהעצים לוקח בשביל להתחמם, אף ישיק ואפה לחם ובחלקם מסיק את התנור, ואופה לחם, אף יפעל אל וישתחו וגם לוקח מהם עצים להכין פסל, ומשתחוה לו, עשהו פסל עושה אותו לפסל, ויסגד למו: וסוגד (משתחוה) לו.

טז. **חָצִיו שָׂרָף בְּמוֹ אִשׁ** חלק מהעץ שורף באש, על חציו בשר יאכל יצלה צלי

וְחַרְשִׁים הֵמָּה מְאָדָם והאומנים שמייצרים את הפסל הם בני אדם, וא"כ איך יוכלו לייצר אליל בעל כח, יתקבצו כלם האומנים ביחד עם עובדי הפסל יתאספו, יעמ'דו ויעמדו להתבונן בדבר, יפחדו ויפחדו אז מד', יב'שו יחד: ויתביישו כולם ביחד מהמעשים שלהם.

יז. הנביא בא לתאר את הדרך בה מייצרים את הפסל, ולהראות שאינו שווה כלום. **חֶרֶשׁ בִּרְזֵל מַעְצָד** האומן של הברזל מייצר כלי לחיתוך, שקרוי מעצד, ופעל בפחם וכדי לייצר כלי זה זקוק הוא להשתמש בגחלים, ובמקבות יצרהו וגם עם פטישים משתמש כדי לייצר את המעצד, ויפעלהו בזרוע כחו ומשתמש עם כל הכח שיש לו בזרוע, גם רעב ואין כח גם כשהוא רעב, אינו עוזב את עבודתו, עד שכבר אין לו כח, לא שתה מים ויעף: גם כשהוא צמא, אינו שותה מים, עד שנעשה עייף. הסיבה לזה: החשק הגדול שיש לו, לייצר את הפסל.

יח. **חֶרֶשׁ עֵצִים** לאחר שכבר מוכן הכלי לחיתוך עצים, אומן העצים הוא הנגר, נטה קו פורש חבל שמודדים בו על העץ, לדעת כמה צריך לחתוך, יתארהו בשרד אח"כ עושה צורה כיצד ייראה הפסל, את הצורה הוא עושה בצבע שקרוי שרד, יעשהו במקצעות ע"פ מה שסימן בעץ את צורת הפסל, עושה אותו עם כלי שקרוי מקצועה, ובמחוגה יתארהו ובכלי

כ. רְעָה אֶפֶר מה שמקבל את העץ כמנהיג, והרי העץ הופך להיות אפר כששורפים אותו, לֵב הוֹתֵל הִטָּהוּ זה בגלל שהלב שלו שמהתל בו וצוחק ממנו, מטה אותו לדרך זו, וְלֹא יִצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ וגם האומן שמייצר את הפסל לא יוכל להציל את נפשו, וְלֹא יֹאמֶר הֲלוֹא שִׁקֵּר בְּיָמֵינִי: ואינו אומר לעצמו, הרי מה שייצרתי ביד ימיני הוא שקר, כי אין בו שום תועלת.

כא. זָכַר אֱלֹה יַעֲקֹב אם הגויים אינם מבינים, אתם שקרויים בשם יעקב, תזכרו את הדברים האלה, ואל תתפתו אחרי הע"ז, וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי אַתָּה אתם עם ישראל תזכרו שאתם עבדי ד', יִצְרָתֶיךָ עֶבֶד לִי בראתי אותך בשביל שתהיה לי עבד, אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי: לכן אתה ישראל אל תשכח אותי.

כב. מַחֲתִי כַעֲב פִּשְׁעֶיךָ מאז ומתמיד מחקתי את הפשעים שלך, כמו ענן שקרוי עב, שנמחה במים, וְכַעֲנַן חֹטְאֹתֶיךָ כופל הדברים: וכמו ענן מחקתי את החטאים שלך, שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גֹאֲלֶיךָ: לכן תשוב אלי בתשובה, כי אני גואל אותך.

כג. רָנוּ שָׁמַיִם אומר משל לגודל השמחה שתהיה בעולם: עד שאפילו השמים ישירו, כִּי עָשָׂה יְדֹד־כִּי עָשָׂה ד' את מה שהבטיח לגאול את ישראל, הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אֶרֶץ השמיעו קול תרועה היסודות שנמצאים בתחתית הארץ, פָּצְחוּ

וְיִשְׁבַּע בחלק מהעץ משתמש לאכול בשר, ע"י שצולה צלי ושבע ממנו, אֶף יַחֲם גם חימם את עצמו, וַיֹּאמֶר הָאֵח וְאומר האח, שהוא לשון שמחה, חֲמוּתִי רְאִיתִי אור: התחממתי, וגם נהייתי לראות לאור השלהבת.

יד. וְשָׂאֲרִיתוּ לֵאל עֲשֵׂה לְפָסְלוֹ ומה שנשאר לו מהעץ, הכין ממנו את הפסל שלו, יִסְגֹּד וְיִסְגֹּד לוֹ { וְיִשְׁתַּחֲוּ וסוגד ומשתחוה לו, וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֹּאמֶר הַצִּילֵנִי ומתפלל אליו, ואומר לו הצילני, כִּי אֵלִי אַתָּה: כי אתה האל שלי.

יח. לֹא יִדְעוּ אין לעובדי הפסל דעת, וְלֹא יִבִּינוּ ולא תבונה, כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם כי היצה"ר מרח להם דבר על העינים, שלא יראו, מֵהַשְׁכִּיל לִבָּתָם: ועשה להם שהלב לא ישכיל.

יט. וְלֹא יִשִּׁיב אֶל לְבוֹ ואינם שם אל לבו לבחון את הדבר, וְלֹא דַעַת וְלֹא תְבוּנָה ואין בו דעת ותבונה להתבונן, לֵאמֹר שיאמר לעצמו, חֲצִיו שִׁרְפָתִי בְמוֹ אֵשׁ הרי חלק מהעץ שרפתי בתוך האש, וְאֶף אֶפִּיתִי עַל גַּחְלִיו לָחֵם וגם אפיתי על הגחלים שלו לחם, אֶצְלָה בָּשָׂר וְאֵלֵךְ גם צליתי עליו בשר ואכלתי, וְיִתְרוּ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה וא"כ איך אעשה עם העץ שנשאר, פסל המתועב בעיני ד', לְבוֹל עֵץ אֶסְגֹּד: ואיך אשתחוה לחתיכת ענף עץ.

הערים שביהודה שיחזרו להיות בנויות,
אחרי שמלכות בבל תפול, וְחֲרָבוֹתֶיהָ
אָקוּמִים: ואת החורבות שלהם אחזור
ואקים.

כז. הָאֵמַר לְצוּלָה חֲרָבִי כֹל אֶחָד
מהנביאים אמרו על בבל שעומדת במקום
מים רבים שקרויה מצולה, שתתייבש,
הכוונה שכל יושביה יאבדו, וְנִהְרָתִיךָ
אוֹבִישׁ: כופל הדברים: ואת הנהרות שלה
אייבש.

כח. הָאֵמַר לְכוֹרֶשׁ רְעִי כֹל אֶחָד אֵמַר
בנבואה שכורש יהיה רועה את צאן ד', הם
עם ישראל, וְכֹל חֶפְצֵי יִשְׁלָם והוא ישלים
את רצון ד' לאבד את בבל, ויביא את
ישראל חזרה לא"י מהגלות, וְלֵאמֹר
לְיְרוּשָׁלַם תִּבְנֶה ולומר על ירושלים
שתבנה, וְהִיכַל תֹּסֵד: ואת יסודות
ההיכל יקימו.

ספר ישעיה פרק מה

א. כֹּה אָמַר יְדֹד לְמִשִּׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ כֹּךְ
אמר ד' על מי שהוא משח אותו ורומם
אותו, הוא כורש, אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּי בְיָמֵינוּ
שד' החזיק אותו ביד ימינו כלומר שנתן לו
כח וחוזק, לְרֹד לְפָנָיו גּוֹיִם לשטוח את
הגוים לפניו, כדי שיוכל לדרוך עליהם,
וּמִתְנִי מַלְכִים אֶפְתַּח ואת החגורה שעל
המתנים של המלכים אפתח, הכוונה
שאחליש כוחם, לְפֶתַח לְפָנָיו דְלֹתֵיהֶם
אני אפתח לפניו את הדלתות של שערי

הָרִים רְנָה פִּתְחוּ אֶת הַפֶּה שְׁלַכְם הַהַרִים,
כדי לשיר לד', יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ הֵיעַר וכל
עצי היער תשירו לד', כִּי גָאֵל יְדֹד
יַעֲקֹב השמחה היא, כי ד' גאל את יעקב,
וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר: וע"י הגאולה שגאל
את ישראל מתפאר ומשבח שמו.

כד. כֹּה אָמַר יְדֹד גְּאֹלְךָ כֹּךְ אֹמַר ד'
שגואל אתכם, וְיִצְרַךְ מִבְּטָן ושיצר
אתכם להיות לו לעם מאז שיצאתם
מהבטן, אֲנִי כִי יְדֹד עֲשֵׂה כֹל אֲנִי ד'
עושה את כל מה שנעשה, נֹטָה שָׁמַיִם
לְבִדִי מתחתי את השמים בעצמי בלי שום
עזרה, רִקַּע הָאָרֶץ מִי אֲתִי {מֵאֲתִי}:
הארץ השטוחה והפרושה היא מאתי.

כה. מִפֶּר אֲתוֹת בְּדִים אֲנִי מִבְּטַל אֶת
האותות והסימנים של החוזים בכוכבים,
וְקֹסְמִים יְהוֹלֵל והעושים כישוף שקרויים
קוסמים, מבלבל את דעתם ועושה אותם
שוטים, מְשִׁיב חֲכָמִים אַחֹר משיב את
החכמים אחורה במקום שיתקדמו בחכמה,
וְדַעְתָּם יִסֵּכְלוּ: ואת דעתם עושה
שתהיה טפשית.

כו. מִקִּיָּם דְּבַר עֲבָדוֹ מִקִּיָּם אֶת דְּבַר
הנבואה של עבדו ישעיהו, וְעַצַּת מְלֹאכֵינוּ
יִשְׁלָם ואת העצה של שלוחיו הם שאר
הנביאים, מביא לידי גמר, הכוונה
שיתקיימו נבואותיהם, הָאֵמַר
לְיְרוּשָׁלַם תִּנְשָׁב כֹּךְ אֶחָד מֵהַנְּבִיאִים
אמר על ירושלים שתחזור להיות מיושבת
באנשים, וְלַעֲרֵי יְהוּדָה תִּבְנֶינָה ועל

ח. **אֲנִי יְדֹד וְאִין עוֹד** אני ד' אדון הכל, ואין עוד חוץ ממני, **זוֹלְתִי אִין אֶל הַיָּם** וחוץ ממני אין עוד בעל כח, **אֲאֶזְרַךְ וְלֹא יִדְעַתְנִי**: נתתי לך כח וגבורה, וממשיל זאת לאזור- חגורה), עוד לפני שהכרת אותי.

ז. **לְמַעַן יִדְעוּ מִמִּזְרַח שְׁמֶשׁ וּמִמְעַרְבָה** הודעתי את הדברים אלו, לפני שהם קרו, כדי שידעו, כל מי שגר מצד מזרח (זריחת השמש) עד מערבה, **כִּי אָפֶס בְּלַעֲדֵי שֵׁאִין כְּלוֹם חוּץ מִמֶּנִּי, אֲנִי יְדֹד וְאִין עוֹד**: אני אדון הכל ואין עוד.

ז. **יוֹצֵר אֹר וּבוֹרֵא חֶשֶׁךְ** אני עושה דברים והיפוכם, יוצר אור לישראל, ובורא חושך לגוים, **עֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע** עושה שלום לישראל, ובורא רע לגוים, **אֲנִי יְדֹד עֹשֶׂה כָּל אֱלֹהִים**: אני ד' עושה את כל הדברים האלה.

ח. **הֲרַעִיפוּ שָׁמַיִם מִמַּעַל** תזילו השמים שמלמעלה שפע, הנמשל הוא: שיבואו לישראל הרבה ישועות, **וּשְׁחַקִּים יִזְלוּ צְדָקָה** כופל הדברים: והשמים שקרויים שחקים, יזל מהם צדקה לעם ישראל, **תִּפְתַּח אֶרֶץ וַיִּפְרוּ יִשְׁעֵי** ממשיל כאילו הארץ פתחה פיה ויצמח ממנה פרי של ישועות, **וּצְדָקָה תִּצְמַיֵחַ יַחַד** ותצמיח גם את צדקות ד', **אֲנִי יְדֹד בְּרֹאֲתִיו**: אני ד' הכנתי את הישועות.

בבל, **וּשְׁעָרִים לֹא יִסְגְּרוּ**: ויוכל להכנס כרצונו לבבל כאילו שהשערים לא נסגרים. ג. **אֲנִי לְפָנֶיךָ אֶלְךָ** תצליח להלחם נגדם, כאילו אני הולך לפניך, **וְהַדּוֹרִים אֲוֹשֵׁר וְאִישָׁר** ואת הדרכים המעוקמים והמסובבים, אעשה אותם ישרים, **דְּלֹתוֹת נְחוּשָׁה אֲשַׁבֵּר** את הדלתות העשויות מנחושת אשבור, **וּבְרִיחֵי בְרָזֶל אֲגַדְעֵה**: ואת הבריחים שעשויים מברזל אכרית.

ג. **וְנָתַתִּי לְךָ אוֹצְרוֹת חֶשֶׁךְ** ואתן לך (כורש) את האוצרות של בבל, שמסתירים אותם במקום חשוק, **וּמִטְּמֵנִי מִסְתָּרִים** כופל הדברים: ואת המטמוניות שבמקומות המוסתרים, **לְמַעַן יִדְעוּ כִּי אֲנִי יְדֹד** אעשה לך את כל זה כדי שתדע, שאני ד' עושה את זה ולא אתה בכחך, **הַקּוֹרֵא בְּשִׁמְךָ אֶל הַיְיִשְׂרָאֵל**: אני ד' קורא את שמך כורש, לפני שנולדת, אני אלוקי ישראל.

ד. **לְמַעַן עֲבָדֵי יַעֲקֹב** הסיבה שאני עושה את זה, הוא בשביל עם ישראל המכונים יעקב, שהם עבדי, **וַיִּשְׂרָאֵל בְּחִירֵי** ובשביל ישראל שהם הנבחרים שלי, **וְאֶקְרָא לְךָ בְּשִׁמְךָ** וקראתי לך בשמך כורש עוד לפני שנולדת, **אֲכַנְךָ** ולפעמים אני קורא לך בכינוי, **וְלֹא יִדְעַתְנִי**: ואין זה בזכותך, שהרי עוד לפני שהכרת אותי, היינו לפני שנולדת, כבר הכנתי את כל זה, א"כ הכל בשביל ישראל.

להיות עליה בני אדם, **אָנִי יְדֵי נָטוּ שָׁמַיִם** אני פרשתי ומתחתי בידי את השמים, **וְכָל צְבָאָם צִוִּיתִי**: ועל כל צבא השמים צויתי שיבראו הכונה: שד' עשה וברא הכל, והכל בידו, לכן אומר להם שישאלו ויגדו להם.

ג. **אֲנִי הָעִיר תְּהוּ בְצַדֵּק** אני עוררתי את לב כורש להלחם עם בבל ולהחריב אותה, וזה היה בצדק, שהרי היא ראויה להאבד, **וְכָל דַּרְכָּיו אִישָׁר** ועשיתי שיהיו לו דרכים ישרים בלי להכשל, **הוא יבנה עירי** הוא יתן כסף וזהב לבנות את ירושלים ואת ביהמ"ק, **וְגִלּוֹתִי יִשְׁלַח** ואת עם ישראל שהגליתי אותם לבבל, ישלח אותם חזרה לא"י, **לֹא בְמַחִיר וְלֹא בְשָׂחָד** אף אחד לא ישלם לו את השווי של עם ישראל ולא יקבל מאף אחד שוחד בשביל שידאג לשלח אותם, **אָמַר יְדִידְ צְבָאוֹת**: את זה אומר ד' שהוא אדון לכל הצבאות שלמעלה ולמטה.

ד. **כִּי אָמַר יְדִידְ עַד** עכשיו הודיע ד' שתהיה מפלת בבל, ועכשיו מדבר על מפלת סנחריב בימי חזקיהו המלך, כך אומר ד' סנחריב נלחם עם תרהקה מלך כוש, ועם מלך כוש היו בעזרתו מצרים וסבא, וסנחריב כבש אותם, ולקח שלל מהם, וגם אנשים גבוהים וחזקים לקח אתו כשבויים קשורים בשלשלאות, וכשגמר להלחם אתם בא עם כל השלל ועם השבויים לירושלים להלחם עליה, וכשנפל סנחריב בזזו חזקיהו ועם ישראל את כל

ט. **הוֹי רַב אֶת יְצָרוֹ** יש להתאונן על בלשצאר מלך בבל, ולומר עליו וי, על מה שעשה מריבה עם ד' שברא אותו, הכוונה שהשתמש עם כלי בית המקדש, **חָרַשׁ אֶת חֲרָשֵׁי אֲדָמָה** הרי בסוף יחשב כחרס עם שאר חרסים שבאדמה, הכוונה שישבר כמו חרס לרסיסים, **הִיא אָמַר חֲמָר לִי יְצָרוֹ מֵה תַעֲשֶׂה** האם ראוי שיאמר הטיט לאומן המייצר כלי חרס, אין כלום במה שאתה עושה, הנמשל הוא: הרי בלשצאר הוא כמו טיט ביד הבורא, ואיך הוא מתגאה כנגד ד', **וּפְעֻלָּךְ אֵין יָדַיִם לּוֹ**: בהתנהגותו הוא מראה כאילו, אין ידיים שיצרו אותו.

י. **הוֹי אֲמַר לְאָב מֵה תּוֹלִיד** משל נוסף: וי לבן שאומר לאביו למה הולדת ילדים, **וְלֹאשָׁה מֵה תְּחִילִין**: ולאמו אמר בשביל מה היה לך חבלי לידה, הרי יגיע יום שהילדים ימותו, הנמשל: בלשצאר חשב אם כלי המקדש יחזרו לירושלים, מדוע הגלה אותם ד' לבבל.

יא. **כִּי אָמַר יְדִידְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצְרוּ** כך אמר ד' שהוא קדוש בישראל, וד' ברא את עם ישראל **הָאֵתִיוֹת שְׂאֲלוֹנֵי** גוים תשאלו אותי מה עתיד לבוא על ישראל, **עַל בְּנֵי וְעַל פְּעַל יְדֵי תַצְוִנִי**: על הבנים שלי, ועל עם ישראל שעשיתי אותם, בידי תצוו לנביאים שיאמרו לכם בשמי, מה יהא הסוף.

יב. **אֲנִי כִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ הָרִי** אני בראתי את הארץ **וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרָאתִי** ואני בראתי

תתביישו ולא תכלמו כמו שהגוים מתביישים, וזה יהיה לעולם ועד.

יח. **כִּי כֹה אָמַר יְדֹד בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם**,
הוא האֵל הַיָּהּ כֹּךְ ד' שברא את השמים,
 ורק הוא בעל כח, ואין לצבא השמים כח
 מעצמם, **יִצְרֵהָרֶץ** הוא ברא את הארץ,
וְעִשָּׂהּ וגם תיקן אותה באופן שתראה
 היבשה בלי שיכסו אותה המים, **הוא**
כּוֹנֵנָהּ הוא הכין את כל מה שיש בארץ,
לֹא תִהְיֶה בְּרָאָהּ לא ברא את הארץ
 בשביל שתהיה שוממה, **לְשַׁבֵּת יִצְרָהּ**
 אלא שתהיה מיושבת, ולכן הכין כל מה
 שצריך, **אֲנִי יְדֹד וְאִין עוֹד**: אני אדון
 הכל ואין עוד אחד כמוני.

יט. **לֹא בִסְתֵר דְּבִרְתִי בְּמִקּוֹם אֶרֶץ**
חֶשֶׁךְ כשדברתי אתכם על הר סיני, לא
 דברתי בסתר, ולא במקום שיש שם ארץ
 חשוכה, אלא הדבר התפרסם לכל העולם,
 וא"כ היו הגוים שהיו בימים ההם להאמין
 בי, **לֹא אָמַרְתִּי לְזַרְע יַעֲקֹב תִּהְיֶה**
בְּקִשּׁוֹנֵי לא אמרתי לישראל שייקימו
 המצוות ויבקשו את יראת ד' בחינם, אלא
 ע"מ לקבל שכר, א"כ גם הגוים היו צריכים
 לקבל את התורה ע"מ לקבל שכר, **אֲנִי**
יְדֹד דְּבִר צְדָק אני ד' שדברתי דברים
 אמתיים שאתן לכם שכר על המצוות,
מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל: ואח"כ אמרתי לכם את
 הדברים הישרים, הם התורה והחוקים.

כ. **הַקְּבִצוּ וּבְאוּ** העובדים לאליל
 תתאספו ותבואו אלי, **הַתְּנַגְּשׁוּ יַחְדָּו**
 כולכם יחד תגשו אלי להתווכח עם ד',

האוצרות ושחררו את האסירים השבויים,
יְגִיעַ מְצָרִים וְסָחַר כּוֹשׁ וְסִבְאִים
 העושר של מצרים שהגיע אליהם ע"י
 יגיעה, והסחורות של כוש וסבא, **אֲנִשִּׁי**
מְדָה עֲלֵיךְ יַעֲבְרוּ וְלֶךְ יִהְיוּ אנשים
 שהיו גבוהים בקומתם, יעברו אליך וישארו
 שלך, **אַחֲרֵיךְ יֵלְכוּ בְּזִקִּים יַעֲבְרוּ** יהיו
 נכנעים תחתך אלו שעברו שהם קשורים
 בשרשראות, **וְאֵלֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ** וישתחוּ
 אליך כדי שתשחררי אותם, **אֵלֶיךָ**
יִתְפַּלְלוּ יתחנו אליך שתתירי אותך
 מהשרשראות, **אֲךָ בְּרַךְ אֵל** ויאמרו רק
 עכשיו ראינו יש את הקל האמיתי, **וְאִין**
עוֹד אָפְסוּ אֵל הַיָּהּ: ואין מד חוץ
 מהאלוקים של ישראל.

כז. **אֲכַן אַתָּה אֵל מְסִתֵּתֵר** יאמרו באמת
 אתה הקל המסתתר ואינך נראה בגלוי,
אֵל הִי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ: אתה האלוקים
 של ישראל שתושיע.

כח. **בוֹשׁוּ וְגַם נִכְלְמוּ כְּלָם** יתביישו כולם
 ויכלמו על שבטחו באלילים, ולא עזרו להם
 בעת צרתם, **יַחְדָּו הִלְכוּ בְּכַלְמָה** הלכו
 בבושתם, **חֶרְשֵׁי צִירִים**: האומנים שעשו
 את ציורי הפסלים, כי ראו שאינם יכולים
 לעזור לכם.

כט. **יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בְּיַד יְדֹד** אבל עם ישראל
 קיבל ישועה מד', **תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים**
 ישועה שמתקיימת לעולם, **לֹא תַבְשׁוּ**
וְלֹא תִכְלְמוּ עַד עוֹלָמֵי עַד: אתם לא

הדבר שדברתי: **כִּי לִי תִכְרַע כָּל בָּרָךְ** בעתיד יכרעו אלי כל הברכים גם של הגוים, ולא יכרעו לע"ז, **תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן:** תשבע בשמי כל אומה עם הלשון שלה.

כד. **אֲךָ בִּידֹד** אומר הנביא: אע"פ שכל הגוים יאמינו בד', אך אני נשבע בד', **לִי אָמַר צְדָקוֹת וְעַז שָׁרַק לִי הֵייוֹנוּ** לעם ישראל יתן צדקות מיוחדות, וחוזק מיוחד, יותר מכל הגוים, **עֲדִיו יְבוֹא** אליו (אל ישראל) יבא כל אחד מהגוים להיות נכנע אל ישראל, **וַיִּבְשׁוּ** ויתביישו, **כָּל הַנְּחָרִים בּוֹ:** כל אלו שכעסו על ישראל, בגלל שהיו עובדים את ד'.

כז. **בִּידֹד יִצְדְּקוּ** בהבטחת ד' יהיה לישראל צדקה, **וַיִּתְהַלְלוּ כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל:** ויהיו מהוללים ומשובחים ע"י הגוים כל ישראל, על שהיה להם שכל לדעת שד' הוא האלוקים, ודבקו בו.

ספר ישעיה פרק מו

א. הנביא עושה צחוק מהע"ז שתתבטל **כָּרַע בֵּל** כרע על הברכים הע"ז של בבל שקרוי בל, ולא יכול להציל את עצמו, **קִרְס נְבוֹ** מתכופף להגיע לארץ הע"ז שקרויה נבו, **הָיוּ עֲצִבֵיהֶם לַחֲיָה וְלִבְהֶמָה** שמו את הע"ז שלהם על החיות והבהמות להוליך אותם אתם לגלות, **נָשָׂא תִיכֶם עֲמוּסוֹת** הבהמות שסוחבות אתכם עמוסות יותר מדאי, **מִשָּׂא לַעֲיִפָה:** אתם משא כבד על הבהמה העייפה,

פְּלִיטֵי הַגּוֹיִם הפחותים והמבוזים שבגוים, **לֹא יִדְעוּ הַנְּשָׂאִים אֶת עַץ פְּסָלָם** אלו שסוחבים את העץ שהוא פסל בגלל שלא יכול לזוז ממקומו לא שמים לב למי מתפללים, **וּמִתְפַּלְלִים אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ:** והם מתפללים לדבר שהם מחשיבים אותו בעל כח, אך באמת אינו יכול להושיע,

כא. **הַגִּידוּ** אם יש לכם איזו טענה תגידו אותה בעצמכם, **וְהִגִּישׁוּ** או תשלחו את החכמים שלכם שיאמרו מה שיש לומר, **אֲפֹי יִעָצוּ יַחְדָּו** וגם יתייעצו ביחד מה יש להם לומר, **מִי הַשְּׁמִיעַ זֶאת מִקִּדְמוֹ** מי מהפסלים השמיע על מפלת בבל ואשור לפני שזה קרה, **מֵאִזְ הַגִּידָה** כופל הדברים, מי הגיד מאז מה שיקרה, **הַלּוֹא אֲנִי יָדֹד** הרי רק אני ד' הודעתי על זה לפני שקרה, **וְאִין עוֹד אֵל הַיָּמִים מִבְּלַעֲדֵי** ואין עוד בעל יכולת חוץ ממני לדעת מה שעתיד לקרות, **אֵל צְדִיק וּמוֹשִׁיעַ** אני בעל כח, צדיק ומושיע את ישראל, **אִין זוֹלָתִי:** אין עוד חוץ ממני.

כב. **פָּנוּ אֵלַי** תפנו אלי להאמין בי, **וְהוֹשִׁעוּ כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ** וע"י האמונה תהיה לכם ישועה, אתם היושבים בקצוי הארץ, **כִּי אֲנִי אֵל וְאִין עוֹד:** כי אני בעל כח ואין עוד בעל כח חוץ ממני.

כג. **בִּי נִשְׁבַּעְתִּי** נשבעתי, **יִצָּא מִפִּי צְדָקָה** ויצא דבר אמיתי מפי, **דָּבָר וְלֹא יָשׁוּב** דברתי דבר שלא יתבטל, מה הוא

יִשְׁכְּרוּ צוּרָף וַיַּעֲשֵׂהוּ אֵל הם שוכרים
בכסף צורף שיעשה להם אליל, **יִסְגְּדוּ**
אֵף יִשְׁתַּחֲוּוּ: והם כורעים ומשתחווים
לאליל.

יִשְׂאֵהוּ עַל כְּתָף יִסְבְּלֵהוּ כל אחד
סוחב על הכתף את הע"ז שלו, **וַיִּבְיַחְהוּ**
תַּחְתֵּיו וַיַּעֲמֵד מִמְּקוֹמוֹ לֹא יִמִּישׁ
וכשמניחים את הע"ז במקומו, עומד שם
ולא זז משם, **אֵף יַצַּעַק אֵלָיו וְלֹא יַעֲנֵהוּ**
גם אם הוא צועק לע"ז בקול, אינו עונה לו,
מַצְרָתוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנּוּ: ולא יכול להושיע
אותו מהצרה, א"כ איזו טפשות היא לעבוד
ע"ז.

זָכְרוּ זֹאת תזכרו את האפסיות של
הפסלים, **וְהִתְאֲשִׁשׁוּ** ותתחזקו להבין,
הַשִּׁיבוּ פּוֹשְׁעִים עַל לִבּוֹ: ואתם
הפושעים ומורדים בד' תשיבו אל לבכם.

זָכְרוּ רֵאשִׁוֹת מַעֲוֹלָם תזכרו את
הנפלאות הראשונות שעשיתי מימים
קדמונים, **כִּי אֲנִי כִי אֵל וְאִין עוֹד** כי אני
בעל כח ואין עוד בעל כח, **אֵל הַיָּם וְאָפֶס**
כְּמוֹנִי: רק אני אלוקים ואין עוד כמוני.

מַגִּיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית מגיד מתחלה
מה שיהיה בסוף, **וּמִקֶּדֶם אֲשֶׁר לֹא**
נַעֲשׂוּ ומלפני שנעשו דברים אומר מה
שיהיה על דברים שעדיין לא נעשו, **אֲמַר**
עֲצַתִּי תִקּוּם אני אומר עצה ותתקיים,
ואף אחד לא יוכל לבטל אותה, **וְכָל חִפְצֵי**
אֶעֱשֶׂה: וכל מה שאני רוצה אעשה.

קָרְסוּ כָרְעוּ יַחְדוֹ התכופפו וכרעו על
הברכים כל הע"ז ביחד, **לֹא יִכְלוּ מִלֵּט**
מִשָּׂא לא יכלו להציל את עצמם שלא יקחו
אותם לגלות, **וְנִפְּשָׁם בְּשִׁבִי הִלְכָה**:
והע"ז עצמם הלכו בשבי, וממילא לא יוכלו
לעזור לאלו שעובדים אותם.

שָׁמְעוּ אֵלַי בֵּית יַעֲקֹב וְכָל שְׂאֲרֵית
בֵּית יִשְׂרָאֵל אומר ד' תשמעו אלי אתם
שמכונים בשני שמות משפחת "יעקב" וכל
הנשארים "מישראל", **הַעֲמִסִּים מִנִּי בְּטָן**
שאני סוחב אותם מאז שיוצאים מבטן
אמם, **הַנְּשָׂאִים מִנִּי רַחֵם**: כופל הדבר:
שהם נישאים (נסחבים) עלי מאז שיוצאים
מרחם אמם, לא כמו הגוים שינשאו על
בהמות.

וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא ועד שיהיו זקנים
אני הוא שאסחב אותם, **וְעַד שִׁיבָה אֲנִי**
אֶסְבֵּל כופל הדבר: ועד שיהיו בגיל שיבה
אסחב אותם, **אֲנִי עֲשִׂיתִי** אני יצרתי את
ישראל, לא כמו הגוים שהם יוצרים את
האלילים. **וְאֲנִי אֲשָׂא וְאֲנִי אֶסְבֵּל**
וְאֲמַלֵּט: ואני אסחב אותם, ואציל אותם
מהאויבים,

לְמִי תִדְמִינִי וְתִשׁוּוּ למי תדמו אותי
ותאמרו שאני שוה לו, **וְתִמְשְׁלוּנִי**
וְנִדְמָה: ולמי תמשילו אותי ונהיה שנינו
דומים זה לזה.

הִזְלִים זָהָב מְכִיס אתם הגוים שופכים
זהב מהכיס, **וְכִסְף בִּקְנָה יִשְׁקֵל לּוֹ** וכסף
אתם שוקלים בקנה שתלוי בו המשקל,

מושפלת על הארץ, **אִין כִּסָּא בֵּית כְּשָׁדִים** לא יהיה לך עוד כסא מלכות עדת כשדים, **כִּי לֹא תוֹסִיפִי יִקְרְאוּ לְךָ רֶכָּה וְעִנְיָהּ:** כי כבר לא יקראו לך בעלת תענוגים כמו שהיה בעבר.

ג. **קְחִי רַחֲמִים וְטַחְנִי קֶמַח** תהיי שבויה ותעבדי עבודות קשות, תצטרכי לטחון ברחים חטים ולעשות מהם קמח, **גְּלִי צְמַתְךָ** תצטרכי לגלות את פניך מהמסוה שמכסה פני נשים מכובדות, ותהיי כמו שפחות בזויות, **חֲשָׁפִי שֶׁבֶל** תצטרכי ללכת ברגל לגלות, ולגלות את הרגל (קורא לרגל שבל, מלשון שביל שהרגל הולכת בו, **גְּלִי שׁוֹק עֵבְרִי נְהָרוֹת:** תצטרכי לעבור בנהרות, ולגלות את השוק.

ג. **תִּגַּל עֲרוֹתְךָ** יתגלה הדבר שראוי לכסות אותו, **גַּם תִּרְאֶה חֲרָפְתְּךָ** ויתגלה הבזיון שלך, **נָקַם אֶקַח** אעשה נקמה עבור עם ישראל **וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם:** לא אקבל בקשת שום אדם שלא לעשות נקמה.

ד. **גֹּאֲלֵנוּ יְדֹוֹד צְבָאוֹת שְׁמוֹ** כל זה יעשה הגואל שלנו, שהוא אדון על כל הצבאות, **קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:** הקדוש בישראל

ז. **שְׁבִי דוּמָם** תשבי שותקת כמו אבל, **וּבְאֵי בַח שֶׁךְ בֵּית כְּשָׁדִים** ותובאי למקום חשוך להסתתר, עדת כשדים, **כִּי לֹא תוֹסִיפִי יִקְרְאוּ לְךָ גְּבֻרַת**

יא. **קִרְא מִמְזַרְח עֵיט** אני קורא לעוף הדורס שקרוי עיט שנמצא בצד מזרח לבוא, הכוונה שאני עוררתי בלב כורש שגר בצד מזרח של בבל שיבא מהר כעוף שעף מהר, **מֵאֲרֶץ מְרַחֵק אִישׁ עֲצָתוֹ** {עצתי} מארץ רחוקה אביא את כוש שהוא אדם שמקיים את מה שיעצתי על בבל. **אֶף דְּבַרְתִּי אֶף אֲבִיאָנָה** אני דברתי את הדבר לפני שהיתה, ואביא אותה, **יִצְרַתִּי אֶף אֶעֱשֶׂנָה:** אני בראתי את הפורענות לבבל, ואעשה אותה לבבל.

יב. **שְׁמְעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב** תשמעו אלי אנשי בבל שיש להם לב חזק עם אכזריות על ישראל, **הַרְחוּקִים מִצְדָּקָה:** שהם רחוקים מלעשות צדקה וחסד,

יג. **קִרְבֹּתִי צְדָקָתִי לֹא תִרְחֶק** אני מקרב את הצדקה שלי לישראל, ולא תתרחק מהם, **וּתְשׁוּעָתִי לֹא תֵאָחֵר** ואני מקרב את הישועה שלי לישראל ולא תתאחר מלבוא, **וְנִתַּתִּי בְּצִיּוֹן תְּשׁוּעָה** ואתן לציון ישועה, **לְיִשְׂרָאֵל תִּפְאֶרְתִּי:** לעם ישראל שהם התפארת והיופי שלי, אביא ישועה.

ספר ישעיה פרק מז

א. **רְדִי וּשְׁבִי עַל עֵפֶר** אבל את תצטרכי לרדת מהכסא ולשבת על העפר, **בְּתוֹלַת בֵּית בְּבֶל** הבתולה של עדת בבל, קורא לבבל בתולה, לפי שהיא כמו בתולה שלא נישאה לאדם, כך בבל עדיין לא נכבשה ביד שום מלכות, **שְׁבִי לְאֶרֶץ תְּשָׁבִי**

אחד הגיעו שתי הפורעניות, איבוד בנים ואלמנות, **כְּתָמָם בָּאוּ עֲלֶיךָ** בצורה מושלמת באו עליך פורעניות אלו, **בְּרֹב כְּשָׁפִיךָ** אע"פ שהיית עושה הרבה כישופים **בְּעֶצְמַת חֲבֵרֶיךָ מֵאֵד**: אע"פ שהיה לך חוזק של כישוף שנקרא חבר, אעפ"כ לא ניצלת מהפורענות.

י. **וּתְבַטְּחִי בְרַעְתֶּךָ** בטחת בכשפים שהם דברים רעים בעיני ד', **אָמַרְתְּ אֵין רֹאֲנִי** אמרת שאף אחד לא רואה אותך, כי את הכשפים עושים בהחבא, **חֲכַמְתֶּךָ וְדַעְתֶּךָ הִיא שׁוֹבְבֶתְךָ** מה שהיית חכמה ובעלת דעה, גרמו לך למרוד בד', **וְתֹאמְרִי בְלִבְךָ אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד**: חשבת בלבך רק אני השגתי חכמה ואין עוד אחר חוץ ממני.

יא. **וּבֹא עֲלֶיךָ רְעָה לֹא תִדְעִי שְׁחָרָה** ותבוא עליך רעה שלא תדעי אצל מי ללכת לבקש שיסיר ממך את הרעה, **וְתִפְּלֵ עֲלֶיךָ הַזֶּה** ותיפול עליך שבר, **לֹא תִוְּכְלִי כִּפְרָה** לא תוכלי לקנח אותה ולהעביר אותה ממך, **וְתִבֹּא עֲלֶיךָ פְּתָאִים שׁוֹאֵה** ויבוא עליך פתאום שממה, **לֹא תִדְעִי**: שלא תדעי לפני שזה יבוא כדי להשמר.

יב. **עֲמְדִי נָא בַּחֲבֵרֶיךָ** תתחזקי עכשיו בכשפים שלך שנקראים חבר, **וּבְרֹב כְּשָׁפִיךָ** ותתחזקי בריבוי הכשפים שלך, **בְּאֶשֶׁר יִגְעַת מִנְעוּרֶיךָ** בגלל שיגעת בכשפים מאז היותך צעירה, לכן תתחזקי

מִמְּלָכוֹת: כבר לא יקראו לך שולטת על הממלכות.

ג. **קִצַּצְתִּי עַל עַמִּי** כשכעסתי על עמי ישראל, **חִלַּלְתִּי נַחֲלֹתִי** כשבזיתי את ישראל שהם לי לנחלה, **וְאַתֶּנֶם בְּיַדְךָ** ומסרתי אותם בידך בבל, **לֹא שָׁמַתְּ לָהֶם רַחֲמִים** לא ריחמת עליהם, **עַל זִקְנֵי הַכְּבֹדֶת עֲלֶיךָ מֵאֵד**: ואפילו על זקנים שמת עול כבוד.

ד. **וְתֹאמְרִי** חשבת, **לְעוֹלָם אֶהְיֶה גְבוֹרַת לְעוֹלָם** אהיה שולטת, **עַד לֹא שָׁמַתְּ אֱלֹה עַל לִבְךָ** כל כך היית שקועה במחשבה הזאת, עד שלא שמת לב, שגם לך יכול לקרות כמו שקרה לישראל, **לֹא זָכַרְתְּ אַחֲרֵיתָהּ**: לא זכרת את הסוף של הרשעות, שיש על זה גמול.

ה. **וְעַתָּה שָׁמְעִי זֹאת עֲדִינָה** ועכשיו תשמעי את מה שדברתי, את בבל המפונקת, **הַיּוֹשֶׁבֶת לְבֶטַח** שיושבת בבטחון שלא יקרה לה כלום, **הָאֵמְרָה בְּלִבָּהּ אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד** שחושבת בלב אני השולטת ואין עוד אף אחד חוץ ממני, **לֹא אֵשֶׁב אֶלְמִנָה** המדינה לא תהיה כמו אלמנה, כלומר המלך לא יהרג, **וְלֹא אֵדַע שְׂכוֹל**: ולא אדע מאיבוד הבנים, כלומר שהעם לא יגלה.

ט. **וְתִבֹּא אֲנִי לְךָ שְׁתֵּי אֱלֹה רָגַע** ויגיעו אליך שתי הדברים האלה ברגע אחת, כי מיד שנהרג בלשצאר, נלכדה בבל, והעם גלה, **בְּיוֹם אֶחָד שְׂכוֹל וְאֶלְמָן** ביום

מוֹשִׁיעַךְ: ואין מי שיכול להושיע אותך, כי החכמה שלהם לא יכולה להועיל.

בהם, **אוֹלֵי תוֹכְלֵי הוֹעִיל** אולי יהיה לך תועלת מהם כדי להנצל מהאויבים, **אוֹלֵי תַעְרוּצֵי:** אולי תוכלי להתחזק, הנביא אומר את זה בדרך צחוק מהם.

יג. **נְלֵאִית בְּרַב עֲצָתֶיךָ** התעייפת במה שלקחת הרבה בעלי עצה, וכל זה היה לחינם, **יַעֲמְדוּ נָא וַיּוֹשִׁיעַךְ** שעכשיו יעמדו ויושיעו אותך, **הַבְּרוּ אֵלֶּהָ בְּרִיָּה** {שָׁמַיִם} המסתכלים אל השמים הברורים, **הַחֲזִים בְּכּוֹכְבֵּים** הרואים בכוכבים, **מוֹדְעִים לְחֲדָשִׁים** שהם אומרים בזמן חידוש הלבנה, מה עתיד לקרות באותו חודש **מֵאֲשֶׁר יבֹאוּ עֲלֶיךָ:** שיגידו לך מה יבוא עליך.

יד. **הִנֵּה הָיוּ כְקֶשׁ אֵשׁ שְׂרָפְתָם** כל החוזים בכוכבים היו כמו קש ששרפה אותם האש, **לֹא יִצִּילוּ אֶת נַפְשָׁם מִיַּד לְהִבָּה** לא יוכלו להציל את עצמם מיד האויב שנמשל ללהבה, **אֵין גַּחֲלַת לְחֶמֶם** לא נשאר מהם כלום, כמו קש שנשרף שלא נשארה גחלת בשביל להתחמם בה, **אוֹר לְשֶׁבֶת נִגְדוּ:** לא נשארה אש בשביל לשבת נגדה וליהנות מהאור,

טז. **כֵּן הָיוּ לְךָ אֲשֶׁר יִגְעֶתְךָ** כך היו החכמים שטרחת להביא אותם אליך, **סִחְרִיךָ מִנְעוּרֶיךָ** החכמים שמאז היו כמו סוחרים שלך, כי שילמת להם כסף עבור החכמה שלהם, **אִישׁ לְעֵבְרוֹ תַעֲנוּ** כל אחד פנה לצד אחר, ולא יודע מה לעשות **אֵין**

ג. **הָרֵאשׁוֹנוֹת מֵאֵז הַגְּדִתִּי** הישועות הראשונות, הכוונה למפלת סנחריב, מלפני שהיתה, אמרתי שהיא תהיה, **וּמִפִּי יֵצְאוּ וְאֲשִׁמְעֵם** ומהפה שלי יצאו הדברים האלה, והשמעתי אותם לכולם בפרסום, **פְּתָאִם עֲשִׂיתִי וְתַבֵּ אֲנִי:** פתאום עשיתי את מפלת סנחריב, שכולם בלילה אחת נפלו פגרי מתים, והמפלה באה עליהם.

ד. **מִדַּעְתִּי כִּי קָשָׁה אֲתָה בְּגַלְלֵי שְׁאֵנִי** יודע שיש לכם לב קשה, **וְגִיד בְּרָזֶל עֲרַפְךָ** והעורף שלכם כמו גיד של ברזל, שאי אפשר לכופף אותו, ולסובב אותו, שאינכם מסובבים את העורף שלכם לשמוע מוסר, **וּמִצְחֶךָ נְחוּשָׁה:** והמצח שלכם קשה כמו נחושת, הכוונה שמעיזים פניהם, ומרימים את מצחם בגאווה.

ה. **וְאֶגִּיד לְךָ מֵאֵז לֵכֵן** אמרתי לכם שתהיה מפלת סנחריב עוד לפני שזה קרה, **בְּטָרִם תָּבוֹא הַשְּׁמַעְתִּיךָ** עוד לפני שבאה השמעתתי לך שתבוא, **פֶּן תֵּאמַר עֲצָבִי עָשָׂם** שמא תאמר כשתבוא, שהע"ז עשתה את זה, **וּפְסָלִי וְנִסְכֵּי צִוָּם:** והפסל שלי והע"ז שהתיכו אותה ממתכת, היא גזרה שיהיה.

ו. **שְׁמַעַתְּ חֲזָה כְּלָה** שמעתם מהנביאים על הגזרה שנגזרה, היא מפלת סנחריב, ועכשיו ראיתם בעיניכם, איך שהכל התקיים, **וְאַתֶּם הֲלוֹא תִּגִּדוּ:** ואתם הרי יכולים להגיד, ששום פרט לא חסר ממה שהתנבאו, **הַשְּׁמַעְתִּיךָ חֲדָשׁוֹת מַעֲתָה**

ספר ישעיה פרק מח

א. הנביא מדבר על שבטי יהודה ובנימין, שיחריב ד' את בבל ויגאל אותם אחרי שיגלו. **שְׁמָעוּ זֹאת בֵּית יַעֲקֹב הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל** תשמעו את הדבר הזה שאני מדבר, משפחת יעקב, שנקראים על שם שבטי ישראל, הכוונה לשבט בנימין, **וּמִמִּי יְהוּדָה יֵצְאוּ** ושבט יהודה שיצאו ונזלו מהדלי של יהודה, **הַנְּשָׁבְעִים בְּשֵׁם יְדֹד־שֵׁהָם רְגִילִים** להשבע בשם ד', **וּבְאֵלֵי יִשְׂרָאֵל יִזְכְּרוּ:** כופל הדברים: ואת האלוקים של ישראל הם מזכירים בשבועה שלהם, **לֹא בְּאֵמַת וְלֹא בְּצִדְקָה:** אך לבסוף אינם מאמתים את שבועתם, והם מדברים שלא בצדק.

ב. לפי התנהגותם, לא מגיע להם שיגאלו, אך בכל זאת יגאלו, כמו שמבאר. **כִּי מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ נִקְרְאוּ** אך בגלל שהם נקראים אנשי ירושלים עיר הקודש, **וְעַל אֵלֵי יִשְׂרָאֵל נִסְמְכוּ** ובד' שהוא אלוקי ישראל בטחו וסמכו עליו, **יְדֹד־צַבָּאוֹת שְׁמוֹ:** שהוא נקרא בשם ד' צבאות, כי הוא אדון על כל הצבאות, ומכיוון שבטחו בו, אם לא יגאל אותם, יהיה חילול ה', שיאמרו הרי היהודים נשבעים בשם ד', והם בוטחים בו, ומדוע אין ד' גואל אותם, ודאי שאין כח ביד ד' להושיעם, לכן יגאל אותם.

יוצא עשן מהאף, **לְבַלְתִּי הַכְרִיתֶךָ**: ולכן לא אכרית אותך, אע"פ שאני כועס עליך.

י. **הִנֵּה צַרְפָּתֶיךָ** הנה צרפתי וניקיתי אותך להסיר את העונות, **וְלֹא בְכֹסֶף** ולא כמו שמצרפים כסף בכלי הזיקוק, שצורת הזיקוק הוא ע"י שמתכינים את הכסף באש, וע"י זה מסתלקים כל הסיגים, אך אתכם לא אזקק באש הגהינום, **בְּחַרְתֶּיךָ בְּכוֹר עֲנִי**: בחרתי לנקות אותך מהעונות, בכלי שנקרא כור, ע"י עינוי ושעבוד.

יא. **לְמַעַנִי לְמַעַנִי אַעֲשֶׂה** הישועה שאעשה לכם, לא לכבודכם אעשה זאת, אלא למען כבודי, **כִּי אֵיךְ יַחַל** כי איך אתן לכבודי שיחולל בין הגוים, שיאמרו שד' לא יכול להושיע ח"ו, **וּכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אֶתֵּן**: ומה שצריך לכבד אותי, לא אתן לאלהים אחרים שיתגאו שהם עשו את הישועה.

יב. **שָׁמַע אֵלַי יַעֲקֹב** תשמעו אלי היהודים שנקראים על שם יעקב, שהוא שם שקרא לו אביו, **וַיִּשְׂרָאֵל מִקֶּרְאִי** מזכיר אותם גם בשם ישראל, שהוא השם שד' קרא כך ליעקב, **אֲנִי הוּא** רק אני קל ואין עוד אחר חוץ ממני, **אֲנִי רֵאשׁוֹן** אני הייתי הראשון לפני שנברא העולם, **אֲף אֲנִי אַחֲרוֹן**: ואני אהיה אחרון כשיגמר העולם.

יג. **אֲף יְדֵי יִסְדָּה אֶרֶץ** גם היד השמאלית שלי בראה את יסודות הארץ, **וַיְמִינִי טַפְחָה שָׁמַיִם** באותו זמן שיד ימין שלי עשתה את השמים, ואומר "טפחה" מלשון

ועכשיו אשמיע לך גזרה חדשה, היא מפלת בבל, **וּנְצֻרוֹת וְלֹא יִדְעֶתֶם**: ואת הדברים השמורים אתי, שעד עכשיו לא ידעתם עליהם, אני מודיע לכם.

יד. **עֵתָה נִבְרָאוּ** עכשיו בשעה שאני מדבר אתכם, נבראה הגזרה הזאת, **וְלֹא אֶמְאֵז** ולא לפני זמן רב, **וְלִפְנֵי יוֹם** וגם לא לפני מיום אחד, **וְלֹא אֶשְׁמַעְתֶּם** ועד עכשיו לא ידעתם את הדברים האלה, **פֶּן תֵּאמַר הִנֵּה יִדְעֵתִין**: שמא תאמר, שכבר ידעתם על זה, אין זה נכון, שהרי רק עכשיו נבראה, ואיך הייתם יכולים לדעת.

טו. **גַּם לֹא שָׁמַעְתָּ** ואע"פ שאתם רואים שרק ד' יודע דברים לפני שקרו, בכל זאת אינכם שומעים לדברי הנביאים, **גַּם לֹא יִדְעֵתָּ** ואינכם רוצים לדעת את דברי התורה, **גַּם יֶמְאֵז לֹא פִתְחָה אֶזְנֶךָ** וכבר מזמן אינכם רוצים לפתוח את האזנים לשמוע את דברי ד', **כִּי יִדְעֵתִי בְּגוֹד תִּבְגֹּד** כי אני יודע שבכל דור ודור אתם בוגדים בי, **וּפִשַׁע מִבְּטֹן קִרְאָ לְךָ**: וכבר כשיצאתם מבטן אמכם, כלומר מאז שנבחרתם לעם, כבר קראו לכם פושעים.

טז. **לְמַעַן שָׁמִי אֶאֱרִיךְ אִפִּי** בשביל כבוד שמי שלא יהא חילול ד', אאריך את כעסי, ולא אעניש אתכם מיד, **וּתְהִלְתִּי אֶחְטֵם לְךָ** כופל הדברים: וכדי שיהיה שמי מהולל, אאריך לך את האף שלי, הכעס נקרא על שם האף של האדם, בגלל שכשאדם כועס,

בישראל, **אָנִי יְדֹד אֶל הַיָּם מְלֻמְדָּךְ**
לְהוֹעִיל אני ד' שמלמד אתכם דברים
 שיהיו לכם לתועלת, **מִדְרִיכְךָ בְּדֶרֶךְ**
תֵּלַךְ: אני מדריך אתכם בדרך שאני רוצה
 שתלכו בה.

יח. **לֹא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתַי** אילו הייתם
 מקשיבים למצוות שלי, **וַיְהִי כִנְהַר**
שְׁלוֹמֶךָ הייתם זוכים שהיה מתרבה לכם
 השלום, כמו מים של נהר, **וְצִדְקַתְךָ כְּגַלֵּי**
הַיָּם: והייתי עושה אתכם צדקות וישועות
 גדולות כמו גלי הים.

יט. **וַיְהִי כַחֲלוֹל זֶרְעֶךָ** ואז היו לכם ילדים
 רבים כמו חול, **וְצִאָצְאֵי מַעַיְךָ כְּמַעוֹתַי**
 כופל הדברים, והייתם זוכים שיהיו לכם
 צאצאים רבים, כמו הצאצאים שיוצאים
 מהדגים שנמצאים בים, (הנביא מכנה את
 הים כאילו הוא המעים שמהם יוצאים
 הדגים), **לֹא יִכְרַת וְלֹא יִשְׁמַד שְׁמוֹ**
מִלְפָּנַי: ואע"פ שלא הקשבתם למצות
 שלי, אעפ"כ לא יכרת, ולא ישמד השם של
 הילדים שלכם לגמרי

כ. **צִאוּ מִבְּבֶל** ד' אומר לכם, בזמן הגאולה
 מבבל, תצאו מבבל, **בְּרַחוּ מִכְשָׁדִים**
 תברחו מהכשדים, **בְּקוֹל רִנָּה** בקול של
 שירה ושמחה, **הַגִּידוּ הַשְּׁמִיעוּ זֹאת**
 תגידו ותשמיעו את הבשורה הזאת,
הוֹצִיאוּהָ עַד קְצֵה הָאָרֶץ תוציאו את
 הבשורה הזאת בפרסום, שתישמע עד
 קצה הארץ, מה היא הבשורה: **אָמְרוּ**
גְּאֵל יְדֹד עַבְדּוֹ יַעֲקֹב: תאמרו שד'

טפח של כף היד, **קָרָא אָנִי אֲלֵיהֶם**
יַעֲמְדוּ יַחְדָּו: ע"י קריאה בפה יצרתי
 אותם ולא במעשה, ומיד עמדו שניהם
 כאחד.

יד. **הִקְבְּצוּ כָלְכֶם וּשְׁמְעוּ** התאספו
 ותשמעו מה שאני אומר, **מִי בָהֶם הַגִּיד**
אֶת אֱלֹהֵי מי מכל עובדי הפסלים יודע
 לומר את מה שכתוב בהמשך, **יְדֹד**
אֱהָבוּ שד' אוהב אותי, **יַעֲשֵׂה חֲפָצוֹ**
בְּבָבֶל את אותו שיעשה את רצון ד' בבבל,
 הכוונה לכורש, **וְזָרְעוּ כְּשָׂדִים**: ואת
 החוזק של הזרוע שלו יראה על הכשדים.

טו. **אָנִי אָנִי דִבַּרְתִּי** רק אני בעצמי דברתי
 שכורש יעשה דבר זה, **אֵף קָרָאתִיו** וגם
 אני הערתי בלבו שיבוא, **הִבִּיא תִּיו**
וְהַצְלִיחַ דְרָכּוֹ: הבאתי אותו לבבל,
 והצליח בדרכו.

טז. **קָרְבוּ אֵלַי שְׁמְעוּ זֹאת** אומר הנביא
 תתקרבו אלי ותשמעו מה שאני מדבר
 אליכם, **לֹא מֵרֶאשׁ בִּסְתֵר דִּבַּרְתִּי**
 מפלת סנחריב שהיתה מפלה הראשונה,
 לא דברתי עליה בסתר, אלא בגלוי, **מֵעַת**
הַיּוֹתָה שֵׁם אָנִי מזמן שנגזרה הגזרה,
 הייתי שם לקבל את הנבואה על זה,
 ופרסמתי אותה, **וְעַתָּה אֲדַבֵּר יְדֹד**
שְׁלַחְנִי ועכשיו ד' שלח אותי, **וְרוּחוֹ**: וע"י
 המלאך שלו באה אלי נבואה, להשמיע על
 מפלת בבל.

יז. **כִּי אָמַר יְדֹד גְּאֵלְךָ קְדוֹשׁ**
יִשְׂרָאֵל כך אומר ד', גואל ישראל, קדוש

הַסְתִּירָנִי: כיון שהמשיל את ישעיהו לחץ, הזכיר שד' הסתיר אותו, כמו בתוך נרתיק החיצים שנקרא אשפה.

ג. **וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה** ישעיהו אומר, ד' אמר לי, אתה מוכן לעשות שליחותי, כמו עבד לאדונו, **יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּרַךְ אֶתְפָּאֵר:** ד' אמר לי שהוא מתפאר בי, כמו כל עם ישראל ביחד.

ד. **וְאֲנִי אֲמַרְתִּי** אמרתי, כשראיתי שאינם מקבלים דברי התוכחה, **לְרִיק יִגְעֵתִי** לחינם עמלתי, ולא אקבל שכר, עבור מה שהוכחתי אותם, **לֵת הוּ וְהָבֵל כִּחֵי כְלִיתִי** לדבר ריק, ולדבר שאין בו ממשות, בזבזתי את הכח שלי, **אֲכֵן מִשְׁפָּטִי אֶת יְדֹד** אבל באמת משפט תשלום השכר נמצא אצל ד', וישלם לי שכר, כיון שעשיתי את מה שמוטל עלי, **וּפְעַלְתִּי אֶת אֵל הַי:** כופל הדבר: ושכר הפעולה שלי, נמצא אצל אלוקי.

ה. **וְעַתָּה אֲמַר יְדֹד** ועכשיו אמר ד', **יּוֹצְרֵי מִבְּטָן לְעַבְדִּי לּוֹ** שברא אותי מהבטן שאהיה לו לעבד, ללכת בשליחותו, **לְשׁוּבָב יַעֲקֹב בְּאֵלָיו** שאחזיר בתשובה את יעקב (שישוב אליו), **וְיִשְׂרָאֵל לֹא אֶלְלוּ** ושישראל יחזרו ויתאספו אל ד', **וְאֶכְבַּד בְּעֵינֵי יְדֹד** וע"י זה אהיה מכובד בעיני ד', **וְאֵל הִי הָיָה עֲזִי:** ואלוקי היה לי לחוזק, שלא יוכלו הרשעים לפגוע בי. כוונתו שאע"פ שלא קבלו את התוכחה שלו, היה נכבד בעיני ד', והיה לו לחוזק.

גאל את עם ישראל עבדיו, המכונים בשם יעקב.

זא. **וְלֹא צְמָאוּ בְּחֶרְבוֹת הוֹלִיכִים** ולא יהיו צמאים במקומות השוממים והחרבים שיוליך אותם שם, **מִיָּמִים מְצוּר הַזֵּיל לָמוֹ** מים מסלע יעשה שיזלו להם, כדי שלא יהיו צמאים, **וַיִּבְקַע צוּר וַיִּזְבּוּ מַיִם:** כופל הדברים, יבקיע להם סלע, שיזלו משם מים.

זב. **אֵין שְׁלוֹם אֲמַר יְדֹד לְרָשָׁעִים:** כל הטובה תהיה לישראל, אבל לבבלים שהם רשעים, לא יהיה שלום, ולכן ישלח ד' את כורש להחריב את בבל, ולהוציא את ישראל מתוכם.

ספר ישעיה פרק מט

א. **שְׁמְעוּ אֵיִים אֵלֵי** תשמעו אלו שיושבים בא"י הים אל ד', **וְהַקְשִׁיבוּ לְאָמִים מֶרְחוֹק** ותקשיבו האומות שגרים רחוק מארץ ישראל, **יְדֹד מִבְּטָן קִרְאֵנִי** כבר מבטן אמי קרא לי ד' בשם ישעיהו, לרמוז שאתנבא על ישועות, **מִמְעֵי אֲמֵי הַזְכִּיר שְׁמִי:** כופל הדבר: מהמעים של אמי הזכיר את שמי ישעיהו.

ב. **וַיִּשָּׂם פִּי כְחֶרֶב חֲדָה** ועשה את פי כמו חרב מחודדת, להוכיח את הרשעים, והתנבא נבואות של פורענות על הרשעים, **בְּצֵל יְדוֹ הַחֲבִיאֵנִי** בצל של יד ד' החביא והסתיר אותי, שלא יוכלו לפגוע בי, **וַיִּשְׁמְעֵנִי לְחֵץ בְּרוּר** ועשה אותי כמו חץ נקי מחלודה, שאוכיח ואתנבא, **בְּאִשְׁפֹּתוֹ**

אענה לכם כשתצעקו אלי להציל אתכם מצרתכם, וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזָרְתִּיךָ וּבְזִמְנוֹ שֶׁתִּצְטָרְכוּ לַיְשׁוּעָה מִצָּרוֹת אֶעֱזֹר לָכֵם, וְאַצְרֶךָ וּבְכָל דּוֹר אֲשַׁמֹּר אֶתְכֶם שֶׁלֹּא תִכְלוּ, וְאַתְּנֶךָ לְבְרִית עִם וְאֲשִׁים אֶתְכֶם לְעַם שִׁישׁ לוֹ בְרִית אִתִּי, לְהִקְיֵם אֶרֶץ לְהִקְיֵם אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְהַנְחִיל נְחֻלוֹת שְׁמֵי מִמּוֹת: לְהַנְחִיל לָכֵם נְחֻלוֹת שֶׁבַע עֶבֶר הֵיוּ שׁוֹמְמִים.

ט. **יֹאמֶר לְאַסּוּרִים צֵאוּ** מה שד' אמר שישמור את ישראל מכליה, זה עד שיגיע הזמן שיאמר ד' לישראל שהם אסורים בגלות, שיצאו, **לְאֲשֶׁר בַּחֲשֶׁךְ הִגְלוּ** לאלו שהסתתרו במקומות חשוכים מפחד מאויבים, יאמר להם התגלו ותצאו לאור היום, **עַל דְּרָכֵי יָרְעוּ** יהיה להם מרעה בדרכים, אע"פ שבדרך כלל אין שם מרעה, **וּבְכָל שְׁפִיִּים מִרְעִיתֵם:** ובכל המקומות הגבוהים שבדרך כלל אין שם מרעה, יהיה להם שם מרעה. הכוונה שאע"פ שיחזרו מהגלות דרך המדבר, יהיה להם כל צרכם.

י. **לֹא יִרְעִבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ** לא יהיו רעבים, ולא יהיו צמאים, בדרך חזרתם מהגלות, **וְלֹא יִכֶּם שָׁרֵב וְשֶׁמֶשׁ** לא יכאיבו להם החום שיש באויר, וגם לא השמש, **כִּי מִרְחָמִים יִנְהַגֵּם** כי ד' שמרחם עליהם, ינהיג אותם, **וְעַל מִבְּוֵיעֵי מַיִם יִנְהַלֵּם:** ובמקום שיש מים נובעים, ינהיג אותם.

יא. **וְשִׁמְתִּי כָּל הָרִי לְדֶרֶךְ** ואשים את כל ההרים לדרך כבושה וסלולה, **וּמִסְלֹתֵי**

ג. **וַיֹּאמֶר ד' אֵמַר לִי, נִקְלָה** זאת מתנה מדאי קלה וקטנה עבורך, **מִהֵיוֹתֶיךָ לִי עֶבֶד** שתהיה שליח שלי, **לְהִקְיֵם אֶת שְׁבִטֵי יַעֲקֹב** להעמיד את שבטי ישראל באמונת ד', **וּנְצִירֵי אֲוִנְצוּרֵי יִשְׂרָאֵל לְהַשִּׁיב** ואת ישראל שמוקפים במה שהיצה"ר מפתה אותם, להחזיר אותם אל ד', (וממשיל את זה לעיר שמוקפת בחיילים), **וּנְתַתִּיךָ לְאוֹר גּוֹיִם** אלא אתן לך מתנה יותר גדולה, אעשה אותך למתנבא ומבשר על הגאולה העתידה, תהיה לאור לגוים, שיראו את הישועה, **לְהִיּוֹת יְשׁוּעָתִי עַד קֵצָה הָאָרֶץ:**

ד. **כֹּה אָמַר יְדֹוֹד גֹּאֵל יִשְׂרָאֵל קְדוֹשׁוֹ** כך אומר ד' שגואל את ישראל, והוא הקדוש בישראל, **לְבַזֵּה נֶפֶשׁ** לעם ישראל שהם בזויים בנפשם אצל הגוים, **לְמַתְעֵב גּוֹי** שכל אומה מואסת בהם, **לְעֶבֶד מִשְׁלִים** שהם כמו עבדים של כל מיני מושלים, **מְלָכִים יִרְאוּ וְקָמוּ** בזמן הגאולה, יראו אותם מלכי הגוים, ויקומו מפניהם, **שָׂרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ** וכשיראו אותם שרים ישתחוו, **לְמַעַן יְדֹוֹד אֲשֶׁר נֶאֱמַן** ד' יעשה זאת לא לכבוד ישראל, אלא למען ד' שנאמן בהבטחתו שהבטיח שיהיה עם ישראל, **קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל וַיִּבְחָרְךָ:** כופל הדבר: למען ד' קדוש בישראל שבחר בך.

ה. **כֹּה אָמַר יְדֹוֹד** כך אומר ד', **בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ** בזמן שתעשו את רצוני,

ז. **הַן עַל כַּפַּיִם חִקְתִּיךָ** הרי אתם זכורים אצלי, כאילו שאתם חקוקים על כף ידי, **חֹמַתִּיךָ נִגְדִי תָמִיד**: החומות שלך תמיד עומדים לנגד עיני, לזכור מהם ולבנות אותם.

ז. **מִהָרוּ בְּנִיךָ** הבנים שלך מיהרו לשכוח את ארץ ישראל יותר מהר ממה שאני שכחתי, **מִהָרְסִיךָ וּמִחֲרַבִּיךָ מִמָּךְ יֵצְאוּ**: ההורסים והמחריבים את הארץ שלך, יצאו ממך, ולא אני החרבתי.

ח. **שְׂאֵי סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי אֶת צִיּוֹן תְּרִימִי** את עיניך מסביב ותראי, **כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָּאוּ לָךְ** כל הבנים שלך התאספו ובאו אליך חזרה, **חֵי אֲנִי נָאִם יָד־וְד־נִשְׁבַּע ד'** כמו שאני חי, **כִּי כֻּלָּם כַּעֲדֵי תִלְבְּשִׁי** כי כל הבנים שלך יפארו אותך, כמו תכשיט יפה, **וּתְקַשְׂרִים כִּכְלָה**: ותקשרי אותם בצואר ליופי, כמו כלה שקושרת בחוטי משי את השער שלה.

ט. **כִּי חָרַבְתִּיךָ וְשָׂמַמְתִּיךָ** כי הדאגה שהיה לך מהחורבות והמקומות השוממים, כבר לא תהיה לך דאגה, **וְאַרְצְ הָרְסִתֶךָ** וכבר לא תהיה לך דאגה מהארץ ההרוסה שלך, **כִּי עֲתָה תִצְרִי מִיּוֹשֵׁב** כי עכשיו הכל יהיה מיושב באנשים, עד שיהיה המקום צר מרוב בני אדם, **וְרַחֲקוּ מִבְּלַעֲיֶיךָ**: ויהיו רחוקים ממך כל אלו שהיו משחיתים אותך.

כ. **עוֹד יֵאמְרוּ בְּאָזְנֶיךָ** עוד יגיע זמן שיאמרו לך באזנים שלך, **בְּנֵי שְׁכָלֶיךָ**

יִרְמוּן: ובמסילות שילכו, המקומות שיש בהם עמקים יתרוממו, כדי שהדרך תהיה ישרה, ויוכלו ללכת בה.

יב. **הֲנֵה אֱלֹה מִרְחוֹק יִבְאוּ** הנה מקצת מהיהודים יבואו מרחוק, הכוונה מצד מזרח, **וְהֵנָּה אֱלֹה מְצַפּוֹן וּמַיִם** ומקצת מהיהודים יבואו מצפון (זו בבל), וממערב (זו אשור), **וְאֱלֹה מְאָרֶץ סִינַיִם**: ומקצת יבואו מארץ דרום.

יג. הנביא מתאר את גודל השמחה שתהיה בעולם, **רְנוֹ שָׁמַיִם** השמים ישבחו, **וְגִילֵי אֶרֶץ** ותשמחי הארץ, **יִפְצְחוּ וְיִפְצְחוּ** {**וְיִפְצְחוּ**} **הָרִים רְנָה** ותפתחו פה להרים קול של שמחה, אתם ההרים, **כִּי נַחַם יָד־וְד־עֵמו** כי ד' ניחם את עמו ישראל, **וְעֵנְיָיו יִרְחַם**: ואת ישראל שהם כמו עניים ירחם ד'.

יד. **וְתֵאמַר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יָד־וְד־צִיּוֹן** אומרת שד' עזב אותה, **וְאֵד־נִי שְׁכַחְנִי**: וד' שכח ממני.

טז. **הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה** ודאי שאין הדבר כך, כי האם יש כזה דבר שאשה שוכחת את הולד הרך שלה, **מִרְחַם בֶּן בִּטְנָה** האם יש כזה דבר שאשה תקשה את הלב שלה מלרחם על הבן שנולד ממנה, **גַּם אֱלֹה תִשְׁכַּחְנָה** גם אם יקרה אי פעם שאלו תשכחנה את ילדיהן, **וְאֲנִי כִי לֹא אֶשְׁכַּחְךָ**: אבל אני לא אשכח אותך אף פעם.

יתכופפו על הארץ, ויראה כאילו הם מלקקים את העפר שברגליך, (הכל ענין הכנעה), **וַיִּדְעַתְּ כִּי אֲנִי יְדֹדְךָ** אז תדעי שאני ד' בעל יכולת, **אֲשֶׁר לֹא יִבְשׁוּ קַוְיָי:** לא יתביישו אלו שמקוים לד', כי יתקיים הדבר.

כד. **הֵיִקַח מִגְבוּרַת מַלְקוּחַ** אתם חושבים שאי אפשר לקחת מֵעֵשׂוֹ הגבור את השלל שלקח, **וְאִם שָׁבִי צְדִיק יִמְלֹט:** ואתם חושבים שאי אפשר לקחת את הבהמות שלקח, שקרויים שבי, שלקח אותם מיעקב הצדיק.

כז. **כִּי כֹה אָמַר יְדֹדְךָ** כי כך אומר ד', **גַּם שָׁבִי גִבּוֹר יִקַּח** שבאמת כן אפשר לקחת את הבהמות מיד עשו הגבור, **וּמַלְקוּחַ עֲרִיץ יִמְלֹט** ואת השלל שלקח עשו החזק אפשר להציל מידו, **וְאֵת יְרִיבְךָ אֲנִי כִי אֲרִיב** ועם אלו שרבים אתך אני אריב, **וְאֵת בְּנֵיךָ אֲנִי כִי אוֹשִׁיעַ:** ואת הבנים שלך אני אציל.

כח. **וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת מוֹנִיךָ אֶת בְּשָׂרָם** ואני אאכיל את החיות את הבשר של אלו שציערו אותך באונאת דברים, **וְכָעֲסִים דָּמָם יִשְׁכְּרוּן** וכמו יין שנסחט מהענבים אשקה את דם האויבים לעופות, והם ישתכרו מרוב דם, **וַיִּדְעוּ כָּל בְּשָׂר כִּי אֲנִי יְדֹד מוֹשִׁיעַךְ** וכולם ידעו שאני ד' מושיע אותך, ולא באה הישועה במקרה, **וְגֹאֲלְךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:** ואני ד' גואל אותך שאני החוזק של יעקב.

הבנים שהיו אבודים ממך, **צַר לִי הַמָּקוֹם** צר לנו המקום מחמת ריבוי היושבים שם, **גָּשָׁה לִי וְאַשְׁבֵּה:** כל אחד יאמר לחבר שלו, תתרחק כדי שגם לי יהיה מקום לשבת.

כא. **וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ** ואז תחשבי בלב, **מִי יֵלֵד לִי אֶת אֱלֹה** מהיכן הגיעו כל כך הרבה אנשים, **וְאֲנִי שְׂכוּלָה** והרי הרבה זמן שהילדים אבודים ממני, **וְגִלְמוּדָהּ** ואני נמצאת לבדי יחידית, **גִּלָּה וְסוּרָהּ** הרי הבנים שלי גלו וסרו ממני, **וְאֱלֹה מִי גִדֵּל** ואלו הבנים מי גידל אותם, **הֵן אֲנִי נִשְׁאֲרָתִי לְבַדִּי** הרי אני נשארת בעצמי, **אֱלֹה אֵיפֹה הֵם:** אלה שבאו מאיזה מקום באו.

כב. **כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְדֹדְךָ** כך אומר ד' אלוקים, **הֲנֵה אֲשָׂא אֶל גּוֹיִם יְדֵי הַנְּהָאִים** את היד שלי לגוים, לרמוז להם שיביאו את עם ישראל לארצם, **וְאֶל עַמִּים אֲרִים נֹסִי** ואל העמים ארים מקל גבוה, **וְהִבִּיאוּ בְּנֵיךָ בְּחָצֶן** ויביאו את הבנים שלך בכנף בגדם, **וּבְנֵי תִיךָ עַל כַּתֵּף תִּנְשָׂאנָהּ:** והבנות שלך תהיינה נסחבות על הכתפים. הכוונה שיביאו אותם בדרך כבוד.

כג. **וְהָיוּ מַלְכִים אֲמִינִיךָ** המלכים יהיו המגדלים שלך, **וְשָׂרוֹתֵיהֶם מִיְנִיקֵי תִיךָ** והשרות יניקו את בניכם, **אֲפִיִים אֲרָץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ** על פניהם יפלו על הארץ וישתחוו לך, **וְעַפְרֵי רַגְלֵיךָ יִלְחֲכוּ הֵם**

ספר ישעיה פרק נ

א. כֹּה אָמַר יְדֹדְךָ כִּי אֹמַר ד', אֵי זֶה

סֵפֶר כְּרִיתוֹת אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ

ג. **אֲלֵבִישׁ שָׁמַיִם קְדָרוֹת** אני אלביש את השמים בחושך, זהו משל: הנמשל שד' ישפיל את שרי הגוים שבשמים, **וְשָׁק אָשִׁים כְּסוּתָם**: כופל הדברים במילים שונות: ואלביש אותם בבגד שהוא שק, שק הוא שחור.

ד. **אֲדַנִּי יְדֹד נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים** אומר ישעיה, ד' כששלח אותי להתנבא, נתן לי לשון צחה, כדי שיובנו דברי, **לְדַעַת** לדעת איך ללמד, **לְעוֹת** לומר דבר בעתו ובזמנו, **אֶת יַעֲקֹב דָּבַר** לאלו שהם צמאים ועייפים לשמוע דבר ד', כאדם שצמא למים, **יַעֲרִי בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר** בכל בוקר היה ד' מעורר אותי ללכת לומר נבואה, **יַעֲרִי לִי אֶזֶן לְשִׁמְעַת כְּלַמוֹדִים**: היה מעורר את האזנים שלי שאשמע את דברי הנבואה, כמו רב שמעורר את אזני תלמידיו, שישמעו את דבריו.

ה. **אֲדַנִּי יְדֹד פָּתַח לִי אֶזֶן** ד' פתח את אזני שאשמע מה שאמר, את מי אשלח להתנבא, **וְאֵנִי לֹא מְרִיתִי** ואני לא סרבתי מללכת להתנבא, **אָחוֹר לֹא נְסוּגְתִי**: כופל הדברים במילים שונות: לא חזרתי אחורה כאדם שמסרב לבצע את המוטל עליו.

ו. **גִּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים** את גופי מסרתי לאלו שמכים. הכוונה שהייתי מוכן ללכת להתנבא, אפי' אם ירצו להכות אותי, **וּלְחַיִּי לְמַרְטָיִם** ואת הלחיים שלי מסרתי לאלו שתולשים את שער הלחיים והזקן שלי, **פָּנֵי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלֻמוֹת וְרֹקֶק** לא

אמנם נתתי ספר כריתות, היינו גט, לאמכם, הכוונה לכנסת ישראל אבל היכן הוא הספר, שנוכל לראות שם מה סיבת כתיבת הספר, כוונתו שבגלל החטאים שילח אותם ד' לגלות, וא"כ כדאי שתחזרו בתשובה, ותוכלו לחזור לד', **אוּ מִי מְנוֹשֵׁי אֲשֶׁר מְכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ** מי הוא שהלווה לי משהו, שלכן מכרתי את ישראל לו, כדי לפרוע את החוב, **הֵן בְּעוֹנֵי תִיכֶם נִמְכַרְתֶּם** הרי בגלל העונות שלכם מכרתי אתכם לגוים, **וּבְפִשְׁעֵיכֶם שְׁלַחַה אִמְכֶם**: ובגלל הפשעים שלכם שלחתי את כנסת ישראל לגלות, א"כ תחזרו בתשובה ותוכלו לחזור אלי.

ז. **מִדּוּעַ בָּאתִי וְאִין אִישׁ** מדוע גם כשאני בא אליכם להתקרב אליכם, אין אף איש שפונה להתקרב אלי, **קָרָאתִי וְאִין עוֹנֶה** וכשאני קורא שתבואו אלי, אין אף אחד שעונה לי, **הֶקְצוֹר קִצְרָה יָדַי מִפְּדוּת** האם אין בכח ידי לפדות אתכם, א"כ מדוע אינכם פונים אלי, **וְאִם אִין בִּי כַח לְהַצִּיל** כופל הדבר: האם אין בי כח להציל אתכם, **הֵן בְּגַעַרְתִּי אַחֲרֵיב יָם** הרי כשאני גוער בים, הוא מתייבש, **אָשִׁים נְהָרוֹת מְדַבֵּר** ואני עושה את הנהרות שיהיו יבשים כמדבר יבש, כך אחריב ואייבש את הגוים, שהם כמו מים רבים, **תְּבַאֲשׁ דְּגַתָּם מֵאֵין מַיִם** ואז מתים הדגים ומעלים ריח רע, בגלל שאין להם מים, **וְתַמֹּת בְּצַמָּא**: והם מתים בצמא, כך אנשי הגוים יאבדו.

יא. **הַן כָּלְכֶם קִדְחֵי אִשׁ** באמת, כמעט כולכם, מבעירים את כעס ד' שבוורת כמו אש, **מֵאֲזֵרֵי זִיקוֹת** חוגרים את ד' בחגורה עם ניצוצות אש, **לְכוּ בְּאוֹר אֲשֶׁכֶם** תצטרכו ללכת בשלהבת האש שאתם הבערתם, **וּבְזִיקוֹת בְּעֵרְתֶם** ובניצוצות האש שהבערתם, הכוונה שתקבלו עונש כפי מעשיכם, **מִיַּד הַיְתָה זֶאת לְכֶם** מיד ד' היתה גזרת הפורענות עליכם, וזה לא במקרה, **לְמַעַצְבָּה תִּשְׁכָּבוּ**: שתמותו בעצבות וצער.

ספר ישעיה פרק נא

א. **שְׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צְדָק** תשמעו אלי האנשים הטובים, יראי ד', שמחפשים לעשות צדק, **מִבְּקִשֵׁי יְדֹד** אלו שרוצים לדעת מה רצון ד', **הַבֵּיטוּ אֶל צוֹר חֲצִבְתֶּם** תתבוננו בסלע שממנו נחצבתם, **וְאֶל מִקְבַּת בּוֹר נִקְרְתֶם**: ואל החור של הבור, שממנו נבקעתם ויצאתם. עד כאן משל. עכשיו מפרש הנמשל:

ב. **הַבֵּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אָבִיכֶם** תתבוננו באברהם אביכם, שהוא הסלע שממנו נחצבתם, **וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלְלֶכֶם** ואל שרה שילדה אתכם, שהיא נקב הבור שיצאתם ממנה, **כִּי אֶחָד קָרָאתִיו** אע"פ שהיה יחידי נגד כל משפחתו ונגד כל העולם, ולא היה מי שיחזיק בידו, ואעפ"כ גדלתי ורוממתי אותו, **וְאַבְרָכָהוּ וְאַרְבֶּהוּ**: וברכתי אותו, והרביתי את זרעו,

הסתרתני את פני מלומר נבואה, שמא יביישו אותי, ויירקו עלי.

ז. **וְאֵדֹנֵי יְדֹד יַעֲזֹר לִי** וד' עזר לי, **עַל כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי** לכן לא יכלו לבייש אותי, **עַל כֵּן שָׁמַתִּי פָנַי כַּחֲלָמִישׁ** ומכיוון שד' עוזר לי, עשיתי את הפנים שלי כמו סלע חזק, שאוכל לדבר דברים קשים, **וְאֵדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ**: וידעתי שלא אגיע למצב של בושה.

ח. **קָרוֹב מִצְדִּיקִי** ד' שמצדיק אותי בדיון קרוב אלי, **מִי יָרִיב אֹתִי נַעֲמְדָה יַחַד** לכן מי שרוצה לריב אתי, נעמוד יחד אני ומי שרב אתי, **מִי בַעַל מִשְׁפָּטֵי יִגֹּשׁ אֵלַי**: כופל הדברים: מי שרוצה לבוא אתי למשפט, שיגש ויתקרב אלי.

ט. **הֵן אֲדֹנֵי יְדֹד יַעֲזֹר לִי** באמת ד' יעזור לי, **מִי הוּא יִרְשִׁיעֵנִי** לכן אין מי שיוכל לחייב אותי, **הֵן כָּלֶם כִּבְגַד יִבְלוּ** באמת כל אלו שעומדים כנגדי ירקבו, כמו בגד שבלה ונרקב, **עֵשׂ יֵאָכְלֶם**: התולעת שנקראת "עש" תכלה אותם.

י. **מִי בָכֶם יֵרָא יְדֹד** מי מכם שיש לו יראה מד', **שִׁמְעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ** ושומע לדברי הנבואה שאומר עבד ד' הוא הנביא, **אֲשֶׁר הֵלַךְ חֲשָׁכִים** שנמצא בחושך של הצרות, **וְאִין נִגְהַ לוֹ** ואין לו עדיין אור של ישועה, **יִבְטַח בְּשֵׁם יְדֹד** שיבטח בשם ד' שיביא לו ישועה, **וְיִשְׁעֵן בְּאֵל הָיוּ**: ויסתמך על ד' שהוא אלוהיו.

הים יקוו אל ד', ויבטחו בו, **וְאֵל זָרְעִי יִחְלֹן:** כופל הדבר: ואל הכח של ד' יקוו.

ז. **שָׂאוּ לַשָּׁמַיִם עֵינֵיכֶם** תרימו את העינים שלכם אל שרי הגוים שנמצאים בשמים, ותראו כמה כח יש להם, וכמה שליטה יש להם, **וְהִבִּיטוּ אֶל הָאָרֶץ מִתַּחַת** ותסתכלו על שליטי הגוים בארץ שלמטה, כמה טובה יש להם ע"י השפעת השרים שלהם שבשמים, ואע"פ שיש להם כל הטובה, **כִּי שָׁמַיִם כְּעָשָׁן נִמְלָחוּ** השרים שבשמים יושחתו, ויכלו כמו ענן שכלה מהר, **וְהָאָרֶץ כַּבְּגָד תִּבְלָה** ושליטי הארץ ירקבו כמו בגד שבלה ונרקב, **וַיִּשְׁבִּיָה כָמוֹ כֵּן יְמוֹתוֹן** ושאר העם היושב בארץ ג"כ ימותו, **וַיִּשׁוּעַתִּי לְעוֹלָם תִּהְיֶה** אבל הישועה שאביא לישראל תתקיים לעולם, **וְצַדִּיקִי לֹא תִחַת:** הצדקה שאעשה לישראל, לא תשבר, אלא תתקיים לעולם.

ז. **שְׁמְעוּ אֵלַי יְדֵעֵי צְדָק** תשמעו אל ד' אלו שנותנים ללבם לדעת את האמת של התורה, **עִם תּוֹרַתִי בְּלִבָּם** אלו מהעם שהתורה חקוקה בלב שלהם, ולא רק בפה, **אֶל תִּירְאוּ חֲרַפַּת אָנוּשׁ** אל תפחדו ממה שהגוים מבזים אתכם, שהגאולה מתאחרת לבוא, **וּמִגְדַּפְתֶּם אֶל תִּחַתוּ:** כופל הדבר: וממה שהם מחרפים אתכם אל תשברו.

ח. **כִּי כַבְּגָד יֹאכְלֶם עֵשׂ** כי הם יהיו כלים, כמו בגד שאכלה אותו תולעת המצויה בבגדים שקרויה "עש", **וְכִצְמָר**

כך אתם, אע"פ שאתם יחידים בין הגוים, ואין מי שיחזיק בידכם, אני אהיה אתכם. ג. **כִּי נַחֵם יְדִיד צִיּוֹן** ד' ינחם את ציון, כי יחזור ויבנה אותה, **נַחֵם כָּל חֲרֵב תִּיהֶ** ינחם את כל המקומות שהיו חרבים, **וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָה כְּעֵדֶן** ויעשה את המקום השומם כמדבר, כמו הגן שנטוע בעדן, **וְעַרְבַתְהָ כָּגֵן יְדִיד** כופל הדבר: ואת המדבר יעשה כגן ד', **שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמְצָא בָּהּ** בציון יהיה כל הזמן ששון ושמחה, **תּוֹדָה וְקוֹל זְמֵרָה:** קול של הודאה ושל שירה על הניסים ועל הנפלאות.

ד. **הַקְּשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי** תקשיבו אלי עמי ישראל, **וְלֹאֹמְי אֵלַי הֶאֱזִינוּ** והעם שלי תטו אלי את אזנכם, **כִּי תוֹרָה מֵאֵתִי יִצָּא** שבימי מלך המשיח, תצא התורה מד' לכל העמים ע"י משיח, כי ילמד אותם ללכת בדרכי ד', **וּמִשְׁפָּטֵי לְאוּר עַמִּים** והמשפט של מלך המשיח, יאיר את עיני העמים, כי יבואו אליו שישפוט משפטים, **אֲרֻגִיעַ:** ובזה תהיה מנוחה ושקט לכל העמים, כי כבר לא ילחמו זה בזה.

ה. **קְרוּב צְדִיקִי** הצדק שיבוא להם בזמן הגאולה, קרובה לבוא, **יִצָּא יִשְׁעֵי** אצל ד' זה כאילו כבר הגיעה הישועה, **וְזָרְעֵי עַמִּים יִשְׁפְּטוּ** ובכח הזרועות שלי אשפוט את העמים במשפט שמגיע להם, (לפי הרד"ק הכוונה למלחמת גוג ומגוג), **אֵלַי אֵיִים יָקוּ** מאותו זמן כל יושבי איי

ירדפו אחרי ישראל, **נָסוּ יְגוֹן וְאַנְחָה:**
והצער והאנחות יברחו מהם.

ב. **אֲנִי כִי אֲנִי כִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם** עונה ד'
לישעיהו: אני הוא המנחם אתכם, א"כ הם
תנחומין המתקיימים, **מִי אֵת וְתִירָאִי**
מֵאֲנוּשׁ יְמוֹת כנסת ישראל שאת בת של
צדיקים, ומלאה בזכויות, למה תפחדי
מאדם שסופו למות, **וּמִבֶּן אָדָם חָצִיר**
יִנָּתֵן: ומבן אדם שנמצא בעולם הזה כמו
דשא ועשב, שממהרים להתייבש.

ג. **וּתְשַׁכַּח יְדֹד עֶשֶׂךָ** שכחת לבטוח
בד' שגידל ורומם אותך, **נוֹטָה שָׁמַיִם**
והוא עושה הכל, מתח את השמים, **וַיִּסֹּד**
אָרֶץ וברא את יסודות הארץ, **וּתְפַחֲד**
תְּמִיד כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמְּצִיק
ומדוע את מפחדת תמיד מפני כעס האויב
שרוצה להציק לך, **כִּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לַהֲשָׁחִית**
כשהוא חושב מחשבות ומתכונן להשחית
אותך, **וְאֵיֶה חֲמַת הַמְּצִיק:** והיכן כעס
האויב המציק, הרי מחר ימות ולא יהיה
בעולם, ומדוע את פוחדת מהאויב, ולא
בוטחת בד'.

ד. **מִהַר צֵעָה לְהִפָּתַח** ימהר הטלטול
של אלו שגלו וקשורים במאסר הגלות,
להפתח, הכוונה שעם ישראל כבר לא יהיו
בגלות, **וְלֹא יְמוֹת לִשְׁחַת** ואפילו בגלות
לא ימותו, ולא יתקלקלו לגמרי, **וְלֹא**
יִחָסֵר לְחֲמוֹ: וגם לא יחסר להם לחם וכל
מה שהם צריכים.

י. **אֲכַלְמֶם סָס** מביא משל נוסף, ויכלו כמו
צמר שאכלה אותו התולעת המצויה בצמר
שקרויה "סס", **וְצִדְקָתִי לְעוֹלָם תְּהִיָּה**
והצדקה שאעשה לעם ישראל תתקיים
לעולם, **וַיִּשְׁוַעְתִּי לְדוֹר דּוֹרִים:** כופל
הדבר: והישועה שלי תתקיים לכל הדורות.
ט. **עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עַז זָרוּעַ יְדֹד**
הנביא מתפלל: תתעוררי ותלבשי חוזק,
הזרוע של ד', **עוֹרֵי כִימֵי קֶדֶם** תתעוררי
כמו שהיה בימים קדמונים, **דּוֹרוֹת**
עוֹלָמִים כמו שהיתה בדורות שהיו
בזמנים שעברו, **הֲלֹא אֵת הַיָּא**
הַמְּחַצֶּבֶת רֶהַב הרי אֵת זרוע ד' הכית
מכה גדולה את מצרים שקרויה רהב, כמו
מי שחוצב באבנים, שמכה מכה גדולה,
מְחוֹלֶלֶת תַּנִּין: את הרעדת את פרעה
שקריו התנין הגדול.

י. **הֲלֹא אֵת הַיָּא הַמְּחַרְבֶּת יָם** הרי אֵת
ייבשת את ים סוף, **מִי תְהוֹם רֶבֶה** את
מי התהום הגדול, **הַשָּׁמַיִם מֵעַמְקֵי יָם**
דָּרָךְ לְעֵבֶר גְּאוּלִּים: זרוע ד' עשתה
את מעמקי הים לדרך שיוכלו לעבור בה
עם ישראל שנגאלו ממצרים.

יא. **וּפְדוּיֵי יְדֹד יִשׁוּבוּן** ואני יודע שכך
יהיה, שישראל שד' פדה אותם מהאומות,
יחזרו לא"י, **וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה** והם יבואו
לציון בשמחה, **וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל**
רֵאשִׁים ותהיה שמחה בראשם לעולם,
שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂיֹגוּן יהיה כ"כ הרבה
ששון ושמחה, כאילו הששון והשמחה

יח. **אִין מְנַהֵל לָהּ מְכַל בְּנִים יִלְדָהּ** עכשיו בגלות אין מי שינהיג את העם, אף אחד מכל בני הגלות שכנסת ישראל ילדה אותם, **וְאִין מְחַזֵּיק בְּיַדָּהּ מְכַל בְּנִים גְּדֻלָּהּ:** ולא היה אף אחד מהבנים שגידלה, מי שיחזיק ביד העם שלא יפלו לארץ.

יט. **שְׁתֵּימ הִנֵּה קִרְא תִיךְ רַעוּת כַּפּוּלוֹת** באו על עם ישראל, **מִי יְנוּד לָךְ** מי יוכל לעשות תנועה בראש כדי לנחם את העם מגודל צרותיו, **הַשֵּׁד וְהַשָּׁבֵר** עכשיו מפרש את הצרות הכפולות: השוד ששדדו אותם האויבים, והשבר שנשבר העם, **וְהָרַעַב** ומפרש יותר: השבר שנשברו הכוונה שהיה רעב, על שם הפסוק בפ' בחוקותי, בשברי לכם מטה לחם, **וְהַחֲרַב** והשוד, הכוונה שהחילים שבאו למלחמה בחרב, שדדו אותם, **מִי אֲנַחֲמֶךָ:** איזו דוגמא של צרה אוכל להביא, שדומה לצרה שלך, שאוכל לנחם אתכם.

כ. **בְּנִיךְ עֲלִפּוֹ** בני העם התעלפו (נחלש כחם), מחמת שלא היה להם לחם ומים, **שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת** אלו שמתו ברעב, ונהרגו בחרב, שכבו ברחובות בגלוי בלי שיקברו אותם, **כְּתוֹא מְכָמֵר** כשור הבר שנלכד במלכודת ולא יכול לזוז משם, **הַמְּלָאִים חֲמַת יְדֹד** הם מלאים בכעס ד' עליהם, **גְּעַרְתָּ אֶל הַיָּר:** הם מלאים בנזיפה מד'.

כא. **לִכֵּן שְׁמַעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה** ומכיוון שכבר קבלתם עונש על העוונות, שמעו

טו. **וְאֲנִי כִי יְדֹד אֶל הַיָּר** מדוע לא בטחת בד', הרי הוא עושה הכל, **רִגַע הַיָּם** לפעמים הוא בוקע את הים, **וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ** ולפעמים מצוה על הגלים שיתרוממו, **יְדֹד צְבָאוֹת שְׁמוֹ:** שמו ד' שהוא אדון על כל הצבאות.

טז. **וְאָשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךְ** שמתו את דברי התורה בתוך הפה שלך, שתלמד אותם, **וּבְצֵל יְדֵי כְּסִיתֶיךָ** הגנתי עליך בצל ידי, שהאויב לא יוכל לפגוע בך, בזכות לימוד התורה, **לִנְטַע שְׁמַיִם** שעם ישראל יהיו נטועים ומושרשים בארץ, עם זה שנאמר עליהם שהם ככוכבי השמים, **וְלִיִּס דִּ אַרְצֵךְ** ושיהיה להם יסוד חזק שיוכלו לעמוד, העם שהם משולים לעפר הארץ, **וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אֲתָה:** כל הגוים יאמרו על בני ציון, שהם עם ד', כי יהיה להם שפע רב.

יז. **הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי** הנביא מבשר ואומר: התעוררי מהצער, וממשיל זאת לאדם שמתעורר מהשינה, **קוּמִי יְרוּשָׁלַיִם** קומי ירושלים, **אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד יְדֹד אֶת כּוֹס חֲמַתּוֹ** שעד עכשיו שתית כוס של כעס, שהגיעה מאת ד', ועכשיו כבר התכפרו לכם העוונות, **אֶת קִבְעַת כּוֹס הַתְּרַעְלָה שְׁתִּית מְצִית:** את השמרים שקבועים ונמצאים בתחתית הכוס של המשקה שמטמטם ומחליש את כח האדם, כבר שתית ומצצת, הכוונה שכבר באו עליך כל הפורענויות, ומעכשיו כבר לא תסבלי.

אתם שנמשלים לעני, וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיָּוֶן: אתם שמבולבלים כמו שיכור, אך לא משתיית יין אלא מרוב צרות.

כ. כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי אֹמַר ד' שהוא אדון על ישראל, וְאֵל הַיָּם יָרִיב עִמּוֹ וד' יריב את הריב שיש לכם עם הגוים, שעשו לכם צרות, הֲנִיָּה לְקַחְתִּי מִיַּדְךָ אֶת כּוֹס הַתְּרַעְלָה כבר לא יהיו לכם צרות, וממשיל זאת, שד' לוקח מיד ישראל את הכוס שיש בו משקה שמטמטם ומחליש, אֶת קַבְעֵת כּוֹס חַמְתִּי וכופל ואומר: את השמרים שקבועים ונמצאים בתחתית הכוס, לֹא תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד: כבר לא תשתו עוד.

כג. וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד מוֹגִיךָ את הכוס הזאת אתן לאויבים שממיסים אותך, הכוונה שד' יעניש אותם בצרות, אֲשֶׁר אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שְׁחִי וְנַעַבְרָה הגוים שהיו אומרים לכם, תתכופפי עד הארץ ונעבור עליכם, וְתִשְׁיִמִי כְּאֶרֶץ גִּזְרִי ועשיתם את הגוף שלכם כמו עפר שדורכים עליו, וְכַחוּץ לְעַבְרִים: וכמו רחובות העיר, להיות מדרך כף רגל, לעוברים והשבים.

ספר ישעיה פרק נב

א. עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֲזָךְ צִיּוֹן תתעוררי ציון, ותלבשי את החוזק שהיה לך בעבר, לְבָשִׁי בְּגָדֵי תְּפָאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֶּדֶשׁ את בגדי התפארת שלך תלבשי ויהיה לך שמחה, את ירושלים עיר הקדש, כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא בְּךָ עוֹד עֶרְלָ וְטָמְאָ: כי מעכשיו כבר לא יוסיף לבוא בתוך גוים ערלים וטמאים, למשול עליך.

ב. הַתְּנַעֲרִי מֵעֶפֶר תתנערי מהעפר שנדבק אליך כשישבת על הארץ, מרוב צער, קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם קומי מהארץ ותשבי על כסא, את ירושלים, הַתְּפַתְּחוּ {הַתְּפַתְּחִי} מוֹסְרֵי צוֹאֲרֶךְ שְׁבִיָּה בַת צִיּוֹן: תתירי את הקשרים של העול שהיה על הצואר שלך, עדת ציון, הכוונה שכבר לא תהיי משועבדת ונכנעת לגוים.

ג. כִּי כֹה אָמַר יְהוִה כִּי כֹה אֹמַר ד', חָנַם נִמְכַרְתֶּם מה שמסרתי אתכם ביד הגוים היה בחינם, מבלי שקבלתי תמורה מהגוים, וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: ולכן תגאלו מהם בלי שום תשלום של כסף.

ד. כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי כֹה אֹמַר ד', מְצָרִים יֵרֵד עִמִּי בְּרֹאשָׁנָה לְגוֹר שָׁם מה שישראל השתעבדו למצרים

מתפרסמת מלכותו של אלוֹקִיךָ לְכֹל
הָעוֹלָם.

ח. **קוֹל צִפְיִךְ** הִנֵּה הַקּוֹל שֶׁל הַצּוֹפִים
שְׁעוֹמְדִים עַל מַגְדְּלֵי הָעִיר, **נִשְׁאֹו קוֹל**
יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ הַקּוֹל יִהְיֶה: שְׂכוֹלִם בִּיחַד יִרְמּוּ
קוֹל שֶׁל שִׂמְחָה, **כִּי עֵינַי בְּעֵינַי יִרְאוּ בְּשׁוֹב**
יָד יְדֹ צִיּוֹן: כִּי יִרְאוּ רֵאִיָּה בְּרוּרָה (הַנְּבִיא
קוֹרָא לְזֶה עֵינַי בְּעֵינַי), שֶׁד' חָזַר לְצִיּוֹן
לְהַשְׁרֹוֹת שֶׁם שְׂכִינָתוֹ.

ט. **פְּצַחוּ רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם**
תִּפְתַּחוּ אֶת הַפֶּה שֶׁלְכֶם לְהַרִים קוֹל שֶׁל
שִׂמְחָה, הַבְּתִים הַחֲרָבִים שֶׁבִירוּשָׁלַיִם, זֹו
הַפְּלַגַת עֵינַי הַשִּׂמְחָה, **כִּי נַחֵם יָד יְדֹ עֲמוֹ**
כִּי ד' נִיחַם אֶת עַמּוֹ ע"י הַרְבֵּה טוֹבָה, **גָּאֵל**
יְרוּשָׁלַם: ד' גָּאֵל אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִיַּד הַגּוֹיִם.
י. **חֲשַׁף יָד יְדֹ אֶת זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינַי**
כָּל הַגּוֹיִם ד' גִּילָה אֶת הַזְרוּעַ הַקְּדוּשָׁה
שֶׁלוֹ, לְעֵינַי הַגּוֹיִם, לְהַכּוֹת אוֹתָם, **וְרָאוּ כָּל**
אַפְסֵי אֶרֶץ וְרָאוּ כָּל הַיּוֹשְׁבִים בַּקְּצָה
הָאֶרֶץ, **אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:** אֶת
הַיְשׁוּעָה שֶׁעָשָׂה אֱלֹהֵינוּ.

יא. **סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם** תִּמְהָרוּ לְסוּר
מֵאֶרֶץ הַגּוֹיִם, וּלְצֵאת מִשָּׁם, **טָמֵא אֵל**
תִּגְעוּ אֲנָשִׁים שְׁעוֹבְדִים ע"ז, יִהְיוּ בְּעֵינֵיכֶם
טְמֵאִים, וְלֹא תִגְעוּ בָהֶם, **צְאוּ מִתּוֹכָהּ** צְאוּ
מִתּוֹךְ כָּל עִיר שֶׁאַתֶּם נִמְצָאִים בָּהּ, **הִבְרוּ**
נִשְׂאֵי כָּלִי יָד יְדֹ: תִּתְנַקּוּ מִכָּל טוֹמְאָה,
אַתֶּם שְׂנוֹשְׂאִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֵם כָּלִי ד',
וְלֹא חֲרָבוֹת.

הַרְבֵּה שָׁנִים, לֹא הִיָּה זֶה בַּחֲנִינִם, אֲלֹא בְּגַלְל
שְׁבַהתְחַלָּה יִרְדּוּ לְשֶׁם וְהַמְצִירִים פְּרִנְסוּ
אוֹתָם בִּימֵי הָרַעֲב, **וְאַשׁוּר בְּאַפְסֵ עֶשְׂקוֹ:**
אֲבֵל סִנְחָרִיב וְנַבּוֹכְדַנְצַר מַלְכֵי אַשׁוּר,
הַשְׁתַּעֲבְדוּ בָהֶם בַּחֲנִינִם, בְּלִי שְׁנַתְנוּ לַעַם
יִשְׂרָאֵל אִיזוֹ תִמּוּרָה, וְלֹכֵן לֹא הָיוּ מְשׁוֹעֲבָדִים
לָהֶם הַרְבֵּה זְמַן, הַנְּבִיא מִמְשִׁיל זֹאת לְמִי
שְׁעוֹשֵׁק אֶת חֲבִירוֹ, שְׁעוֹשֵׁק וּמִיַּד הוֹלֵךְ.
ח. **וְעַתָּה מִי אֶמְרָה לִי פֶה נֶאֱמַר יָד יְדֹ**
וְעַכְשָׁיו בְּגַלוֹת אָדוּם מִה יֵשׁ לִי לְהַשְׁאִיר אֶת
יִשְׂרָאֵל אֲצִלֶם הַרְבֵּה זְמַן, **כִּי לִקַּח עִמִּי**
חֲנָם הָרִי עִמִּי נִלְקַח לְשֶׁם בַּחֲנִינִם, בְּלִי
שֶׁהָאָדוּמִים נָתְנוּ לָהֶם תִּמּוּרָה, **מִשְׁלֹו**
אֶמְשָׁלִיוּ יְהִלִּילוּ נֶאֱמַר יָד יְדֹ
הַמוֹשְׁלִים עַל יִשְׂרָאֵל מִתְּהַלְלִים וּמִתְּפָאֲרִים,
שֶׁהֵם בְּעַצְמָם הִגִּיעוּ לְהַצְלַחְתָּם, **וְתִמִּיד**
כָּל הַיּוֹם שָׁמַי מִנְּאָץ: כּוֹפֵל הַדְּבָר:
וְתִמִּיד כָּל הַיּוֹם שָׁמַי מְבוֹזָה בֵּין הַגּוֹיִם.
ז. **לִכֵּן יִדַּע עִמִּי שָׁמַי** לִכֵּן כְּשִׁיגָלוֹ, יִדַּע
וַיִּכִּיר עִם יִשְׂרָאֵל אֶת שָׁמַי "אֲדַנִּי" שֶׁאֲנִי אֲדוֹן
וְשָׁלִיט עַל הַכֹּל, **לִכֵּן בֵּינָם הָהוּא כִּי אֲנִי**
הוּא הַמְּדַבֵּר הַנִּנְי: לִכֵּן הֵם יִכִּירוּ וַיִּדְעוּ
בְּזִמְנֵן הַגְּאוּלָּה, שֶׁאֲנִי הַיִּיִתִי הַמְּדַבֵּר וּמִבְּטִיחַ
עַל הַגְּאוּלָּה, שֶׁהָרִי קִיִּימְתִי אֶת דְּבָרִי.
ז. **מִה נָאוּו עַל הַהָרִים רַגְלֵי מִבְּשָׂר**
כִּמֵּה יָפִים רַגְלֵי הַמְּבַשֵּׂר שְׁעוֹלִים עַל
הַהָרִים, **מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם** לְהַשְׁמִיעַ בְּשׁוֹרֵת
שְׁלוֹם, **מִבְּשָׂר טוֹב** לְבָשָׂר עַל הַטּוֹבָה
שֶׁמְגִיעָה, **מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה** לְהַשְׁמִיעַ
שֶׁמְגִיעָה הַיְשׁוּעָה, **אֶמְרָ לְצִיּוֹן מֶלֶךְ**
אֱלֹהֵיךָ: הַמְּבַשֵּׂר אֹמֵר לְצִיּוֹן, הִנֵּה

יג. **כִּי לֹא בְחֶפְזוֹן תֵּצְאוּ** אע"פ שאמרתי לכם לצאת במהירות, אבל לא מתוך בהלה, כאדם שמפחד מדבר, **וּבְמִנוּסָה לֹא תֵלְכוּן** ולא תלכו ברדיפה כאדם הבורח, **כִּי הֲלֹךְ לְפָנֵיכֶם יְדֹוֹד כִּי ד' הולך לפניכם, וּמֵאֲסָפְכֶם אֵל הַיִּשְׂרָאֵל:** והוא גם המאסף ללכת מאחרי המחנה, ולכן תוכלו ללכת בבטחון.

ספר ישעיה פרק נב

יג. **הֲנִיָּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי** ואז בזמן הגאולה, יצליח ישראל שמכונה עבדי, **יְרוּם וְנִשְׂאָ יִהְיֶה רֵם וְנִשְׂאָ, וְגִבָּה מֵאֲדָד:** ויהיה גבוה מאד, הכוונה שתהיה לו ממשלה גדולה וחשובה.

יד. **כֹּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עֲלֶיךָ רַבִּים** לפי התמיהה הגדולה שהיו רבים תמהים על השפלות של עם ישראל, **כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מֵרְאֵהוּ** הם אמרו, באמת נתקלקל מראהו של העם הזה, מצורת מראה של איש, **וְתֵאָרוּ מִבְּנֵי אָדָם:** וצורת פניו

שההשפעה לא היתה בשלימות ולא בצורה מהודרת, **וְנִרְאָהּ וְלֹא מִרְאָהּ וְנִחְמְדָהּ:** וכאשר הסתכלנו עליו, לא ראינו בו מראה מפואר, כדי שנחמוד אותו, הכוונה שלא היה לו גבורה וחוזק, ולכן לא חמדנו אותו, אלא מאסנו אותו.

ג. **נִבְזָה** היה בזוי בעיני כולם, **וְחָדַל אִישִׁים** והיה מנוע מאנשים, כלומר אף עם לא התחבר אליו, בגלל שהיה שפל מאד, **אִישׁ מְכַאֲבוֹת** היה אדם עם הרבה מכאובים, **וַיְדוּעַ חֲלִי** והיה מפורסם כאדם עם מחלות, **וּכְמִסְתֵּר פָּנִים מִמֶּנּוּ** ולא רצינו להסתכל על פניו, כאדם שמסתירים פנים ממנו, הכוונה שהיה מעונה ומושפל בין הגוים, ולכן היה מאוס, **נִבְזָה וְלֹא חֲשַׁבְנָהּ:** ולכן היה מבזזה בעינינו, כי אמרנו שד' מאס בו.

ד. **אֲכֵן חֲלִינוּ הוּא נָשָׂא** אבל האמת שד' לא מאס בעם הזה, אלא המחלות הם מה שהגוים החלו את עם ישראל, בבחירתם הרעה, עם ישראל סבל, **וּמְכַאֲבֵינוּ סְבָלָם** ואת המכאובים שהגוים בחרו להכאיב, מזה סבל עם ישראל, **וְאַנְחָנוּ חֲשַׁבְנָהּ נְגוּעַ מִכָּה אֶל הַיָּם וּמַעֲנָה:** אבל הגוים טעו והחשיבו את ישראל כעם חלש ומוכה ע"י מהאלוקים, ושד' עינה אותם.

ה. **וְהוּא מַחֲלֵל מִפְּשָׁעֵנוּ** או האמת היא שד' הכה אותם, אבל לא בגלל שמאס בהם, אלא בגלל הפשעים של הגוים, מלא עם ישראל בחלחלה, כדי לכפר על עוונות

משונה ממראה בן אדם, הכוונה שאין להם ממשלה וגבורה.

טז. **כֵּן יִזָּה גוֹיִם רַבִּים** כגודל התמיהה על חוסר גבורתו של העם, כך עכשיו תהיה לו גבורה רבה, ויזה ויטפטף דם של עמים רבים, **עָלָיו יִקְפְּצוּ מַלְכִים פִּיהֶם** על הפלא הזה יסגרו מלכי הגוים את הפה שלהם מרוב תמיהה שיהיה להם, **כִּי אֲשֶׁר לֹא סִפְּרָ לָהֶם רְאוּ** כי יותר ממה שסיפרו להם, יראו את הגדולה והממשלה של עם ישראל, **וְאֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ הַתְּבוּנָנוּ:** ויותר ממה שהם שמעו, יתבוננו באותו זמן בגדולתו של ישראל.

ספר ישעיה פרק נג

א. **מִי הָאֱמִין לְשִׁמְעֵתָנוּ** הגוים יאמרו, מי מאתנו האמין לשמועה ששמענו מריבוי הגדולה והממשלה שקבלו עם ישראל, **וְזָרְעוּ יָדָו עַל מִי נִגְלָתָה:** וכח זרוע ד' בשביל מי היא נגלתה בעבר, כדי שנאמין שעכשיו התגלתה בשביל כלל ישראל.

ב. **וַיַּעַל כִּי־זִנְק לְפָנָיו** עם ישראל לפני שהגיע לגדולה שלו, היה כמו ענף רך של עץ, שיניקתו לא מהקרקע, אלא מהעץ, כך כל ההשפעה שלהם באה ע"י האומות, **וְכִשׁ רֶשֶׁת מֵאֲרָץ צִיָּה** וקצת השפעה שהיתה להם מעצמם, אבדה מהם מהר, כמו שורש שצומח באדמה יבשה, שמהר מתייבש, **לֹא תֵאָר לּוֹ** אין לו צורה, **וְלֹא הִדָּר** ואין לו יופי, הכוונה

נְאֻלְמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיּוֹ: הרחל שותקת, והשה לא פותח את פיו.

ח. **מֵעַ צָר** מהמקום שהיה אסור, ועצור ומעוכב מלצאת, **וּמִמְשָׁפֵט** וממקום ששפטו אותו, **לֶקַח** נלקח ללחוץ אותו, ולענות אותו, **וְאֵת דֹּרוֹ מִי יְשׁוּחַח** וכל מה שעבר עליו בימי הדור שלו, מי יוכל לספר, **כִּי נִגְזַר מֵאֶרֶץ חַיִּים** והסוף היה שנכרת מארץ החיים, כי הצרות קרבו את מותו, **מִפְּשַׁע עַמִּי נִגַּע לְמוֹ:** כל אומה אמרה, שמה שהגיע על ישראל זה בגלל הפשעים של אותה אומה (ולא בגלל הפשעים של ישראל).

ט. **וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ** עם ישראל מסרו את עצמם להקבר עם הרשעים בבזיון, ולא היו מוכנים לעבור על התורה בשביל להנצל, **וְאֵת עֲשִׂיר בְּמִתְּיוֹ** ומסרו את עצמם להסכים עם דעת כל מושל עשיר, שגזר עליהם כל מיני מיתות, **עַל לֹא חָמַס עָשָׂה** ומה שגזרו עליהם מיתות, לא היה בגלל עבירות גזל שעשו, **וְלֹא מִרְמָה בְּפִיו:** ולא בגלל דברי רמאות שדיברו בפיהם, אלא הכל עשו להם הגוים בחינם.

י. **וַיִּדְוֶה חֶפְצֵי דַכְּאוֹ הַחֲלִי** אומר הנביא בשם ד', שהצרות שבאו על ישראל, הם בגלל שד' רצה לשבור ולדכא את ישראל, ולכן הביא עליהם מחלות, **אִם תִּשִּׂים אֲשֶׁם נַפְשׁוֹ** ואם ישראל ישימו אשמה על נפשם, הכוונה שיקבלו את היסורים באהבה, ולא יהרהרו אחרי גזירות ד',

הגוים, (הסיבה שעם ישראל צריכים לכפר על עוונות הגוים, בגלל שהוא אמור לשמש דוגמא לגוים, ומכיון שאינו משמש דוגמא טובה לגוים, צריך הוא לכפר על הגוים), **מִדְּכָא מַעֲוֹנֵי תִינוּ** כופל הדבר: והעם שבור וכתות בגלל עוונות הגוים, **מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ עָלֵינוּ** והייסורים שהיו ראויים לבוא על הגוים, למרק את עוונותיהם, ושיהיה להם שלום, באו על ישראל, **וּבַחֲבֵרְתוֹ נִרְפָּא לָנוּ:** וע"י החבורה והמכה שקבלו ישראל, התרפאה מחלת הגוים, הכוונה שהתכפרו העוונות של הגוים.

יא. **כָּלְנוּ כַּצֶּאֱן תְּעִינוּ** הגוים אומרים היה בידינו הרבה עוונות, כי כולנו תעינו מדרך האמת, כמו צאן שאם אחת תועה מהדרך, כולם נמשכים אחריה, כך אבותינו חטאו ואנחנו הלכנו בדרכם, **אִישׁ לְדִרְכּוֹ פָּנִינוּ** והיינו יותר גרועים מהצאן, שכל אחד מאתנו פנה לדרך אחרת של טעות, **וַיִּדְוֶה הַפְּגִיעַ בּוֹ אֶת עֵוֹן כָּלְנוּ:** וד' הפגיש את העון שלנו עם ישראל להכות אותו.

יב. **נִגַּשׁ** לכן היה עם ישראל, העשירים נלחצו ע"י שלקחו להם את עשרם, **וְהוּא נִעְנָה** והעניים נלחצו בעינו"י הגוף, **וְלֹא יִפְתַּח פִּיּוֹ** ואף אחד לא פתח את פיו להתלונן, שמא יהיה יותר גרוע, **כִּשְׁה לְטַבַּח יוֹבֵל** והיו כמו שה שמובילים אותו לשחיטה, **וּכְרַחֵל לְפָנַי גְּזִיָּה** וכמו רחלים שלוקחים אותם לגזיזת צמר,

ספר ישעיה פרק נד

א. **רְבִי עֶקְרָה לֹא יִלְדָה** תשבחי את ד', העיר ירושלים, שהבנים שלך גלו ממך, ואת כמו אשה עקרה שלא ילדה, **פְּצָחִי רְנָה וְצַהֲלִי** תפתחי את הפה בקול הודאה, ותשמיעי קול חזק, **לֹא חָלָה** את שדומה לאשה שלא היו לה חבלי לידה, **כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמְמָה** כי עכשיו בגאולה יתרבו בני ירושלים, שעד עכשיו היתה שוממה, **מִבְּנֵי בְעוּלָה** הם יצאו מאדום שהיתה עד עכשיו מיושבת, **אָמַר יְדֹדִי**: כך אומר ד'.

ב. **הֲרַחֲבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ** תרחיבי את המקום של האוהלים שלך, כדי שיוכלו כל הבנים שלך להכנס, **וִירִיעוֹת מְשֻׁכְּנוֹתֶיךָ** כופל הדבר: את היריעות של המדור שלך, **יִטּוּ אֶל תַּחְשֻׁכִּי** יהיו נמשכים היריעות לאורך ולרוחב, ואל תמנעי מלמשוך אותם, **הֲאָרִיכִי מִיִּתְרֶיךָ** תאריכי את החבלים שְׁאֲתָם קושרים את היריעות ליתדות, כדי שתוכלי להרחיב את האוהלים, **וַיִּתְּדֵי תִיךְ חֲזִיקִי**: ואת היתדות שתקועים באדמה תחזקי שלא יזוזו ממקומם. הנמשל בכל זה: שהעיר ירושלים תתרחב ממה שהיתה בעבר, ותעמוד חזקה, ולעולם לא תחרב.

ג. **כִּי יִמִּין וְשָׂמֹאל תִּפְרָצִי** כי אז תתחזקי כנגד האומות שגרים מימינך ומשמאלך, **וְזָרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁוּ** וּבְנֶיךָ יירשו את העמים, **וְעָרִים נְשָׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ**: והערים השוממים יתיישבו בבני אדם.

יִרְאֶה זֶרַע יְאֲרִיךָ יָמִים יתן ד' להם שכר, שיזכו לראות צאצאים, ויאריכו ימים, **וְחָפֵץ יְדֹד בְּיָדוֹ יִצְלַח**: ורצון ד' הצליח, שעמדו ישראל בנסיון, ולא הרהרו אחרי ד'.

יא. **מַעֲמַל נַפְשׁוֹ יִרְאֶה יִשְׁבַּע** בגלל הצער והיגיעה שסבלו בגלות, יזכו לראות טוב ולהיות שבעים מהטוב, **בְּדַעְתּוֹ יִצְדִּיק צִדִּיק** חשבו בדעתם לומר, שד' הצדיק צודק במה שהביא עליהם יסורים, בשביל למרק את עוונותיהם, **עַבְדֵי לְרַבִּים** הם נשארו עבדים נאמנים לד', ולא עבדים של העמים הרבים, **וְעוֹנֹתָם הוּא יִסְבֹּל**: מה שפשעו הגוים כנגדם, לייסר אותם ולהכאיב להם, הכל היו ישראל מוכנים לסבול.

יב. **לֵכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בְּרַבִּים** ומכיון שעמדו בנסיון, יתן ד' להם חלק בנחלת הגוים הרבים, **וְאֵת עֲצוּמִים יַחַלֵּק שְׁלָל** ואת האומות החזקות יחלקו לעצמם כשלל, **תַּחַת אֲשֶׁר הָעָרָה לַמּוֹת נַפְשׁוֹ** בזכות ששפכו את הנפש שלהם למיתה, **וְאֵת פְּשָׁעִים נִמְנָה** ובין פושעים ספרו אותם האומות, **וְהוּא חֲטָא רַבִּים נָשָׂא** והם קבלו על עצמם לסבול את מה שחטאו כנגם גוים רבים, **וְלִפְּשָׁעִים יִפְגִּיעַ**: ולאומות שפשעו כנגדם, היו מתחננים ומבקשים על נפשם, לכן כנגד כל השפלות שהיתה להם, יזכו לשלוט על הגוים בזמן הגאולה.

שמאס בה בעלה, שמיאוס אינו קבוע, כי יחזור וירחם עליה, כך אומר ד' שירחם עליך.

ז. **בְּרַגְעַ קִטְוֹן עֲזַבְתִּיךָ** אע"פ שהיו ימי הגלות ארוכים, יהיו נחשבים כרגע קטן, **וּבְרַחֲמִים גָּדֹלִים אֶקְבָּצְךָ:** לעומת הרחמים הגדולים שיהיו כשאקבץ אותך,

ח. **בְּשִׁצְף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָּנַי רָגַע מִמֶּךָ** לקצת כעס יחשב מה שהסתרתי את פני ממך, ולרגע יחשב, **וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֵיךָ** לעומת החסד הנצחי שאעשה כאשר ארחם עליך, **אָמַר גְּאֻלְךָ יְדֹד:** כך אומר ד' שהוא גואל אותך.

ט. **כִּי מִי נֶחַ זֶאת לִי** כי כמו מי המבול שהיו בימי נח, אותו דבר הכעס שלי, **אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נֶחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ** כמו שנשבעתי שכבר לא יעברו מי מבול על הארץ, **כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעַר בְּךָ:** כך נשבעתי, שלא אכעס עליך, ולא אגער עוד עליך.

י. **כִּי הֶהְרִים יְמוּשׁוֹ** גם אם יקרה לפעמים שהאדמה רועדת, וההרים סרים ממקומם, **וְהִגְבַּעוֹת תְּמוּטֵינָה** והגבעות נוטות ליפול, **וְחִסְדֵי מֵאֲתָךְ לֹא יְמוּשׁ** אבל החסד שלי מאתך לא יסור, **וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט** וההבטחה שכרתי אתכם ברית שיהיה לכם שלום, לא תהיה נוטה ליפול, **אָמַר מְרַחֲמְךָ יְדֹד:** כך אומר ד' שהוא מרחם עליך.

ד. **אֶל תִּירָאִי** אל תפחדי שבגאולה הזאת יהיו לך צרות בארץ שלך, כמו שהיה בגאולות מהגלויות שעברו, **כִּי לֹא תִבוּשִׁי** כי כבר לא תתביישי, ולא תהיי משועבדת לגוים, **וְאֶל תִּכְלְמִי** ולא תצטרכי להכלם, בגלל שלא תוכלי להרים ראש, מחמת פחד שמא תצטרכי ללכת עוד פעם לגלות, **כִּי לֹא תִחְפִּירִי** כי אני מבטיח לך שכבר לא יהיה לך חרפה, **כִּי בְּשֵׁת עֲלוּמֶיךָ תִשְׁכַּחִי** כי הבושות שהיו לך בגלויות הקודמות, מעכשיו תשכחי מהם, כי כבר לא יקרה לך כדבר הזה שתזכרי מהבושות שבעבר, **וְחֹרְפַת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד:** והחרפה שהיה לך ממה שהיית בלי מלך, כמו אלמנה שאין לה בעל, כבר לא תזכרי, כי מעכשיו יהיה לך מלך.

ה. **כִּי בְעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְדֹד צְבָאוֹת שְׁמוֹ** כי האדון שלך שמגדל אותך, קרוי בשם "אדני", שהוא אדון הכל, וקרוי בשם "צבאות", כי הוא מושל על כל הצבאות שלמעלה ושלמטה, **וְגְאֻלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֵלֵי כָל הָאָרֶץ יִקְרָא:** והגואל שלך שהוא קדוש בישראל, קרוי אלוקי כל הארץ, והוא מושל בכל.

ו. **כִּי כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ** כי כמו אשה שעזובה מבעלה, והיא עזובה ברוחה, **קִרְאָךָ יְדֹד** לבסוף קורא לה בעלה לחזור אליו, כך ד' קורא לכם לחזור אליו, **וְאִשֶּׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֵלֵי הָיִךְ:** וכמו אשה שנישאה בנעוריה

טז. הן גֹּר יגור אָפֶס מַאוֹתֵי באמת
 יפחד מי שנפרד ומרוחק ממני, מִי גֹר
 אֶתְךָ עֲלֶיךָ יפול: מי שהיה לו מריבה
 אתך, הוא יבוא לשכון אתך, להיות סר
 למשמעת שלך.

טז. הן {הנה} אֲנִי כִי בְרָאתִי חֲרָשׁ הנה
 אני הוא שבראתי אומן שמתעסק בברזל,
 נִפַח בָּאֵשׁ פָּחַם מנשב באש הגחלים
 הכבויים להבעיר אותם, וּמוֹצִיא כְּלִי
 לְמַעֲשֵׂהוּ וּמוֹצִיא ע"י הגחלים הכבויים כלי
 שחשב לעשות, כגון חרב או חנית, וְאֲנִי כִי
 בְרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל: וגם בראתי
 איש משחית לקלקל את הכלי. הנמשל: אני
 מגרה בך את האויב, ואני מחליש את כוחו.

יז. כָּל כְּלִי יוֹצֵר עֲלֶיךָ כל כלי זיין שהם
 מחודדים, הם בשביל להלחם אתך, לֹא
 יִצְלַח בעליו לא יצליח, כי לא יוכל להזיק
 לך, וְכָל לָשׁוֹן תִּקְוֶם אֶתְךָ לְמִשְׁפָּט כל
 איש שמדבר גדולות ובדרך גאווה, שיקום
 למשפט להתווכח אתך, תִּרְשָׁיעִי את
 תצליחי להרשיע אותו, ושיצא חייב, ואת
 תצאי זכאי, הכוונה: שלא יוכלו להזיק
 במעשה ובדיבור, זֹאת נַחֲלַת עֲבָדֵי
 יְדֹה הברכה הזאת תהיה נחלה לעבדי
 ד', וְצַדִּיקְתֶּם מֵאֵתִי וזאת הצדקה שיקבלו
 ממני, נָאִם יְדֹה: כך אומר ד'.

ספר ישעיה פרק נה

א. הוֹי כָּל צִמָּא לָכוּ לַמַּיִם הנביא קורא
 ואומר, כל מי שצמא, ילך למים וישתה

יא. עֵינָיָה סְעָרָה ירושלים שהיא כמו עניה
 ורועדת, כמו שבאה רוח סערה, לֹא
 נַחֲמָה ואין מי שינחם אותה, הִנֵּה אֲנִי כִי
 מְרַבֵּץ בַּפּוֹךְ אֲבִיךָ הנה אני משכיב
 את אבני הרצפה, על כחול שצובעות בו
 הנשים את העינים, והוא דק כמו חול,
 (בדרך כלל שמים חול, ועל זה משכיבים
 את האבנים), וַיִּסְדֹּתֶיךָ בַּסְּפִירִים:
 ואשים את היסודות באבן חזקה שקרויה
 ספיר.

יב. וְשִׁמְתִי כְּדָד שִׁמְשׁ תִּיךָ ואעשה
 את החלונות שדרכם חודרת השמש, מאבן
 יקרה ומזהירה, שקרויה "כדכד", וְשַׁעֲרֶיךָ
 לְאֲבֵי אֶקְדַּח ואת מזוזות השערים
 אעשה מאבן יקרה מאירה, וְכָל גְּבוּלְךָ
 לְאֲבֵי חִפְצֵי: ואבני הרצפה בכל גבולך,
 יהיו כמו אבנים יקרות שהאדם רוצה אותם,
 ולא כמו אבנים רגילות שזרוקות ברחובות.

יג. וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְדֹה וכל הבנים
 שלך יהיו מלומדים בחכמה, כאילו הם
 תלמידי ד', וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ: השלום של
 בניך יהיה הרבה מאד.

יד. בְּצַדִּיקָה תִּכְוֶנֶי בזכות הצדקה
 שתעשי, תהיי מוכנה לכל טוב, רַחֲקֵי
 מֵעֶשֶׂק כִּי לֹא תִירָאִי תהיי מרוחקת
 מכל הגזלנים, ולא תצטרכי לפחד מהם, כי
 לא יהיו גוזלים אותך, וּמִמַּחְתָּה ותהיי
 מרוחקת מכל שבר ופחד, כִּי לֹא תִקְרַב
 אֵלֶיךָ: כי היא לא תתקרב אליך.

קיימים לעולם, שלא תפסק המלכות מזרעו לעולם.

ד. **הַן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו** הרי מה שעשיתי שממשלת דוד לא תיפסק מזרעו לעולם, דבר זה משמש כעד וכראיה לאומות, שדבר ד' מתקיים לעולם, **נְגִיד** משיח שבא מזרעו של דוד, תהיה לו שררה, **וּמִצִּיָּה לְאֲמִים:** ויהיה מצוה לעמים מה הם צריכים לעשות.

ה. **הַן גּוֹי לֹא תִדַּע תִּקְרָא** וכמו שמתקיים החסד שהבטחתי לדוד, כך יתקיים החסד שהבטחתי לכם, שְׁעַם שלא הכרתם מעולם, תקראו לו שישמש אתכם, **וְגוֹי לֹא יִדְעוֹךָ אֵלֶיךָ יְרוּצוּ** ועם שמעולם לא הכירו אותך, ירוצו אליכם, ויהיו סרים למשמעת שלכם, **לְמַעַן יֵדְוּ אֵל הַיְיָ** כל זה יהיה למען כבוד ד' אלוקיכם, **וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ:** ולמען הקדוש בישראל, שנתן לכם פאר בזה שמשרה שכינתו עליכם.

ו. **דַּרְשׁוּ יָד יְדוֹ בְּהַמְצָאוֹ** תדרשו ותבקשו את ד' בעוד שהוא נמצא אתכם, לפני שתגלו, **קִרְאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קָרוֹב:** כופל הדבר: תקראו לו בהיותו עדיין קרוב אליכם.

ז. **יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ** יעזוב כל רשע את דרך הַרְשָׁע, **וְאִישׁ אֶן מַחְשָׁבֹתָיו** ואיש שקר יעזוב את מחשבות השקר, **וְיִשָּׁב אֶל יְדוֹ וִירַחֲמֵהוּ** וישוב אל ד' בתשובה, וד' ירחם עליו, **וְאֵל אֵל הֵינּוּ כִּי**

ויהא רווה, **וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף** וגם אם אין לו כסף, ימצא מים בחינם, הנמשל: מי שרוצה לדעת דבר ד', ילך לנביא לשמוע דבר ד' בלי לשלם כסף, **לְכוּ שִׁבְרוּ וְאֶכְלוּ** לכו קנו מאכל ואכלו, **וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶּסֶף** ולכו קנו בלי כסף, **וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב:** ובלי לשלם מחיר תקנו יין וחלב, הכוונה שתוכלו ללמוד כל עניני חכמת התורה, בלי לשלם מחיר.

ח. **לְמָה תִּשְׁקָלוּ כֶּסֶף בְּלוֹא לָחֶם** מדוע אתם שוקלים כסף, בלי לקבל לחם, הכוונה מדוע אתם עוסקים בחכמות נכריות שאין בהם שום תועלת, **וְיִגִּיעְכֶם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה** ומדוע תתנו כסף הבא ע"י יגיעה, בשביל דבר שאין משביע, הכוונה לחכמות הנכריות, **שִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ אֵלֵי תִשְׁמְעוּ** אלי ללמוד חכמת התורה, **וְאֶכְלוּ טוֹב** כופל הדבר: תאכלו טוב, זו היא חכמת התורה שנקראת לקח טוב, **וְתִתְּעַנְג בַּדָּשָׁן נַפְשְׁכֶם:** ותתענג בשומן, הנשמה שלכם בעוה"ב.

ט. **הֵטוּ אֲזַנְכֶם** תטו אוזן לשמוע מה שאני אומר, **וּלְכוּ אֵלֵי לְכוּ** מהמקום שלכם לבוא אלי ללמוד את תורת, **שִׁמְעוּ וְתַחִי נַפְשְׁכֶם** תשמעו את מה שאני אומר, ותזכו לחיות בימי המשיח, **וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם** ואז אכרות אתכם ברית של אהבה שתתקיים לעולם, **חֲסִדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים:** כמו שהבטחתי לדוד חסדים

יא. **כֵּן יְהִי דְבַר אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי כִּךְ** יהיה הדיבור שיצא מפי, להבטיח לכם על הגאולה, **לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם** לא יחזור אלי ריק מבלי לעשות כלום, **כִּי אִם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר חִפַּצְתִּי** אלא יעשה מה שאני רוצה, **וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: וַיִּצְלִיחַ** במה ששלחתי אותו.

יב. **כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצְאוּ** ההבטחה היא, שתצאו מהגלות בשמחה, **וּבְשָׁלוֹם תִּנְבְּלוּן** ותובאו לארצכם בשלום, **הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רְנָה** תהיו כ"כ בשמחה, עד שיתדמה לכם שכל הבריאה שִׂמְחָה: הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְתְּחוּ פֶה לַהָרִים קוֹל שֶׁל שִׂמְחָה, **וְכָל עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחְאוּ כָף: וְכָל הָעֵצִים בַּשָּׂדֶה,** יכו כף אל כף, לשמחה.

יג. **תַּחַת הַנְּעֻצוֹץ** במקום הממשלה של האומות שנמשלו לקוץ שנקרא נעצוץ, **יַעֲלֶה בְרוֹשׁ** אתם תגדלו ותהיו דומים לעץ חשוב שקרוי ברוש, **תַּחַת אֲנִי תַחַת** {הַסְּרֶפֶד כּוֹפֵל הַדָּבָר: וּבִמְקוֹם צִמַּח גְּרוֹעַ שֶׁקְרוּי סְרֶפֶד, יַעֲלֶה הַדָּס יִצְמַח הַדָּס שִׁישׁ לֹו רִיחַ טוֹב, וְהָיָה לֵיד וְד לְשֵׁם הַדָּבָר הַזֶּה יִהְיֶה לַד' לְשֵׁם וּפְרִסוֹם שֶׁל גְּבוּרָה, לְאוֹת עוֹלָם וּלְסִימָן שֶׁכֵּךְ יִהְיֶה לְעוֹלָם, לֹא יִכָּרֵת: וְלֹא יִפְסַק הַדָּבָר הַזֶּה.

יִרְבֶּה לְסִלּוּחַ: ואל אלוקינו, כי אע"פ שהרביתם לחטוא, הוא ירבה לסלוח לכם.

ח. **כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם** כי לא המחשבות שלי, שכן תועיל לא תשובה, כמו המחשבות שאתם חושבים שלא תועיל תשובה, **וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְדֹוֹד:** ואין הדרך של מלך בשר ודם, שמעניש את מי שמורד ולא מועיל שיפייס אותו, כמו הדרך שלי שאצלי כן מועיל פיוס, כך אומר ד'.

ט. **כִּי גְבוּהוּ שָׁמַיִם מְאֹרֶץ** כי כמו המרחק והגובה שיש בין השמים לארץ, **כֵּן גְבוּהוּ דַרְכֵי מְדַרְכֵיכֶם** אותו דבר גבוהים ורחוקים הדרכים שלי מדרכי בשר ודם, **וּמַחְשְׁבוֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם:** והמחשבות שלי רחוקים מהמחשבות שלכם.

י. **כִּי כֹאֲשֶׁר יִרְד הַגֶּשֶׁם וְהִשְׁלַג מִן הַשָּׁמַיִם** כך אומר ד'. **וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב** כמו גשם ושלג שיורדים מהשמים, שאינם חוזרים מיד לשמים ע"י חום השמש, **כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ** אלא מתחילה משביעים את הארץ, **וְהוֹלִידָהּ** וגורמים להוצאת הצמח מהגרעין בעומק הארץ, ונקרא דבר זה בשם הולדה, **וְהִצְמִיחָהּ** ואח"כ מצמיחים את הזרע מעל הארץ, **וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע** וע"י הגשם גדלה תבואה שאפשר לזרוע ממנה במקום אחר, **וְלֶחֶם לֹא כֹל:** ושיהיה לחם למי שצריך לאכול.

